

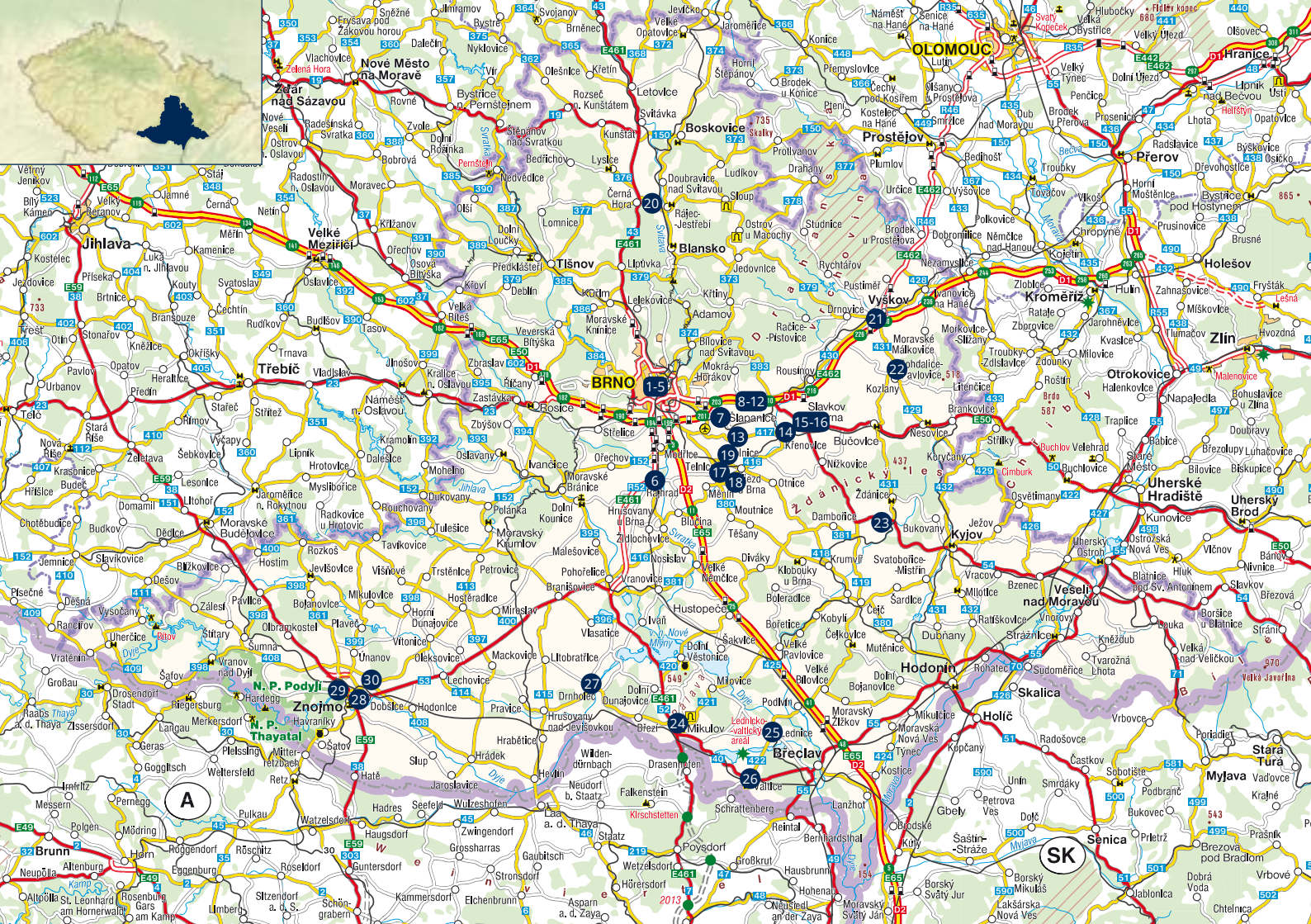
MORAVA NAPOLEONSKÁ

EVROPSKÉ DĚJINY NA DOSAH

Evropská unie
Evropský fond pro regionální rozvoj
Investice do vaší budoucnosti

Turistický průvodce

1) Schyluje se k bitvě tří císařů.....	6	17) První i poslední výstřely bitvy v Telnici.....	70
2) Místodržitelství palác	10	18) Slavná kaple a legenda o rybnících	74
3) Jatka na Zelném trhu [TOP]	14	19) Sokolnická bažantnice	78
4) Obelisk v Denisových sadech	18	20) Vojáci v Moravském krasu [TOP].....	82
5) Hrad Špilberk a nezdařený atentát [TOP].....	22	21) Vyškov - někdejší Moravské Versailles [TOP].....	86
6) Rajhradský klášter [TOP].....	26	22) Vzácná návštěva na zámku v Bohdalicích	90
7) Pokroková Lékařská péče ve Šlapanicích	30	23) Setkání u Spáleného mlýna	94
8) Návrší Žuráň a slavné rudé slavkovské slunce	34	24) Mikulovský zámek [TOP]	98
9) Nelítostné boje o vrch Santon	38	25) Lednická facka [TOP]	102
10) Stará pošta.....	42	26) Francouzi ve Valticích [TOP].....	106
11) Střet elitních gard u Holubic.....	46	27) Ústupové boje u Drnholce	110
12) Jiříkovické ohně	50	28) První den znojemské bitvy a dobšický požár	114
13) Boje o Pratecké návrší a Mohyla míru [TOP].....	54	29) Bitva u Znojma a další Napoleonův triumf [TOP]	118
14) Křenovická válečná porada [TOP].....	58	30) Dohoda o příměří v Suchohrdlech	122
15) Slavkovský zámek [TOP].....	62	Zdroje	153
16) Slavkov u Brna, nebo Austerlitz?.....	66		

V lokalitách, které jsou v obsahu označeny textem [TOP], se nachází některé z Top výletních cílů jižní Moravy.

Další informace o projektu Top výletní cíle Jižní Moravy a o jednotlivých destinacích najdete na adrese www.vyletnicile.cz.

Doporučené trasy

Pilíře Slavkovské bitvy.....	128	Bitva tří císařů a nejkrásnější jihomoravská města	136
Napoleon a Lichtenštejnové	130	Napříč slavkovským bojištěm	140
Na skok do Vyškova	132	Znojemskem a Mikulovskem na kole.....	142
Za Napoleonem na sever od Brna	134	Po stopách slavkovského míru	144

Vítejte na jižní Moravě!

Dovolte mi, abychom vám představili jižní Moravu v podobě, která doposud příliš známá není. Náš kraj je nejen krajem vína a slunce – ale je současně také místem, které se významným způsobem zapsalo do dějin Evropy počátku 19. století. Snahy o změnu mocenského vlivu v tehdejší Evropě vyústily ve vlnu napoleonských válek, s jejichž dopady se na jižní Moravě můžeme setkávat i po více než 200 letech. Dnes si spíše než někdejší slávu nablýskaných barevných uniforem vojáků tří armád připomínáme odkaz mírových jednání a smíření. Ale ať chceme nebo ne, zůstávají napoleonská tažení pevnou součástí historie našeho regionu, která nám skýtá mnohá poučení. Přenesme se tedy s tímto průvodcem o dvě století zpět a pojďme objevit zajímavá místa a osudy lidí, kteří zde tou dobou žili.

Mgr. Václav Božek, CSc.
náměstek hejtmana Jihomoravského kraje

Evropské dějiny na dosah

Napoleon, František I, Alexandr I – každé z těchto panovnických jmen je v evropské historii zaznamenáno výrazným písmem. V době napoleonských válek se tyto významní panovníci a s nimi i evropské dějiny dostaly až na Moravu. Přestože je nejčastěji v této souvislosti připomínáno jejich vojenské střetnutí u Slavkova (tehdejšího Austerlitz), najdeme na jižní Moravě řadu dalších míst, která mají s napoleonskými taženími spojitost. S odstupem dvou století pohlédneme na tuto složitou dobu očima současného člověka a můžeme poznávat zajímavé lokality a historické souvislosti. Naším cílem je poskytnout vám, návštěvníkům jižní Moravy, nové zážitky, podněty i poučení a zpříjemnit vám tak pobyt v našem regionu.

Cestovní průvodce, kterého právě otevíráte, vznikl v rámci projektu Morava napoleonská. Prostřednictvím tohoto projektu pomáháme na jižní Moravě postupně vytvořit pestrou mozaiku turistických cílů a akcí souvisejících s tématem napoleonských tažení. Do spolupráce jsme zapojili zástupce obcí i Jihomoravského kraje, muzeí, správce památek i členy klubů vojenské historie a naším společným zájmem je, abyste se na jižní Moravě cítili dobře a rádi se sem vraceli.

JUDr. Vladimír Gašpar
ředitel Regionální rozvojové agentury jižní Moravy

Úvod

Cestovní průvodce Morava napoleonská, který se vám dostává do rukou, přibližuje vybrané turistické cíle na jižní Moravě spojené s dvěma bitvami, jež se v tomto kraji odehrály na počátku 19. století. Součástí průvodce je i popis osmi nově vytvořených turistických tras. Díky tomu se dozvíte, jak jednotlivé cíle vhodně propojit do jednodenních i vícedenních výletů.

Známější ze dvou napoleonských bitev, ke kterým došlo na jihomoravské půdě, je rozhodně ta z 2. prosince 1805, kterou Napoleon pojmenoval jako „*Bitvu u Slavkova*“, přestože se v tomto městě přímo nebojovalo. Spojenci - Rakousko a Rusko bojovali proti Francii. Do historie rovněž vstoupila pod názvem „*Bitva tří císařů*“, protože střetnutí byli osobně přítomni tři císařové – francouzský císař Napoleon I., rakouský císař František I. a ruský car Alexandr I. Uzavřené příměří po slavkovské bitvě však dlouho nevydrželo. Za několik let se válčilo znovu a znepřátelená vojska se opět dostala až na jih Moravy. V bitvě u Znojma se 10. a 11. července 1809 střetlo francouzské vojsko císaře Napoleona s ustupující rakouskou armádou arcivévody Karla Ludvíka Rakouského. Nejčastěji slyšíme pouze o průběhu samotných bitev, ale o tom, co si prožili a vytrpěli místní obyvatelé, už tolik ne. Právě strádání obyčejných lidí způsobené bitvou samotnou i dlouhým pobytem cizích armád v kraji, jsme se v průvodci snažili také připomenout. Dozvíte se také zajímavosti o nejdůležitějších osobnostech jednotlivých armád. Například který rakouský vojevůdce bojoval u Slavkova takřka na svém vlastním dvorku nebo kdo podřímoval na spojenecké poradě před bitvou.

Místa, která se týkají napoleonských bitev na jižní Moravě, jsou v průvodci seřazena do třiceti cílů. Nebudeme se držet jen u neznámější oblasti slavkovského a znojemského bojiště, podíváme se i na Mikulovsko, Slovácko nebo do Moravského krasu. Klíčem pro výběr lokalit byla historická spojitost s napoleonskou tématikou a zároveň turistická atraktivita místa. U každého cíle se tak dozvíte, co se na tomto místě odehrálo při napoleonských bitvách, co vám zde tyto události připomene dnes, popřípadě co dalšího zajímavého je tady k vidění. „*Dějepis*“ vám budeme dávkovat přiměřeně a hlavně jednoduchou a čtivou formou, ke které přispívá i zahrnutí nejrůznějších lidových vyprávění a pověstí. Víte, kterého panovníka chtěl prý před bitvou zamordovat jeden brněnský tovaryš? Nebo proč se lednickému obelisku říká „*facka?*“ Odpovědi na tyto i další podobné otázky najdete na následujících stranách. Přejeme příjemné čtení a poznávání kraje, který se stal díky zmíněným bitvám součástí světových dějin.

Autorský tým průvodce

1) Schyluje se k bitvě tří císařů

Brno je městem v srdci Evropy. Je pohostinné k turistům i svým obyvatelům. V Brně to není nikam daleko a blízko k sobě mají i zdejší lidé. V Brně pobývají desetitisíce studentů a pracují tady lidé z celého světa. I proto je Brno městem nápaditosti, tvořivosti a také bohémství. Na následujících stranách se ale vrátíme zpět do historie a přeneseme se do doby napoleonských tažení, která svým průběhem výrazně ovlivnila životy lidí, tvář celého území a jeho další vývoj.

Bytelné městské hradby s ostražitými obránci a obávaná pevnost Špilberk na strmém návrší nad městem, jedna z nejpevnějších v habsburské monarchii. Tak vypadalo Brno roku 1805, v časech bitvy tří císařů. Zdálo se, že to muselo být ideální místo pro obranu před nepřítelem. Přesto město otevřelo Napoleonovi své brány bez boje, což překvapilo i samotného francouzského císaře.

Ke střetnutí mocností se schylovalo už od jara 1805, nikoho ale tehdy nenapadlo, že se válečná vřava dostane až na Moravu. Obrovská francouzská armáda se totiž rozkládala u břehů Lamanšského průlivu a byla připravena na invazi do Anglie. Angličanům se však v té době povedla promyšlená diplomatická akce, když uzavřeli spojenečtí – třetí protifrancouzskou koalici - s Ruskem a Rakouskem. Do válečných operací nenasadili Angličané vojáky, ale peníze, kterými svým spojencům platili. O pohybu rusko-rakouských vojsk na západ se Napoleon dozvěděl v polovině srpna 1805. Místo do Anglie proto poručil svým vojákům pochodovat směrem do vnitrozemí, vstříc nepříteli. A tak začala válka třetí koalice.

Tažení přes Rakousko až na jižní Moravu

Francouzská armáda vyrazila rychlým pochodem na východ. Za 8 týdnů urazila 1000 kilometrů. Stejná cesta by vám i dnes zabrala minimálně třináct hodin za volantem auta. Francouzští vojáci zvládali přesuny 25 – 30 km denně, což byla na tu dobu neobvyklá rychlost. Po cestě navíc sváděli boje s protivníkem. U Ulmu porazili rakouského generála Macka s jeho třiceti tisíci muži a otevřeli si tak cestu na Vídeň.

Tu už kvapně opustil rakouský císař František I. a vydal ji tak nepříteli. Z Vídně pak Francouzi rychle postupovali k Brnu. Městu nebyl dopřán čas nutný k důkladné obraně, nicméně ta by po pádu Vídně a útěku císařského dvora ani nebyla možná. Informace se tenkrát šířily pomalu, navíc je zkreslovala šeptanda. Ke zprávám ze vzdálenějších krajů se lidé dostávali na základě různých útržkovitých zpráv a vlastních dohadů. Někteří Moravané proto s nadějí čekali na Francouze jako na osvoboditele, doufali

například, že je osvobodí od povinných robot. S postupem vojsk a jejich drancováním lidé své názory upravovali. Osobní setkání pro ně pak většinou bylo hořkým zklamáním.

Před Francouzi prchá vrchnost i vojáci

Když přišla 17. listopadu informace, že první francouzské jednotky vstoupily u Znojma na moravskou půdu, vypukla panika. Kdo

z vrchnosti mohl, bral nohy na ramena. Císařská cesta z Brna do Olomouce se tak ocitla pod náporom podobným tomu, jaký dnes zažívají řidiči během největší dopravní špičky. „*Toho času všechny vrchnosti ujížděly z Brna a z panství pryč. To se cesta netrhla a na žádných kancelářích žádného řízení nebylo, všechno stálo,*“ popisuje v místní kronice Jan Čupík z Olešnice.

Za nepopsatelného zděšení Brňanů opustili město v pondělí 18. listopadu i vojáci špilber-

ské posádky. Strach, úzkost i beznaděj. Nejen to prožívali všichni, kteří zůstali napospas. Měšťanům nezbývalo nic jiného, než si hradby strážit sami.

První Francouzi z roty jízdních myslivců maršála Murata spolu s dalšími jezdeckými útvary vjeli do města v úterý 19. listopadu. Vnikli do města Brněnskou bránou na konci dnešní Pekařské ulice a vřítily se dovnitř hradeb jako blesk. Za pár minut obsadili celé vnitřní město. Kromě ostrého dusotu kopyt ale nebylo ten den slyšet skoro nic. Pravidelný tep hlavního moravského města se zastavil. *„Všechny kavárny a obchody byly uzavřeny. Město vypadalo jako po vymření. Jen sem tam bylo vidět francouzského vojáka,“* vzpomíná na 19. listopad 1805 v Brně farář Horký z Myslibořic.

Napoleonův slavný a zároveň obávaný příchod na Moravu

Na následující den ohlásili přítomní Francouzi slavnostní příjezd Napoleona do města. Francouzský císař oděný v hnědém plášti a s dvourohým kloboukem, kterým se vědomě odlišoval od všech svých maršálů a generálů, se zjevil odpoledne o páté hodině. Podle dalších zápisků faráře Horkého doprovázeli ho samotní vládcí pekelní: *„Obklopen byl mameluky, kteří vypadali jako dáblí. Měli nahé krky a šije, tváře zcela zarostlé, celí opálení, kolem těla široký pás pro-*

špikovaný dýkami a na šňůře jim visela krátká srpovitá šavle.“

Napoleonův příjezd přinesl obyčejným občanům hlavně nepříjemnosti a strach. Báli se, že je přímo zasáhne i válečný střet, ke kterému se schylovalo. Když začali Francouzi stavět opevnění kolem Židovské brány – v místech dnešního hlavního nádraží – špitalo se mezi Brňany o tom, že se město stane posledním bodem odporu francouzské armády. Napoleon měl ale s polohou bojiště jiné plány. Chtěl spojence vylákat do mírně zvlněného terénu mezi Brnem a Slavkovem. Počínaje 21. listopadem vyjížděl se svým doprovodem denně do těch míst a svým generálům bedlivě kladl na srdce: *„Prohlédněte si důkladně tento terén. Bude to bojiště. Budete tu muset sehrát svoji úlohu.“* Do Brna se pak vždy vracel až za tmy. Už zdálo ho v každém okně vítaly dvě zapálené svíce, jejichž plamínky připomínaly hvězdy třpytící se na nočním nebi. Myslíte si snad, že byl Napoleon u Brňanů tak oblíbený? Ne, o lásce k francouzskému císaři se mluvit rozhodně nedá. Lidé to nedělali dobrovolně. Sám Napoleon jim totiž slavnostní iluminaci nařídil. Přesunem francouzské armády blíže k bojišti se město útrap spojených s válkou zdaleka nezbavilo.

Turistické informační centrum (A)
Radnická 2, 602 00 Brno
tel. (+420) 542 427 150
www.ticbrno.cz, www.ccrjm.cz
GPS: 49°11'34.94"N, 16°36'31.03"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Dělo z období napoleonských válek
2. Pohled od Špilberku na katedrálu sv. Petra a Pavla
3. Císař Napoleon I.
4. Car Alexandr I.
5. Císař František II.

2) Místodržitelství palác

Místodržitelství palác byl původně augustiniánský klášter. Za Josefa II. byl ale augustiniánům zabaven a stal se sídlem moravskoslezského gubernátora. Před bitvou u Slavkova tehdejší gubernátor hrabě Lažanský budovu chvatem opustil. Spíše než jako klášter ale objekt vypadal jako honosné sídlo feudálního panovníka, zkrátka opravdový palác. A kde jinde by se měl císař ve městě ubytovat než v paláci? Není proto divu, že si jej Napoleon roku 1805 vybral nejen za sídlo hlavního štábu francouzské armády, ale i své vlastní. O třípyt a lesk budovy se zasloužil převor Matheus Pretcher, který jej na podporu své opatské kandidatury nechal přestavít na nádhernou barokní palácovou stavbu. Okázalé dílo řemeslníci dokončili v roce 1752. Ve stejném roce se Pretcher skutečně opatem stal. Inu, už tehdy moudří mužové věděli, jak správně naplánovat „volební“ kampaň.

Palác hostil významné osobnosti

Jedním z významných členů hlavního štábu, ubytovaných v paláci, byl také maršál Mortier. Kdyby Mortier pokračoval v řemesle svého otce, mohl být bohatým obchodníkem se sukem. On si ale zvolil jinou dráhu. Aktivně vystupoval v politice a následně vstoupil do armády. Vynikal schopnostmi i vzhledem. Se svou výškou 195 cm se stal nejvyšším z Napoleonových maršálů. V armádě si pak vysloužil přezdívku Grand Mortier – Velký moždír. Mimochodem, opačný problém s výškou měl seržant Coignet. Ten se stal granátníkem císařské gardy, i přestože neměřil požadovaných 173 cm. Podařilo se mu to díky menšímu podvodu, když si při procházení vojenskou mírou zasunul do punčoch pod chodidla balíček karet.

Napoleonova armáda se předváděla v plné parádě

Ani po první noci strávené v Místodržitelství paláci Napoleon nešetřil rozkazy. Odpoledne se rozhodl uspořádat přehlídku celého vojska právě před Zemským domem (dnešní Moravské náměstí). Ta se pak konala den co den až do přesunu armády k bojišti. La Grande Armée neboli Velká armáda. Tak se Napoleonovo vojsko složené ze sedmi armádních sborů nazývalo. Každá divize byla samostatnou operační jednotkou, ve které vojáci používali všechny druhy zbraní. Hlavní síly dělostřelectva a jízdy pak tvořily zvláštní část armády a spadaly pod přímé císařovo velení¹⁷. Když lidé uviděli vojáka v nablýskané uniformě, vytušili, že jde o příslušníka císařské gardy. Ta představovala nejelitnější složku vojska. Disponovala všemi teh-

dy známými druhy zbraní. Byli to vybraní vojáci, kteří už prošli řadou bitev. Kromě kvalitnějších uniforem měli i jistá privilegia. Dostávali lepší stravu, bydleli blízko hlavního stanu a co víc, řadu z nich Napoleon osobně znal. Nejen exotickým zjevem, ale i jezdeckým uměním vynikali v Napoleonově armádě takzvaní mameluci. Tito afričtí vojáci se do vojska nechali najmout během tažení do Egypta. Byli rychlí jako blesk a svými zakřivenými šavlemi uměli zacházet tak obratně, že jedním máchnutím dokázali useknout nepříteli hlavu. Kromě mameluků patřili mezi francouzské sbory také další cizinci, dokonce i několik mladíků z Moravy.

Například v Doubravníku vzpomínají na jednu historku z té doby. Při pobytu Francouzů v kraji u sebe rodina Slezáků ubytovala jednoho francouzského důstojníka. Když odcházel, rozloučil se s rychtářem slovy: „*Tak s pánembohem, strýčku!*“ Udivený výraz rychtáře mluvil za vše. Nechápal totiž, jak je možné, že voják umí tak dobře česky. Pod peřinou ve svém pokoji navíc důstojník nechal v pytlíku zlatáky. Slezákovi se polekali. Aby je Francouzi nepodezřívali, že peníze ukradli, důstojníka ihned dohonili. Jaké ale bylo jejich překvapení, když důstojník přiznal, že je Filip Slezák. Šlo o jejich příbuzného, kterého kdysi drábi odvedli na vojnu! Buďme upřímní, bojovat za rakouského císaře pána se českým a moravským hochům příliš nechtělo. Vojenská služba jim naháněla strach, protože trvala ce-

lou věčnost. Od roku 1802 se situace mírně zlepšila. Vojáci byli verbováni už jen na „pouhých“ sedm až čtrnáct let. Zmiňovaný Filip Slezák později přeběhl k Napoleonovi a když se vrátil do Doubravníku, nemohl se prozradit, aby se nedostal do maléru jako rakouský dezertér.

Vzpomínka na Francouze i Švédy

Napoleon v Místodržitelském paláci pobýval dokonce dvakrát. Jak už víte, poprvé to bylo v roce 1805 v souvislosti s bitvou u Slavkova. Potom se francouzský císař do paláce vrátil ještě v roce 1809, kdy na moravském území proběhla bitva u Znojma. Obě Napoleonovy návštěvy vám dnes připomene bronzová pamětní deska s císařským orlem a portrétem slavného vojevůdce umístěná přímo na zdi paláce.

O tom, že Napoleonovo vojsko nebylo jedinou velkou cizí armádou, která přitáhla až k Brnu, vás zase přesvědčí bronzový model z roku 1645, který ukazuje město v době obléhání Švédy. Ten se nachází na Moravském náměstí přímo naproti budově Místodržitelského paláce. Švédský generál Torstenson se svou armádou čítající 28 000 mužů měl však těžší úlohu než jeho francouzský kolega o 160 let později.

O Brno totiž musel bojovat. I když proti obrovské švédské přesile stálo jen asi 1500 obránců. Celých 112 dnů se Švédové snažili město dobýt. Moravskou metropoli ale nikdy nepokořili. Velký podíl na tom měl velitel brněnské obrany a skvělý vojenský taktik Raduit de Souches. Shodou náhod také Francouz, ale ve službách Habsburků.

Sláva Místodržitelského paláce není jen minulostí. I v těchto dnech nám může mnohé nabídnout. Jelikož je majetkem Moravské galerie, najdete zde stálou expozici výtvarného umění od gotiky až po 19. století, kde můžete obdivovat díla mistrů z různých koutů Evropy.

i Moravská galerie,
Místodržitelský palác (A)
Moravské náměstí 1a, 662 26 Brno
tel. (+420) 532 169 111
www.moravska-galerie.cz
GPS: 49°11'51.795"N, 16°36'30.348"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. *Kostel sv. Tomáše a Místodržitelský palác*
2. *Model Brna z roku 1645*
3. *Napoleonova pamětní deska na zdi Místodržitelského paláce*
4. *Místodržitelský palác*
5. *Model Brna z roku 1645*

3) Játka na Zelném trhu

Když se dnes Brňané procházejí po dláždění Zelného trhu a míří za zábavou do divadla nebo jen nakupují zeleninu, nejspíš už je vůbec nenapadne, co všechno toto prostranství pamatuje. Pro různé zboží si na „Zelňák“ chodí lidé už téměř 800 let. V době bitvy u Slavkova však trh získal novou krvavou tvář. Některé z okolních budov zase sloužily jako místa pro nocování významných osob nebo držení zajatců.

Jednooký generál Kutuzov

V čase před samotnou bitvou u Slavkova, která proběhla 2. prosince 1805, protáhla část ruské armády ustupující před Francouzi kolem města a zamířila dále k Vyškovu. Jen vrchní velitel spojenecké armády generál Kutuzov se svým štábem přenocoval v Ditrichštejnském paláci na Zelném trhu. Tento ruský generál v armádě sloužil už od šestnácti let. Vynikal skvělou pamětí, výmluvností a údajně byl lstivý jako liška. Vyznamenal se například při rusko-tureckých válkách, kde ale utrpěl vážné zranění. Kvůli tomu, podobně jako další slavní vojevůdci Jan Žižka nebo Admirál Nelson, oslepl na jedno oko. I slavný Jára Cimrman (fiktivní postava univerzálního českého génia vytvořená dramatiky Jiřím Šebánkem a Zdeňkem Svěrákem) proto pokládal svým žákům v hodinách

dějepisů otázku: Kterému světovému vojevůdci mohl jeho spolunoclezník před spaním říct "Zavři oko a spi"?

- a) Janu Žižkovi
- b) Admirálu Nelsonovi
- c) generálu Kutuzovovi

Nebudeme vás napínat, stejně se jedná o malý trik. Správná odpověď je za a) Jan Žižka. Ani Nelson, ani Kutuzov totiž nerozuměli česky.

Ruského generála dnes připomíná bílá pamětní deska umístěná na zdi Ditrichštejnského paláce na náměstí. O kousek dál, v Dominikánské ulici číslo 2, upozorňuje jiná pamětní deska na dalšího poraženého z bitvy u Slavkova. Tím nebyl nikdo jiný než František Habsburský. Je zajímavé, že ve skutečnosti byl Františkem I. a II. V roce 1792 nastoupil na trůn jako císař Svaté říše římské národa německého (její součástí byly i rakouské a české země) a nesl jméno František II. Ve stejném roce se stal i českým a uherským králem. V roce 1804 se nechal korunovat císařem rakouským. Když v roce 1806 Svatá říše římská zanikla, přišel o titul římského císaře a nadále zůstal jen císařem

rakouským jako František I. a králem českým a uherským. Pro město Brno se stal významným i proto, že díky jeho dekretu vzniklo Moravské zemské muzeum, tehdy známé jako Františkovo.

Srdcem dnešního Moravského muzea je právě Ditrichštejnský palác na Zelném trhu. Například díky výstavě Zaniklý život na Moravě se můžete i vy, tak jako kluci z Cesty do pravěku (postavy z populárního fantasticko-naučného českého filmu pro děti), ocitnout v prvohorách a seznámit se s neznámějšími moravskými zkamenělinami. V dalších expozicích pak můžete obdivovat nejrůznější archeologické nálezy z území Moravy a nebo třeba sbírku nerostů.

Trh se zeleninou nahradila ohromná dobytčí jatka

Po Kutuzovově odjezdu a obsazení Brna Napoleonovými vojsky se v této budově ubytoval francouzský maršál Lannes. Pěkný výhled z okna ale zrovna neměl. Zelný trh se totiž v té době změnil v obrovská krvavá a páchnoucí jatka. Francouzi po městě Brně denně žádali 26 000 liber masa, což odpovídalo asi 23 kravám. Z dvorů a osad v okolí odváděli sedláci dobytek a Francouzi ho poráželi přímo na náměstí. Na hygienické normy se tehdy ještě tolik nehledělo, a tak bylo všude cítit výrazný odér dobytčích zbytků.

Významnou úlohu sehrála v té době i další známá stavba na Zelném trhu – divadlo Reduta, dnes nejstarší divadelní budova ve střední Evropě. Francouzi tam po bitvě

u Slavkova drželi ruské zajatce. Později si tam francouzská armáda zřídila i nemocnici a převážela sem zraněné vojáky, kteří byli převozu z bojiště schopni. Ostatní ranění pak zůstávali v lazaretech poblíž slavkovského bojiště, jako třeba ve Šlapanicích nebo Ponětovicích. Jedním z těch, koho zdravotníci převezli do Brna, byl i těžce raněný generál Thiébault. Rána, která prošla jeho tělem, způsobila kromě poškození orgánů i neuvěřitelných sedm zlomenin. Nikdo mu nedával mnoho šancí na přežití. V předtuše jeho blízkého konce pronesl krátkou pohřební řeč i sám Napoleon: „*Nemůže být krásnější smrt,*“ řekl na adresu generála. Díky skvělé práci lékařů ale generál jako zázrakem utekl hrobníkovi z lopaty. Nejmenší radost tím určitě udělal Kajetánu Unterweegerovi, správci tiskařského domu v Orlí ulici, kde se po operaci zotavoval. „*Generál má svého chirurga, komorníka, kuchaře, tři sluhy, čtrnáct koní a osm mužů eskorty. Obsadil šest pokojů, které jsem všechny musel vytopit. Bůh stůj při mně! Nevím, co všechno budu ještě muset opatřit a dodat,*“ zoufal si.

Celý interiér divadla Reduta byl svým válečným využitím dost poničen. To nakonec zruinovalo tehdejšího nájemce divadla Mayera, který Brno roku 1807 opustil. Dnes je Reduta součástí brněnského Národního divadla. Spojuje tradici s moderním divadlem i historií s dneškem. Návštěvníkům nabízí české premiéry z oblasti činohry, opery a baletu.

Dávné časy připomíná kašna Parnas nebo Brněnské podzemí

Němým svědkem pobytu francouzské armády ve městě a zároveň dominantou Zelného trhu je barokní kašna Parnas. Tu byste při poznávání Brna určitě neměli pominout. Uprostřed kašny vyrůstá skalnatý útes, v jehož spodní části

uvidíte mytického hrdinu Hérakla. Ten drží v jedné ruce kyj a druhou rukou si přitahuje řetěz se strážcem podsvětí – psem Kerberem. Dalším turisticky zajímavým místem je Brněnské podzemí. Jedna z jeho částí se nachází přímo pod Zelným trhem. Pokud se rozhodnete pro jeho prohlídku, zdoláte 212 schodů a budete se pohybovat 6 – 8 metrů pod povrchem náměstí. Uvidíte historický vinařský sklep, alchymistickou dílnu, ukázky uchovávání potravin i muči-

cích nástrojů. Další částí brněnského podzemí je Mincmistrovský sklep pod Dominikánským náměstím. V Brně pod kostelem svatého Jakuba na Jakubském náměstí je také k vidění druhá největší kostnice v Evropě. Lidé zde najdou desítky tisíc lidských koster a rovněž hrobku známého obránce Brna před Švédy – Raduita de Souchese.

i

Moravské zemské muzeum (A)

Zelný trh 8, 659 37, Brno

tel. (+ 420)533 435 280

www.mzm.cz

GPS: 49°11'30.761"N, 16°36'30.953"E

Další cíle:

Labyrint pod Zelným trhem (B)

GPS: 49°11'34.635"N, 16°36'34.163"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Pamětní deska generála Kutuzova na zdi Dítřichštějnského paláce
2. Pohled na Zelný trh s kašnou Parnas uprostřed
3. Historická kašna Parnas
4. Dítřichštějnský palác
5. Čerstvá zelenina a ovoce jsou hlavním artiklem trhovců

4) Obelisk v Denisových sadech

O vznik městského parku Denisovy sady se v roce 1814 zasloužil moravský gubernátor hrabě Mitrovský. Jako poděkování za konec válečných útrap byl v parku v roce 1818 slavnostně vztyčen obelisk. Má tvar čtyřbokého jehlanu a každý roh stráží čtveřice pozlacených lvů. Při jeho odhalování zažil zřejmě nejvíce nervozity rakouský korunní princ Ferdinand, který se tehdy poprvé ukázal na veřejnosti. Na zlomové okamžiky bitvy u Slavkova jistě zavzpomínal i její přímý účastník vévoda opavský a krnovský kníže Jan I. z Lichtenštejna, který u Slavkova velel rakousko-ruské jízdě. Před očima se mu určitě promítalo také jeho setkání s Napoleonem na Staré poště. Po porážce spojenců to byl právě on, koho rakouský císař František I. vyslal za Napoleonem s nabídkou kapitulace.

Na počest císaře Františka I. se park nejprve nazýval Františkov (Franzensberg), lidově „Franci“. Později byl přejmenován podle francouzského historika Ernesta Denise, který se zasloužil o popularizaci české historie a v Paříži dokonce založil českou knihovnu. Na přelomu května a června se z parku každoročně odpalují úvodní ohňostroje soutěžní přehlídky ohňostrojů s názvem Ignis Brunensis.

Vojáci zabrali vše - honosné budovy i obyčejné domácnosti

V období napoleonských tažení zažívalo Brno i jeho obyvatelé těžké časy. Po obsazení Brna si chtěli francouzští maršálové a generálové užít zaslouženého odpočinku, a tak zabrali ty nejhonosnější šlechtické paláce. Vojáci se pak ubytovali v obyčejných měšťanských domech

a klášterech. Ti už ale o velkém pohodlí mluvit nemohli, protože jich na jeden dům připadalo dvacet až dvacet pět. Ještě hůře na tom byli původní majitelé domů. Častokrát spali na lavici nebo dokonce na zemi, protože na ně jinde nezbylo místo. Navíc nebylo výjimkou, že Brňané bydlící v přízemních bytech museli přepustit své příbytky k ustájení koní. Ale ani to nebylo zdaleka všechno. Měšťané, kteří nezvané návštěvníky ubytovali, se museli postarat i o jejich obživu. A aby toho nebylo málo, samo město muselo plnit velmi tíživé rekvizice. To znamená, že Francouzům muselo dodat 5000 párů bot, každodenně potom 26 000 liber (přibližně 11,8 tun) masa, 20 000 bochníků chleba a 14 000 porcí ovsa a sena. Tento způsob získávání potravin na cizím území byl běžný. Vojáci nejprve požádali zástupce měst a vesnic, aby jim vydali přesně stanovené množství surovin.

Náklady za vybrané zboží měla uhradit vláda země, která válku prohrála. Doba ale byla zlá a plnění objednávek nebylo pro Moravany vůbec jednoduché. Obvyklé proto bylo násilné rekvírování a zabírání všeho, co bylo po ruce. Je nutné poznamenat, že se tak často dělo za horlivé asistence místních obyvatel. Někteří vojákům totiž rádi pomáhali při vyhledávání uschovaných zásob.

Brno plné věžňů a raněných

Jak už víte, v průběhu bitvy v odpoledních hodinách začali Francouzi do Brna přivážet první raněné a také zajatce. Postupně jich byly tisíce. Někteří vojáci měli tržné rány, jiným chyběly končetiny nebo oči. Mnozí měli roztříštěnou hlavu a vážná střelná zranění. Také pohled na koně přinášel jen smutek. Kvůli zraněným nohám nemohli vstát a cukali sebou ve velkých bolestech. „Byli jsme tak dojatí, že jsme plakali jako malé děti,“ píše farář Horký. Spolu s raněnými dopadl na město i další úder - rychle se šířící epidemie tyfu, která kosila lidi po desítkách. Její řádění zastavily až první mrazy kolem Vánoc. Poslední hořkou kapkou pro Moravu byly válečné reparace, které poražené Rakousko muselo zaplatit vítězné Francii. Významnou část z nich muselo zaplatit také Brno. Lidé si začali zoufat. Toho nejhoršího byla moravská metropole zbavena 12. ledna, v den, kdy odtud odešel poslední francouzský voják.

Odkud je nejhezčí výhled na Brno?

Všechny zmiňované útrapy navždy připomíná právě obelisk v Denisových sadech. Samotný památník byl také svědkem úderu blesku. Během bouřky v květnu roku 1887 zasáhl blesk vrchol jehlanu, následně sjel po západní straně obelisku a rozštípl několik kvádrů. Ty potom kameníci vyměnili, drobné prasklinky ale na povrchu přetrvaly dodnes. Kromě vzpomínek můžete park využít k zábavě i odpočinku. Při procházce po opravených hradbách možná potkáte muzikanta s harmonikou nebo brněnské tanečníky – učitele salsy. Zlatým hřebem je však hlavně to, že je odtud jeden z nejromantičtějších výhledů na Brno. Uvidíte například hrad Špilberk nebo Mendlovo náměstí se starobrněnským klášteřem a bazilikou Nanebevzetí Panny Marie. Náměstí dostalo jméno po slavném vědci Johannu Gregoru Mendelovi. Tento opat augustiniánského klášteřa na Starém Brně se proslavil objevením základních pravidel dědičnosti a byl zakladatelem genetiky. Smutné však je, že se slávy a uznání nedožil. Své pokusy s křížením ještěřábníků totiž považoval za nesprávné, a tak experimenty omezil. Jeho dílo docenili zahraniční vědci až na začátku 20. století. Nelze opomenout ani Mendelův přínos pro meteorologii a šlechtění včel. Byl první na světě, kdo popsal výskyt tornád.

Kvůli svému zájmu o včelaření dokonce nechal na vlastní náklady osázet do té doby pusté jihozápadní svahy Špilberku rostlinami, aby včely měly co opylovat. Nejen zájemci z řad biologů si dnes mohou prohlédnout základy skleníku, ve kterém Mendel pracoval. Naleznou ho v zahradě opatství na Starém Brně, kde sídlí i Mendelovo muzeum.

Další z brněnských památek, které se nachází nedaleko Denisových sadů, určitě znají snad všichni obyvatelé České republiky. Minimálně se s ní někdy setkali při placení. Katedrála svatého Petra a Pavla, takzvaný Petrov, je totiž zobrazena na desetikorunové minci. Tato dominanta si ale určitě zaslouží i vaši osobní návštěvu. Její 84 metrů vysoké věže navrhl architekt August Kirstein. Ačkoliv řadíme exteriér stavby do gotiky, obě věže jsou neogotické. Vnitřní část katedrály má potom převážně barokní podobu.

Obelisk v Denisových sadech (A)
GPS: 49°11'27.132"N, 16°36'20.326"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Výhled z Denisových sadů na hrad Špilberk
2. Výhled z Denisových sadů na město Brno
3. - 4. Obelisk v pozadí s altánem a katedrálou sv. Petra a Pavla
5. Obelisk v Denisových sadech

5) Hrad Špilberk a nezdařený atentát

Na hradu Špilberk, který je znám jako Žalář národů, si v minulosti odpykávali tresty i ti nejnebezpečnější zločinci habsburské monarchie. I když někteří z nich představovali nebezpečí častokrát zvláště pro monarchii, takže šlo v mnoha případech v podstatě o vězně politické. V době svého vzniku, v druhé polovině 13. století, Špilberk sloužil jako hrad českých králů a sídlo moravských markrabat. Od 17. století se hrad proměnil v nedobytnou pevnost. Její nedílnou součástí se staly i podzemní kasematy, které svého času krátce sloužily jako obávaná věznice. Ke známým vězňům patřil vojenský velitel jednotek pandurů baron Franz Trenck, italský spisovatel a dramatik Silvio Pellico nebo český loupežník Václav Babinský. I vojevůdce Napoleonových kvalit muselo potěšit, když se dozvěděl, že se s dobýváním mohutné pevnosti nebude muset obtěžovat. Rozradostnila ho také zpráva o zbraních i o dal-

ším vybavení, které jeho vojáci na hradě našli - šlo asi o 3000 centů střelného prachu, 60 děl, 6000 pušek, mnoho uniforem, vojenských bot a potravin.^[3] Nálada francouzského císaře však poklesla, jakmile mu kurýr předal podrobnosti o prohrané námořní bitvě u Trafalgaru, události tou dobou již měsíc staré. „Já přece nemohu být všude,“ prohlásil Napoleon se skřípáním zubů. O to s větší vervou chtěl spojencům dokázat svou sílu na pevnině.

Ďábelský plán aneb Jak se Napoleona zbavit

Jen tak mimochodem, možná nechybělo mnoho a Francouzi spěchali ze Špilberku do Paříže s hroživou zprávou. To kdyby tehdy vyšel plán tovaryše Kristla z Bouzova, který v Brně pracoval u mistra kružidláře Mittermaiera. „Napoleon

je prokletý chlap, který nám přinesl jen neštěstí a válku. Počkám si na něj s puškou a bude klid,“ svěřil se svému mistrovi. Tovaryš plánoval, že Napoleona zastřelí ve chvíli, kdy pojedje se svým průvodem Brněnskou branou právě na hrad Špilberk. Velkohubá prohlášení tovaryšovi sice nescházela, jak ale správně tušíte, kulka z jeho pušky nakonec nevyletěla. Možná to ani nemyslel vážně. Třebaže už držel pušku, možná se mu rozklepaly ruce. A nebo mu záměr rozmluvil mistr? Ať už to bylo jakkoliv, Napoleon brázdil Evropou živ a zdrav ještě dalších šestnáct let a v roce 1809 si znovu našel cestu i do Brna. Stalo se tak po rakouských porážkách u Wagramu a Znojma. Na základě uzavřeného míru příměří obsadilo francouzské vojsko část jižní Moravy včetně Špilberku. Pro Brno a jeho obyvatele nebyla tato druhá okupace zdaleka tak zničující jako ta první, pro špilberskou pevnost

však měla fatální důsledky. Když si ji Napoleon podruhé prohlédl, poručil zbořit hradby a zasypat hradní studnu. Nechtěl mít totiž pevný hrad v zádech. Od té doby Špilberk definitivně ztratil svůj bývalý vojenský význam^[49]. Zhruba od poloviny 19. století využívali Špilberk vojáci. Jako kasárna objekt sloužil více než sto let. Od té doby trpěli vězni na Špilberku ještě dvakrát – tentokrát ti vojenští a zejména političtí. Poprvé se tak dělo za první světové války, podruhé, a mnohem výrazněji, v prvním roce nacistické okupace. Z mnoha zadržovaných českých vlastenců tam někteří našli i smrt.

Na Špilberku je leccos k vidění i dnes. V muzeu na vás čeká nejen sedm stálých expozic věnovaných historii města Brna, umění a architektuře, ale i široký výběr krátkodobých výstav. V letních měsících ožívá hradní nádvoří a další prostory různými kulturními vystoupeními, koncerty, divadelními představeními i historickými výjevy. Pro odvážné je třešničkou na dortu návštěva tajemných kasemat. Prohlídka tmavého bludiště chodeb je totiž i dnes silným zážitkem.

Hrdinská smrt generála Valhuberta

Další připomínkou bitvy tří císařů je náhrobní kámen nejvýše postaveného francouzského důstojníka, který v bitvě padl, generála Valhuberta. Naleznete jej v Tyršově sadě mezi

Kounicovou a Botanickou ulicí. Tedy v poněkud „vzdálenějším podhradí“ nedaleko centra Brna.

*S roztržitěnou nohou spadl i s koněm,
zasažen dělovou koulí pod Santonem.
Ač lékaři po tři dny dělali, co mohli,
generála už zpátky k životu nepřivedli.*

I do těchto rýmů lze shrnout poslední dny muže jménem Jean-Marie Mellon Roger-Valhubert, známého jako generál Valhubert. U Slavkova bránil Francouzi obsazený kopec Santon před Bagrationovým sborem spojenců. Někde tam byl smrtelně poraněn. Zasáhla ho dělová koule a nebo střepina z granátu¹¹⁰⁾. Hrdinství ho ale neopustilo ani ve chvíli, kdy umíral. Když mu jeho vojáci chtěli pomoci, prý se na ně obořil

s těmito slovy: „Vraťte se na svá místa, umřít mohu i tady. Není nutné, abychom kvůli jednomu muži ztratili šest dalších!“ Sténání a nářky byste od generála neuslyšeli. Ačkoliv musel trpět, pobočníkovi s klidem nadiktoval svou poslední vůli: „Jedte za císařem. Řekněte mu, že budu do hodiny mrtev. Chtěl jsem dokázat víc... Odkazují mu svou rodinu..“ I přes generálovy protesty ho vojáci převezli do lazaretu ve Šlapanicích a odtud do Brna. I navzdory důkladné péči Valhubert po třech dnech zemřel. Smuteční obřad se konal v kostele svatého Jakuba. Po mši vynesli vojáci jeho ostatky na dnes již neexistující městský hřbitov a při pohřbívání vypálili tři salvy. Přibližné místo generálova věčného odpočinku připomíná památník v Tyršově sadě.

i

Hrad Špilberk (A)

Špilberk 1, 662 24 Brno

tel. (+ 420) 542 123 661

www.spilberk.cz

GPS: 49°11'39.41"N, 16°36'0.12"E

Použité fotografie (V. Kovalčík, Archiv CCRJM):

1. Děla hradu Špilberk
2. Vnitřní nádvoří
3. Altán s vyhlídkou na Staré Brno
4. Hrad Špilberk
5. Vstupní brána hradu
6. Valhubertův pomník v Tyršově sadě

6) Rajhradský klášter

Popojmenování „rajský hrad“ neboli Rajhrad dali místu staří Slované již v 8. století, když zde postavili své opevněné sídlo. Rajhradské hradiště zaniklo asi o 100 let později. Díky výhodné poloze na křižovatce obchodních cest jméno Rajhrad z historie nezmizelo. Místo se stalo přirozeným hospodářským centrem a v 11. století zde vznikla vesnice, která byla o 200 let později povýšena na městečko s právem pořádat sedmidenní výroční trh. Bohatou historií dokládá několik významných kulturních památek. Nejčastějším cílem návštěvníků je benediktinský klášter, který je nejstarším klášterem na Moravě. Klášterní komplex prochází už po několik let rozsáhlou stavební rekonstrukcí, která umožňuje postupné otevírání klášterních prostorů veřejnosti. Jeho nejatraktivnější součástí je bezesporu Památník písemnictví na Moravě, který patří mezi TOP výletní cíle na jižní Moravě.

Písemné prameny jako zrcadlo času

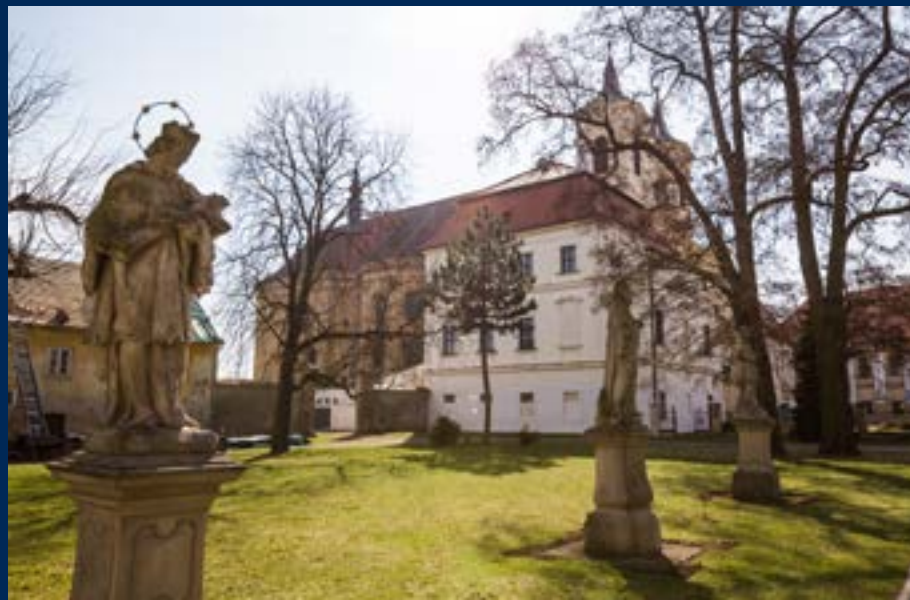
Na dvou podlažích se představuje celá moravská historie tak, jak je zachycena v písemných památkách. Určitě vás zaujme interaktivní expozice. Ze šuplíků si sami vytáhnete kopie knih. Jsou zde k vidění vzácné staré rukopisy, například spisy vynálezce bleskosvodu Prokopa

Diviše. Z novodobých dějin zde nechybí rukopisy představitelů krásné literatury i politiky (V. Nezval, P. Bezruč, T.G. Masaryk atp.).

Nejsilnějším zážitkem je však bezesporu návštěva klášterní knihovny. Vstup do majestátních prostor s krásnými nástropnými freskami, bohatou štukovou a zlacenou výzdobou přinutí člověka mimovolně v úžasu zmlknout. Před očima ožijí postavy bene-

diktinských mnichů v dlouhých hábitech, kteří zde s pokorou, pílí a neskutečnou trpělivostí ručně opisovali bohoslužební knihy na pergamen. Neuvěřitelných 65 000 svazků tvoří zdejší knižní archiv.

Památník i dnes slouží jako odborné pracoviště studentům, badatelům i zájemcům z řad laické veřejnosti.

Průchod spojeneckých vojsk a úmyslný požár

Podle zápisu rajhradského faráře víme, že před bitvou tří císařů spatřili obyvatelé Rajhradu první vojáky už 17. listopadu. „*Toho dne procházela nepřetržitě Rajhradem vojska rakouská a ruská směrem k Brnu a k Tuřanům s takovým spěchem, jako kdyby je Francouzové v patách stíhali,*“ napsal farář Petr Seitl. Uvažoval správně. Francouzi se opravdu kvapem blížili. Ustupující Rusové chtěli pochod nepřítele zpomalit, a tak v noci z 18. na 19. listopadu zapálili nový dřevěný most u kláštera přes řeku Svratku. Pod trestem smrti ho místním obyvatelům zakázali hasit. Následujícího dne do Rajhradu opravdu dorazili Francouzi. Po císařské silnici postupoval sbor maršála Murata. Do městečka a ke klášteru odbočil menší oddíl. Když vojáci narazili na zničený most, uložili vrchnosti postavit nový. Se stavbou se začalo okamžitě a v noci byl nový most hotov^[8].

Od Vídně se k Rajhradu později přemístil i maršál Davout se svými 15 000 muži. K Rajhradu se Davout dostal večer před bitvou 1. prosince. Ubytoval se v jídelně kláštera a čekal na zprávy o postupu zbytku jeho jednotek. Nakonec dorazila i Friantova divize jeho sboru, která zvládla 113 kilometrů dlouhý pochod od Vídně přes Mikulov za čtyřicet hodin^[9]. Davout byl patrně

nejschopnější z Napoleonových maršálů. Absolvoval stejnou válečnou školu v Paříži jako francouzský císař. Vynikal bystrotí, dokázal dobře číst záměry protivníka. Není proto divu, že podle Napoleonova původního plánu měla právě jeho jednotka sehrát významnou úlohu při zadržení útoku spojenecké armády v prostoru Zlatého potoka.

Rajhradský klášter jako provizorní špitál

Po bitvě u Slavkova bylo v klášterním kostele drženo několik set zajatých ruských vojáků. V benediktinském klášteře našlo útočiště také velké množství raněných. „*Všecky ložnice rozsáhlé prelatury ožívaly se nářkem raněných. Na jejich rány jsme ani hledět nemohli. Prokazující raněným všemožné skutky účinné lásky, nalévali jim oleje a vína,*“ popsal hrůzy 2. prosince 1805 rajhradský farář. Ošetřování zpočátku prováděli mniši. Následně je vystřídali vojenští a civilní zdravotníci. Nemocní a ranění v klášteře zůstali až do konce února 1806. Navíc se říká, že někteří z nich na Moravě zůstali nadobro a založili zde své rodiny. Díky tomu se prý na jižní Moravě relativně často vyskytují počestěná francouzská příjmení jako Biza, Galet, Foret, Remeš nebo Šalé^[10]. Nutno ale podotknout, že se pravděpodobně jednalo spíše o ojedinělé případy. Podle francouz-

ského práva by totiž takoví vojáci byli považováni za dezertéry. Z pohledu Rakušanů byl zase každý Francouz nepřítelem. Většina zkomolených a počestěných francouzských příjmení na jihovýchodní Moravě má původ ještě v dobách před bitvou tří císařů. Zejména na hodonínské panství – do Čejče, Krumvíře a Terezína – přišly zhruba v polovině 18. století desítky francouzských rodin. Povolal je manžel císařovny Marie Terezie František I. Štěpán. Chtěl totiž opuštěné jihomoravské vesničky osídlit svými krajany - kolonisty z Francie. Ti se usadili v Čejči a okolí a jejich potomci žijí v regionu dodnes.

Dnes je Rajhrad díky své poloze a dobrému dopravnímu spojení odpočinkovou zónou na jihu Brna. Cyklisté jistě ocení bohatou síť cyklostezek, na své si přijdou i vyznavači pěší turistiky. Okolí městečka je známo mnoha sady, zahrada-mi a vinohrady.

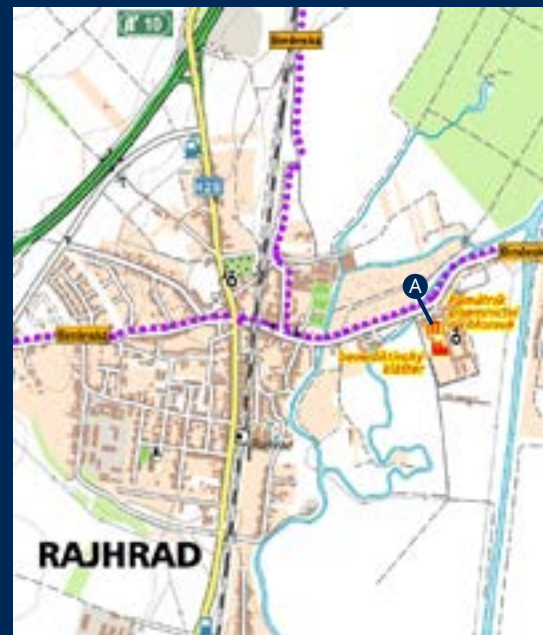

i

Památník písemnictví na Moravě (A)
Klášteř 1, 664 61 Rajhrad
tel. (+ 420) 547 229 136
rajhrad.muzeumbrnenska.cz
GPS: 49°5'25.908"N, 16°36'55.224"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Benediktinský klášter v Rajhradě
2. Interiér Památníku písemnictví
3. Bohatá nabídka turistických stezek v okolí
4. Interiér benediktinského kláštera

7) Pokroková lékařská péče ve Šlapanicích

Na počátku 19. století byly Šlapanice zejména zemědělským centrem, které zásobovalo Brno chlebem i mlékem. Tehdy tady žilo asi osmkrát méně obyvatel než dnes. Ačkoliv se samotné obce bojová vřava přímo nedotkla, její obyvatelé zažili v časech bitvy různých těžkostí více než dost. Přispěl k tomu i fakt, že městem postupně prošly všechny tři armády.

Útočiště hlavního štábu spojeneckých vojsk

Už 17. listopadu 1805 se ve Šlapanicích zjevil ruský vrchní velitel Kutuzov. Následujícího dne generál odjel do Rousínova, odkud pokračoval do Olomouce, kde se měl jeho sbor spojit s další ruskou armádou generála Buxhöwdena. 19. listopadu 1805, v době, kdy Francouzi obsadili celou oblast jižně od Brna, se ve Šlapanicích nacházel hlavní štáb spojenecké armády. Toho dne se také velitel rakousko-ruské jízdy Jan I. z Lichtenštejna ubytoval na faře. Jako jediný ze všech generálů bude tento kníže bojovat doslova na vlastní půdě. Patřilo mu totiž mimo jiné panství Pozoříce. Právě roku 1805 zdědil rodová panství na Moravě, v Rakousku i v Čechách a jen nerad opouštěl svůj zámek ve Valticích, aby se po pádu Vídně ujal vedení zdecimované císařské jízdy^[14]. Lichtenštejnovy

jednotky se rozložily na polích u Šlapanic. V obci už tenkrát pobývalo plno ruských vojáků. Zabírali všechny ulice, rozdělávali ohně a vařili jídlo, které zabavili místním lidem. „*Uloupili mně 2 prasátka, která jsem právě chtěl dát porazit. Vzali si také všechna kuřata, seno, slámu i dříví,*“ napsal například do farní kroniky šlapanický farář František Arnošt Franke. Spojenci se ve Šlapanicích příliš neohřáli, dalšího dne ještě před úsvitem odtáhli a vydali se na ústup k Vyškovu. Místní ale neměli žádný čas na odpočinek. V obci se totiž jen vyměnily armády. Jakmile se objevily přední francouzské hlídky, hned žádaly víno, peníze a boty.

Vojáci brali vše

Po získání požadovaných potravin ve Šlapanicích zůstalo jen asi třicet vojáků a dva důstojníci jako místní stráž. Jak dokládá zápis v místní kronice, útrapy však pro Šlapanické zdaleka nekončily: „*Za tohoto klidu a pokoje, v němž jsme po několik dní žili, byli jsme náhle vyrušeni v sobotu před první nedělí adventní. Hrůza dostoupila svého vrcholu 1. prosince. Všude plno Francouzů, kteří střechy trhali z domů, rozbíjeli a pálili dveře a vrata, stoly, lože, pluhy, brány, odnášeli seno, slámu, v zahradách pak u stromů uvázali plno koní,*“ píše se v kronice.

V sobotu 30. listopadu totiž do obce dorazil velitel 4. francouzského sboru Nicolas-Jean de Dieu Soult a jeho štáb, který zabral faru i scholasterii (dnešní Muzeum Brněnska) a zřídil si tam kancelář. Velitelův pobočník si od místního faráře Frankeho vyžádal veškeré klíče a zabavil potraviny a víno. Ve Šlapanicích a v nejbližším okolí se těsně před bitvou utábořilo na dvacet tisíc vojáků.

Nové lékařské postupy zachránily desítky životů

V osudný den střetnutí u Slavkova se Šlapanice nacházely ve francouzském týlu, což poskytovalo ideální prostor pro péči o raněné, ale i k držením zajatců. Po bitvě bylo ve šlapanickém kostele drženo asi 400 Rusů. Pro potřeby vojenských lékařů sloužila v obci hned dvě větší stavení – klášterní scholasterie a zámek Blümegenů, kde byly zřízeny vojenské lazarety a obvazistiště. Historie zámku spadá do poloviny 18. století, kdy ho vlastnil tehdejší moravský zemský hejtmán Jindřich Kajetán Blümegen. Dnes se zde nachází budova gymnázia. V čase bitvy u Slavkova tady však „*panoval*“ šéfchirurg císařské gardy Jean Dominique Larrey, který zavedl do ošetřování raněných několik na tu dobu převratných postupů. Třeba požadavek co nejrychlejšího,

2. 12. 1805 BITVA TŘÍ CÍSAŘŮ

„LÉKAR JE A MUSÍ BYT PŘÍTELEM HUMANITY“
Jean Dominique Larrey

alespoň základního ošetření. K tomu účelu sloužily pojezdny lazarety na vozech, takzvané létající ambulance. Pro představu - vážnější zranění na bitevním poli do té doby znamenalo mnohdy i dlouhé hodiny bez pomoci. Ranění byli ošetřováni až po odeznění nejtěžších bojů. Ve snaze dostat se do bezpečí se někteří z nich i přes nepředstavitelné bolesti plazili sami pryč z bojiště, často i několik kilometrů. I přes velký nedostatek zdravotnického materiálu a v nevhodných hygienických podmínkách zachránil Larrey se svými podřízenými díky dobře provedeným zásahům desítky životů. Zranění, kteří nebyli schopni převozu, zůstávali v zámeckém lazaretu. Ráno 3. prosince jich tady bylo 190.

Práce chirurga nebyla jednoduchá. K jejich nejčastějším zákrokům patřily amputace končetin, ke kterým se sahalo i při lehčích zraněních, aby se předešlo sněti ze znečištěné rány. Laloková amputace zabrala zkušenému Larreyovi a jeho kolegům neuvěřitelné dvě až čtyři minuty. V době, kdy medicína ještě neznala celkovou anestezii, byla rychlost nutností. Anestezujícího účinku Larrey dosahoval podchlazením rány nebo pomocí opiové tinktury. Nejčastěji však byl operovaný opit. Shodou okolností bylo morfium, další nástroj pro tlášení bolesti, poprvé vyrobeno právě v roce 1805. Zoufalý boj ale sváděli lékaři především s epidemiemi infekčních chorob, které se v důsledku špatné hygieny šířily i mezi civilním obyvatelstvem.

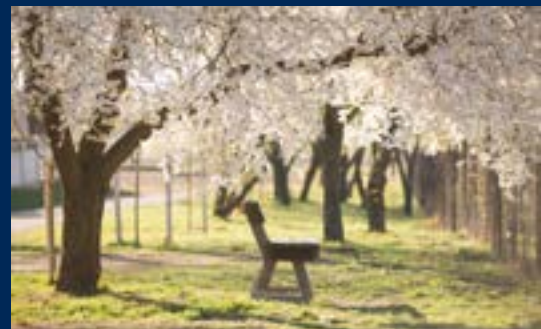
Ve Šlapanicích na hrdinství lékařů nezapomněli

Tisíce vojáků, kteří v polích u Šlapanic přišli o život, připomínají boží muka vestavěná do fasády domu v Jiříkovské ulici, kde byli pohřbeni zemřelí ze zámeckého lazaretu. Jejich ostatky byly později uloženy na šlapanickém hřbitově, kde byl na počest padlým v roce 1965 postaven pomník zdobený iniciálou N. Chirurg Larrey i ostatní lékaři se dočkali svého pomníku na křižovatce Riegrovy a Brněnské ulice v roce 2005.

Dominantou města je kostel Nanebevzetí Panny Marie, kde byly po slavkovské bitvě drženy stovky ruských vojáků. V budově bývalé scholasterie se dnes nachází Muzeum Brněnska, v jehož sbírkách nalezneme například pozůstalostní fond významného českého krajináře Aloise Kalvody. Zajímavostí jsou i dva zrestaurované koněspřežné kočáry pocházející z přelomu 19. a 20. století. V současnosti se v muzeu konají krátkodobé tematické výstavy, které se svým zpracováním snaží oslovit hlavně děti.

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Detail pomníku lékařům
2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie je přirozenou dominantou obce
3. V okolí zámku Blümegenů je možno najít desítky zákoutí svádějících k příjemnému posezení

i

Muzeum ve Šlapanicích (A)

Masarykovo nám. 18,
664 51 Šlapanice
tel. (+ 420) 544 228 029
slapanice.muzeumbrnenska.cz/
GPS: 49°10'9.372"N, 16°43'37.559"E

Další cíle:

Zámek Blümegenů - gymnázium (B)

GPS: 49°10'7.9"N, 16°43'30,1"E

Pomník lékařům (C)

GPS: 49°10'3,2"N 16°43'36,2"E

Zazděná boží muka (D)

GPS: 49°9'56,9"N, 16°43'52,2"E

Pomník na hřbitově (E)

GPS: 49°10'15,1"N, 16°43'44,5"E

8) Návrší Žuráň a slavné rudé slavkovské slunce

Jedna z dominant bojiště bitvy tří císařů, návrší zčásti uměle vytvořené z hlíny a kamení v období stěhování národů, němý svědek slavného střetnutí z roku 1805 i dalších významných historických událostí. Tím vším je vrch Žuráň.

Připadá vám název Žurán neobvyklý? Ti z vás, kteří tipují, že má svůj původ v němčině, mají pravdu. Slovo Schurain totiž znamená „návrší na pomezí.“ Francouzi mu říkají Návrší císařovo nebo i Napoleonův stůl, protože Napoleon Bonaparte si ho zvolil za své stanoviště a řídil odtud první fázi celé bitvy u Slavkova.

Návrší, které se nachází v pravé části severního okraje bojiště, mu poskytovalo výhled na velkou část bitevního pole od Santonu nad Tvarožnou až po Pratecké výšiny obsazené spojenci, mohl odtud vidět i horní tok Zlatého

potoka. Napoleon počítal, že spojenci zaútočí jako první a opustí výhodnou pozici Prateckého návrší směrem na jih do údolí Zlatého potoka. Jakmile by spojenecké armády sestoupily, chtěl vzít útokem postavení na Prateckém návrší a vpadnout spojencům do týla.

Bitva tří císařů zalitá sluncem i krví

V den bitvy byl Napoleon už brzy ráno na nohou a uděloval maršálům další instrukce před bitvou. Vojáci zkřehlí zimou čekali na povely svých velitelů. Věřili svému císaři a doufají, že tento den ukončí jejich dlouhou pouť a oni se budou moci konečně vrátit zpět do svých domovů. Svírají své zbraně. Ticho a napětí se dají krájet. V půl osmé zazáří východní obzor a nad hřebenem kopce za Holubicemi se z mlhy vynoří rudé slunce.

Nádherná podívaná přinutí všechny zmlknout. Dokonce ani sám Napoleon nenachází slov. Výjimečnost oné chvíle způsobila, že se slavkovské slunce nakonec stalo legendou. Jeho východ a západ orámoval začátek a konec krvavé bitvy. Vítězství jedné strany, porážka druhých, smrt několika tisíců vojáků přímo na bojišti a neštěstí a útrapy prostých lidí, kteří byli nedobrovolnými účastníky. To všechno slunce tehdy přineslo ještě předtím, než večer zapadlo. Napoleonovi slunce prokázalo službu mimo jiné i tím, že rozptýlilo mlhu a osvětlilo Pratecký vrch se spojeneckými vojáky, kteří začali sestupovat směrem do údolí k Telnici a Sokolnicím. Naproti tomu jeho vlastní vojsko - Soultův 4. sbor v čele se dvěma divizemi generálů Saint-Hilaira a Vandamma - zůstalo nadále skryto pod pláštěm mlhy. V osm hodin ráno zvedl Napoleon pomalu svou pravou ruku do výšky a pak dal

náhlým pohybem svým jednotkám znamení: „Ukončeme tuto válku úderem hromu!“ vykřikl. To, co následovalo, připomínalo lví skok. Tak se tomu od té doby říká.

Před bitvou Napoleon předstíral váhavost a obavu ze střetu, protože si přál, aby spojení došli k mylnému závěru, že se jeho armáda chystá ustoupit. Chtěl spojence vylákat k útoku na své pravé křídlo, čímž by mu odstříhli ústupovou cestu na Vídeň. Francouzský císař zamýšlel, že jeho vojáci udělají zrcadlově obráceně stejný manévr, dobudou Pratecké výšiny a rozdělí tak spojenecké formace na dvě části a pak je odděleně rozdrťí. Francouzský maršál Davout, blížící se od Rajhradu, se jim měl postavit na Zlatém potoce a dostat je do sevření mezi své jednotky a Francouze útočící z Prateckých výšin do údolí. Jádro spojenecké armády se tak mělo ocitnout v kleštích, ze kterých by nebylo úniku.

Při „*lvím skoku*“ od Jiřkovic k Prateckému návrší dobyly divize Saint-Hilaira a Vandamma během dopoledne Pratecké návrší. Dostaly se tím do týla nepřátelských hlavních sil sestupujících do údolí Zlatého potoka a rozdělily tak spojeneckou armádu. Právě tento manévr je považován za rozhodující okamžik celého střetnutí, na jehož závěru Francouzi triumfovali.

Večer před legendární bitvou

Vraťme se v čase zpět k večeru před slavným střetnutím. Ten prý Napoleon strávil kousek od Žuraně v zájezdním hostinci Pindulka, kde si poručil své oblíbené jídlo – brambory na cibulce. Název hospody pochází od jména dávného majitele, brněnského měšťana Matěje Pinduly. Dnes budovu využívá Správa a údržba silnic Jihomoravského kraje, takže není veřejnosti běžně přístupná.

Několik nocí před bitvou Napoleon nocoval i na dalším nedalekém místě, v bývalé zájezdní hospodě Kandia při staré olomoucké silnici. Před bitvou chtěl totiž dobře poznat terén, který si vyhlédl za příští bojiště. Zřejmě spal v chaloupce číslo 12, což měl dokazovat nápis vyrytý na stropním trámu.

V pověrách a příbězích o francouzském vládcí si ale lidé rádi přidávali a vymýšleli. Napoleon strávil na Moravě v roce 1805 necelý měsíc. Zastavil se, najedl se a přespal prý na desítkách míst a v desítkách vesnic. Zjevoval se znenadání a stejně rychle zase mizel. Jen jeho domnělých noclehů bylo nakonec tolik, že by vydaly na mnoho dalších týdnů pobytu na Moravě.

Vojákům se nevyvařovalo

O tom, kde Napoleon spal a co kde snědl, se napovídalo mnohé. Zajímá vás, co opravdu jedli a pili vojáci v poli? Jakmile armáda vytáhla ze stálých táborů na vojenské tažení, dostával voják pouze žold na zakoupení potravin. Na rozdíl od spojenců za francouzskou armádou netáhl dlouhý průvod pečáren a polních kuchyní, a proto také byl její přesun daleko rychlejší. Pouze výjimečně dostávali vojáci přiděly erárních potravin, což zpravidla končilo poslední večeří ve společném táboře. Na cizím území pak vojáci potraviny získávali od místního obyvatelstva.

Zatímco ostatní armády mnohdy neorganizovaně rabovaly a plýtvaly s tím, co získaly, Napoleon měl promyšlený a dobře fungující rekviziční systém (systém zabavování zásob). Ten měli na starosti zásobovací komisaři, kteří takřka hlavou zodpovídali za kázeň vojáků a rekvírované zásoby dále přerozdělovali.

Je ale pravdou, že takto zkrátka byli Francouzi drženi jen do bitvy. Po ní už vojákům jejich velitelé dopřáli větší volnost a o dodržování kázně často nemohla být ani řeč, což odnášelo místní obyvatelstvo.

Památník bitvy u Slavkova na Žuráňi

Pokud chcete lépe vstřebat atmosféru oné slavné události, bude nejlepší, když vyrazíte na Žuráň sami. Jeho vrchol dnes mimo dvou javorů zdobí i žulový kvádr s plastickou mapou plánu bojiště, která vám pomůže přiblížit postup jednotek. Můžete si tam přečíst část citace ze slavné Napoleonovy proklamace po bitvě:

*Vojáci! Můj národ přivítá vás s radostí
a stačí říknete-li: byl jsem v bitvě
u Slavkova, aby se odpovědělo:
hle, hrdina.*

Napoleon

Návrší Žuráň je viditelné už zdáli. Ze Šlapanic tam vede žlutá turistická trasa, po které je možné dále pokračovat i na vrch Santon.

i

Žuráň (A)

GPS: 49°10'47.265"N, 16°44'17.160"E

Použité fotografie (V. Kovalčík, Z. Podhrázský):

1. Žuráň při východu slunce
2. Památník slavkovské bitvy
3. Detail rozložení vojsk na památníku
4. Žuráň je ozdobena vlajkami bojujících zemí
5. Návrší s památníkem je viditelné zdáli

9) Nelítostné boje o vrch Santon

Vrch Santon, svědek slavných časů napoleonských, vydává nejen své historické svědectví o slavné bitvě tří císařů, ale na své si zde přijdou i přírodovědci a milovníci přírody. Kopec má výhodnou strategickou polohu. Na jeho svazích byly učiněny archeologické nálezy ze střední, mladší i pozdní doby kamenné, ale i nálezy z dalších prehistorických i historických období. Dokonce se tvrdí, že zde kdysi stála mocná staroslovanská osada jménem Veligrad, avšak pro tuto domněnku zatím stále chybí seriózní archeologické nálezy a doklady.

Santon v obležení francouzských vojsk

Strategická poloha však lákala nejen naše dávnověké předky, ale i postavy, které jsou k nám v čase mnohem blíže. Napoleon Bonaparte se

před bitvou tří císařů 2. prosince 1805 rozhodl, že se vrch Santon stane krajním opěrným bodem levého křídla francouzského postavení. Pro hájení vrchu vybral 17. lehký pěší pluk generála Claparéda. Tento muž vrch nejenže důkladně opevnil třemi řadami zákopů, ale zajistil jej i 18 těžkými děly. Úloha to nebyla lehká, sám Napoleon dal obhájčům vrchu Santon přímý rozkaz, aby jej nehledě na ztráty bránili třeba i do posledního muže. Francouzi rozkaz svého velitele splnili. Zdejší zem nasákla krví vojáků obou bojujících stran.

V den bitvy napravo od jednotek generála Claparéda stály na svých pozicích dvě pěší divize 5. sboru maršála Lannese a jezdecký sbor maršála Murata. Pozice opustily až po deváté hodině ráno, když napravo uviděly jednotky maršála Soulta dobývat Pratecký kopec.

Na severozápadě jsou z dálky od Pozořické pošty vidět ruské jednotky generála Bagrationa, které jim jdou naproti. Tento potomek zchudlé gruzínské královské rodiny slouží v armádě od svých sedmnácti let. Služba je mu vším, v bitvě je neohrožený a lhostejný k nebezpečí. Nechal již za sebou Pozořickou poštu, překročil Pozořický potok a vzápětí se pod kopcem utká s částí Lannesova sboru a francouzského jezdecktva. Rusové se pokusí obejít Santon zprava. Francouzská baterie zakopaná na svahu kopce je přivítá mohutnou palbou. Bagrationovo dělostřelectvo palbu opětuje. Rusům se podaří dočasně obsadit Tvarožnou, ve finále však musí ustoupit francouzské dělostřelecké palbě a protiútok 17. lehkého pěšího pluku a jednotek maršála Lannese. Po druhé hodině odpolední zahajuje Bagration ústup k Rousínovu.

Valhubertův konec

Právě na tomto bojišti byl při střetu s ruskými vojáky zásahem dělové koule zraněn francouzský generál Roger-Valhubert, který později svému zranění v Brně podlehl. Slavnou, leč pohnutou historií místa nám dnes připomíná pamětní deska na návsi obce i pomník generála Valhuberta u silnice naproti Santonu. Již z dálky je na kopci viditelná mariánská kaplička, která zde byla znovu postavena roku 1832 (když stojíte na samém vrcholu kopce, s kapličkou a obcí za zády, můžete vpravo za silnicí vidět Žurář) – Napoleonovi vojáci ji totiž před bitvou tří císařů

rozbořili a použili při stavbě okopů pro svoje kanóny. K této události se mezi místními lidmi traduje i pověst o sošce Panny Marie. Vojáci se ji při rozebírání kapličky pokoušeli spálit, ale po bitvě ji místní obyvatelé našli na spáleništi jakoby zázrakem nepoškozenou. Věrná replika francouzského děla z doby slavkovské bitvy je k vidění před Obecním úřadem ve Tvarožné. V budově je v úředních hodinách (nebo jindy po telefonické domluvě) přístupné i malé muzeum a diorama slavkovské bitvy.

Novodobé bitevní pole

Tvarožná se však zapsala do povědomí široké veřejnosti zejména díky každoroční rekonstrukci slavkovské bitvy a dalším vzpomínkovým akcím. Již více než 20 let se sem na přelomu listopadu a prosince sjíždějí vojenští nadšenci a stovky členů klubů vojenské historie z celé Evropy i ze zámoří, aby zde v dokonalých replikách uniforem a zbraní sehráli konkrétní úsek bitvy, byť s předem známým výsledkem. Divadlu vždy přihlížejí i přes chladné počasí tisíce diváků.

Jak Santon přišel ke svému jménu?

Kromě názvu Santon se můžete setkat i s označením Napoleonův kopec, avšak dnes se tento název používá již jen vzácně. Vypráví se však, že to byli právě Napoleonovi vojáci, kteří jej nazvali Santon, neboť jim údajně připomínal vrch stejného jména, na nějž narazili při svém egyptském tažení. Pravděpodobnější je ale domněnka, že název Santon je zkomolenina francouzského jména Saint Antoine, tedy Svatý Antonín. Další možností je, že pojmenování pochází z jižní Francie. Slovo „*santon*“ tam označuje betlém zdobený figurkami různých profesí. Dodnes se tyto „*santons*“ prodávají jako su-

venýry. Pohled, který se Napoleonovým vojáků nabízel z kopce, jim mohl připomínat právě tyto lidové betlémy.

Je-li geologie vaší vášní, vězte, že Santon je výběžkem Dražanské vrchoviny, pocházející z mladších prvohor. Obnažený skalní podklad si můžete prohlédnout či blíže prozkoumat na severním a západním svahu nezalesněného vrcholu a také na západním a jižním svahu níže položené zalesněné části kopce. Botanikové mezi vámi si jistě všimnou, že díky příznivým geologickým a klimatickým podmínkám se zde vyskytuje převážně stepní květena a jiné druhy sucho-teplomilných rostlin, z nichž mnohé jsou chráněné. Jako příklad uveďme večernici smutnou, kosatec nízký, zvonek boloňský nebo pryskyřník ilyrský.

Santon

GPS: 49°11'18.798"N, 16°45'50.166"E

Použité fotografie (V. Kovalčík, B. Hrdinová):

1. Interiér mariánské kaple
2. Úrodná pole v okolí
3. Symbolika bitvy v krajině
4. Kaple na vrcholu Santonu
5. Připomínka bojujících generálů na zdi kaple
6. Pomník památce padlých v bitvě tří císařů

10) Stará pošta

Významná města kdysi spojovaly poštovní tratě, na kterých byly umístěné stanice v intervalu dvou vídeňských mílí, což je asi 15 kilometrů. Díky střídání koní mohli kurýři zajistit předepsanou rychlost pro přepravu. Jedna z přípěžních stanic stála od roku 1785 i na císařské silnici mezi Brnem a Olomoucí nedaleko Pozořic a Kovalovic. Později byla pošta přesunuta přímo do Pozořic a ta původní tak získala přídomek „stará“. Před bitvou

tří císařů nejprve Stará pošta posloužila jako stanoviště pro francouzského maršála Murata. Poté ji využíval kníže Bagration, Gruzínek v ruských službách, který odtud vyjel na zteč Santonu. I jeho pozdější ústup kryli rakouští dělostřelci z pozic kousek od Staré pošty. Pro samotného Napoleona byla pošta klíčovým místem. Se svými maršály Muratem, Soultem a Lannesem tam totiž vedl jednu z důležitých porad před bitvou.

Pošta jako němý svědek hádky Napoleonových maršálů

Ještě před samotnou poradou se prý Napoleonovi podřízení stihli pohádat. Maršál Murat a Soult totiž přesvědčovali maršála Lannese, aby jako nejbližší z Napoleonových velitelů mu poradil ústup. Lannes zpočátku odmítá, nakonec ale podléhá tlaku obou maršálů a píše osobní dopis císaři.

Než jej však dokončí, přijíždí Napoleon na Starou poštu, dopis si přečte a prohlásí: „Maršál Lannes chce ustupovat?“ Soult na to odpovídá: „Čtvrtý sbor, Výsosti, zdvojnásobí své síly.“ Lannesovi se zdá, že z něj Soult dělá zbabělce a chce se jen zalíbit Napoleonovi. V hněvu tedy vybuchuje, nazývá Soulta „bídákem“ a pokračuje se slovy: „Tito dva mě přesvědčili, abych Vám dopis napsal.“ Napoleon si nevšímá ostré hádky, kdy Lannes uráží Soulta, a chce jej tímto vyprovokovat k duelu.

Nakonec dá Napoleon Lannesovi za pravdu a vydá rozkaz francouzské armádě k ústupu do předpolí Brna.

STARA POŠTA

Kníže, diplomat a posel míru Jan I. z Lichtenštejna

Mezi spojeneckou armádou nejspíše nebylo muže, jenž by tuto lokalitu znal lépe než velitel spojeného rusko-rakouského jezdeckta kníže Jan I. z Lichtenštejna. Tomu totiž celé pozořické panství patřilo. Kromě Jana I. z Lichtenštejna se bitvy zúčastnil i jeho bratranec Jan Baptist Josef Mořic. Vešel druhé smíšené jízdní brigádě ve sboru generála Buxhöwdena. Na rozdíl od svého příbuzného operoval Mořic na levém spojeneckém křídle. Ani on ale prohru spojenců odvrátit nedokázal. S nabídkou kapitulace poslal rakouský císař František za Napoleonem na Pozořickou poštu právě Jana I. z Lichtenštejna. Ptáte se, proč rakouský císař vybral zrovna jeho? Určitě ne proto, že by jako jediný věděl, kudy se tam jede. Byl vynikajícím diplomatem, kterého jako jednoho z mála rakouských generálů respektoval i Napoleon. Ten dorazil na Pozořickou poštu až po bitvě. Bylo těsně nad ránem, když spokojený císař dolehl na otep slámy a vyčerpáním usnul. Klid ale netrval dlouho. Po chvíli ho začal budit jeho pobočník se slovy: „*Přichází kníže Lichtenštejn.*“ Napoleon si rakouského diplomata poslechl a přijal jeho kapitulaci. „*Vaše Veličenstvo už nemá, co by dobývalo,*“ řekl Lichtenštejn. „*Bitva je tak úplná, že už k ní nemůžete nic přidat. Ke slávě můžete připojit jedině mír.*“

Okolí pošty ukrývá starobylé poklady

Pod samotným objektem pošty se nachází hluboké vinné sklepy. Po bitvě tam prý Francouzi bujaře oslavovali. Hlasitý smích a zpěv občas přerušil výstřel – terčem byly sudy s vínem. Víno teklo proudem, vojáci se v něm údajně doslova koupali.

Na Staré poště i v jejím bezprostředním okolí dnes najdete mnoho příležitostí pro vzpomínku na slavkovské střetnutí. Utrpení koní, nejvěrnějších druhů vojáků z jezdeckých oddílů, připomíná socha v životní velikosti, která zachycuje hřebce zasažené kulkou do břicha. Ta je k vidění v poli vzadu za areálem pošty nedaleko parkoviště. Po tisících mrtvých koní zůstaly po bitvě na polích stopy – nejčastěji lidé nacházejí podkovy nebo části postroje. Památce dvou rakouských dělostřeleckých baterií, které kryly ústup ruského sboru generála Bagrationa v závěru bitvy, je věnován pomník v blízkosti Staré pošty směrem na Rousínov. Naproti budově pošty je kaplička, kterou nechala postavit ruská šlechtická rodina v upomínku na jejich rodinného příslušníka, jenž v bitvě zemřel.

Jak chutná dělová koule Santon?

Přímo na Staré poště, která je dnes stylovou restaurací s možností ubytování, okusíte opravdovou atmosféru napoleonských časů. Můžete si třeba předem objednat průvodce v podobě císařského granátníka v dobové uniformě. Na místě pak máte možnost prohlédnout si koňské stáje nebo malé napoleonské muzeum s multimediální expozicí. K vidění jsou rovněž různé nalezené předměty související s bitvou - dělové i puškové koule nebo bajonety. Atmosféru místa můžete vychutnat všemi smysly. Na jídelním lístku restaurace najdete dobroty z české a moravské kuchyně. Okusit tady můžete také speciality, na kterých si pochutnával i samotný Napoleon. Například kuře Marengo, jehož recept pochází od osobního kuchaře francouzského císaře přezdívaného Dunan. Po vítězné bitvě u Marenga dostal kuchař rozkaz uvařit něco výjimečného. Použít však mohl jen to, co měl po ruce. Z raků, lanýžů, oliv, cibule, bílého vína, petržele, chleba, vejce a kuřete se mu ale podařilo vytvořit téměř nemožné. Uvařil skvělou pochoutku, kterou jíme v různých obměnách až dodnes. Další specialitou je dělová koule Santon (masová směs v chlebu) servírovaná s dřevěnou lžící, kterou si můžete na památku odnést jako suvenýr. Tato dvě uvedená jídla nejsou standardně v jídelním lístku, lze si je

však předem objednat. Když už jsme u jídla, věděli jste, že o rozvoj polévkových polotovarů se zasloužili francouzští chemici Proust a Parmentier také v dobách Napoleona? Vývar odpařili do konzistence sirupu, nalili jej do formiček, nechali jej zrosolovatět a pak vysušit. Takto vzniklé kostky se pak rozpouštěly ve vařící vodě a používaly zejména v lodních a vojenských kuchyních.

Stejně jako Napoleon může na Staré poště přenocovat kdokoliv. K lenošení, ale i pro aktivní odpočinek se nabízí výlet na přírodní koupaliště do nedalekých Kovalovic. V obci si můžete prohlédnout i historické budovy, které náležely k panství Lichtenštejnů. Bývalý panský dvůr, tvrz a věznice ale s uplynulými léty změnilly svůj účel. Po rekonstrukci a dostavbě slouží jako kulturní dům, obecní úřad, knihovna, ale také jako restaurace.

Stará pošta

Stará pošta 109, Kovalovice, 683 01
tel. (+420) 517 375 985
web.: www.staraposta.cz
GPS: 49°11'6.666"N, 16°49'34.295"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. - 2. Budova Staré pošty
3. Studna v areálu Staré pošty

11) Střet elitních gard u Holubic

Vesnice se nachází asi 5 km severozápadně od Slavkova. Západně leží místní část Kruh (dříve Tři Dvory), která se o samosprávu dělila s Holubicemi. Koncem 70. let minulého století bylo v katastru obce při výstavbě dálnice D1 nalezeno pohřebiště z druhé poloviny 10. století a v něm i nejstarší mince uherských králů a přemyslovských knížat. Holubice se tak rázem zařadily mezi nejvýznamnější archeologická naleziště na území Moravy. Mimo to jsou zde nálezy z doby osídlení Langobardy i jiných kultur.

Večer před bitvou u Slavkova zaujala spojenecká vojska (cca 85 tisíc mužů) pozice v linii oblasti od Pozořic, Holubic, Prace až po Újezd u Brna. Během bitvy byly Holubice svědky těžkých bojů jezdeckva. Francouzský V. sbor podpořený Muratovým jezdecktvem postupoval na Holubice a zatlačoval spojení směrem

k Rousínovu. Do této situace nastupovala jako poslední na straně spojenců ruská carská garda, která čítala asi 10 000 vojáků a sloužila v ní elita ruské společnosti. Velel jí mladší bratr ruského imperátora Alexandra, velkokníže Konstatin Pavlovič. Byl to muž náladový a vznětlivý, nicméně vcelku zkušený vojenský taktik. Situace, do které se řítit se svými vojáky, jej však musela pořádně zaskočit. Původně totiž měla garda sloužit jako záloha postupujícím spojeneckým kolonám, namísto toho se ocitla v první bojové linii a navíc byla napadena jednotkami maršála Lannese u Blažovic. Musela se bránit. Lannes byl velmi schopný taktik s citem pro boj a navíc mezi vojáky velmi oblíbený. Do armády nastoupil jako třiaadvacetiletý a v pětatřiceti už byl maršálem. V boji rád vyhledával riziko a do situací podobných té, kterou popisujeme, se rád sám vrhal s nadšením.

Napjatý souboj elitních jednotek

Ruská gardová jízda se pokusí zvrátit situaci, pravý bok jí už v mezidobí kryje jezdecká kolona v čele s knížetem Lichtenštejnem. Útočí na střed Vandammovy divize. Napoleon v té době již dávno opustil Žuráň a spolu se svou císařskou gardou sleduje průběh boje z návrší Staré vinohrady. Je krátce před polednem. Dva francouzské pluky teď svádí marný boj s ruskou gardovou jízdou. Napoleon okamžitě vyčlení část své osobní eskadrony, jízdní granátníky a jízdní myslivce s proslulými mameluky, aby jim pomohla. Částečně je zastaví kartáčová palba z ruských děl (kartáčový náboj měl lepenkový obal plný železných kuliček, při výstřelu se obal rozpadl a kuličky nebo jiná náplň se proměnily ve smrtící déšť). I přesto

OSTEN RIFU
TRI CÍSARE
I. E. 1891
VENOH
NEJINI ČLENOVÉ
KARLOVSTĚN
GRANINJAD
& OBEC HOLENICE
1891 - 1911

VOJSK KROKY MNOHE
TUOT ILY
NEKTEBE PŘEC VŠAK
DUMŮ NEDOSLY

ČEST JEJICH PAMĚTI
ČEST DEN ODPADLÝM

někteří jezdci proniknou dovnitř ruské formace. Odtud jsou však rychle vytlačeni.

Plukovník Morland, který tento útok vedl, zaplatil za svůj neúspěch životem uvnitř ruské formace. Napoleon nařizuje svému pobočníkovi, generálu Rappovi, aby vedl druhý útok jízdnicí myslivců. Tento útok je mnohem úspěšnější a ruská garda je přinucena ustoupit, zanechávajíc za sebou stovky mrtvých a raněných. Souboj elitních jednotek nemohl výrazněji ovlivnit průběh celé bitvy, přesto však vstoupil do dějin. Jednak proto, že se v něm utkaly elitní jednotky obou armád, a také proto, že byl dalším důkazem sehranosti a efektivnosti nasazování jednotlivých složek francouzské armády.

Duch francouzské revoluce žije

Největším problémem spojenecké armády bylo její vedení. Nebyla schopna fungovat jako organický celek, nevyužívala výhody terénu, prováděla složité manévry a působila těžkopádně. Jazyková bariéra navíc způsobila, že mnoho spojeneckých velitelů nedostalo rozkazy a informace včas, protože se nestihly přeložit. Mohli proto spoléhat pouze na svoji schopnost odhadovat a přizpůsobovat se vývoji situace na základě zkušeností z předchozích bitev.

Francouzská armáda měla proti tomu mnoho nesporných výhod. Především se lišila moderním způsobem boje - bylo pouze pár let po francouzské revoluci a revoluční duch byl ve vojsku dosud bytostně přítomný. V té době už byla ve Francii zavedena vojenská povinnost, takže každý z francouzských vojáků byl občan ve zbrani. Novou taktiku volných formací pro-

ti zastaralým prvkům taktiky lineární zavedla francouzská revoluční armáda. Od ní ji převzal i Napoleon a obohatil ji o nové taktické a organizační prvky. Důležitá úloha v ní připadla dělostřelectvu soustředěnému do velkých formací a nasazovanému ve velké masě. S počtem půl miliónu mužů byla v té době, hned po ruské, druhou nejpočetnější. Sloužilo v ní mnoho

mladých odvedenců. Ti často absolvovali jen základní výcvik a v boji se proto do velké míry chovali instinktivně. Jejich reakce v kombinaci s nadšením, revolučním duchem a odhodláním spadnout za vlast byly pro nepřátele často překvapivé. V boji tvořili formace, které byly velmi pohyblivé a snadno se přeskupovaly. Ve francouzské armádě se hodnosti dosahovalo za zá-

sluhy a prokázání schopností, zatímco ve spojenecké armádě byly nejvyšší velitelské pozice vyhrazeny pro příslušníky šlechtě.

Od obrovitých vojáků až po žulový pomník

Dnes stojí v prostoru nástupu ruské gardové jízdy betonárna, kterou bezpečně poznáte. Industriální pojetí zde v duchu symboliky místa ožívují tři obří postavy vojáků a děla. Podjedete-li dálnicí směrem na jih, na Holubice, při pohledu na západ uvidíte místo střetu a v dále rovněž Žuráš a Santon. Pokud byste pokračovali opačným směrem (od podjezdu doleva), dojedete ke Staré valše (bývalému mlýnu mezi Holubicemi a Křenovicemi na potoce Rakovec). Až sem byli zatlačeni huláni velkoknížete Konstantina. Událost, při které se utkalo až 16 000 vojáků, dnes připomíná žulový pomník nad obcí vpravo od spojnice k hlavní olomoucké silnici. Každoročně se týden před výročím bitvy v obci koná pochod k pomníku obětí slavkovského střetnutí. Těší se na něj také děti, které jsou „vyzbrojeni“ lampióny všeho druhu.

i

Stará valcha (A)

GPS: 49°9'42.557"N, 16°49'12.968"E

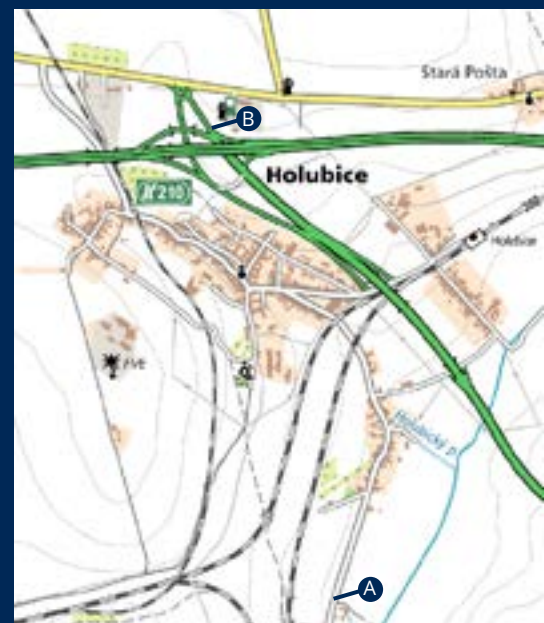
Další cíle:

Památník obětem bitvy (B)

GPS: 49°10'58.8"N, 16°48'5.8"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. - 2. Někdejší bojiště u Holubic
3. - 4. Památník obětem bitvy
5. Most u Staré valchy

12) Jiříkovické ohně

Jiříkovice leží jihovýchodně od Žuráně, na severu je ohraničuje olomoucká silnice. Legenda vypráví, že zakladatelem byl jistý Jiří, podle kterého dostala obec jméno. Přestože nebyly Jiříkovice přímými boji příliš zasaženy, prostor kolem obce sloužil před bitvou jako výchozí postavení 4. Saultova sboru před útokem na Pratecké výšiny. Během bitvy i po ní navíc obec poskytovala útočiště raněným. K místu se také váže známý příběh, který vešel do historie pod názvem Jiříkovické ohně.

Plameny pro francouzského císaře

Večer před bitvou Napoleon kontroluje postavení svých jednotek. Najednou ve tmě klopýtne. Možná zakopl o pařez nebo o spícího vojáka. Pohotový voják z jeho průvodu zapaluje větchet slámy, aby císaři posvítíl na cestu. Záhy se přidali další, kteří zvedají hořící slámu na svých zbraních. Provolávají svému císaři slávu. Zitřejší bitva totiž připadne přesně na den 1. výročí císařovy korunovace. Napoleon bude na tyto ovace často dojatě vzpomínat. Výjimečnost oné chvíle a nadšení vojáků se nedaly ani popsat. Sláma však hořela rychle a oheň si žádal další potravu. Na řadu přišly došky ze střech jiříkovických domů a stodol. A to už předtím fran-

couzští vojáci, kteří se potřebovali ohřát, ztopili takřka vše, co se dalo. Za obět tak padla i okna a vykácené stromy. Ubozí vesničané ze svých úkrytů pouze smutně přihlíželi tomuto divadlu. Mezitím jsou již rozmnoženy a jednotlivým velitelům rozdány dispozice pro zitřejší bitvu. Proti spojeneckému středu a levému křídlu spojenecké armády se u Jiříkovic a Telnice rozvine sbor maršála Nicolase-Jeana de Dieu Saulta. Sault byl synem notáře a v armádě sloužil od svých šestnácti let. Jeho kariéra se začala slibně rozvíjet až po revoluci, když Napoleon rozpoznal jeho vojenský talent. V bitvě u Slavkova velel největšímu armádnímu sboru o třech pěších a jedné jezdecké divizi. Důvěru svého císaře rozhodně nezklamal.

Výhled jako na dlani

Dobrym pozorovacím místem je dnes silnice na severu obce, která vede od Tvarožné do Jiříkovic. Je z ní vidět údolí říčky Roketnice, kde byla kolem Žuráně soustředěna francouzská granátnická divize. Směrem na východ se pak nachází Staré vinohrady. Severně za návrším Žurán v oblasti zvané Loučky se zase koncentrovala jezdecká záloha prince Murata. Murat byl synem hostinského a původně se měl stát duchovním. Místo toho se však nechal

naverbovat do armády, kde jeho kariéra v královské lehké jízdě strmě stoupala. Postavení si definitivně zajistil sňatkem s císařovou sestrou Karolinou. Byl člověkem plným elánu, někdy se sklony k teatralnosti, odvážný, možná až chvástavý. Byl si vědom svého výsadního postavení a oblékal se vždy okázale. Měl však i nesporné zásluhy v organizaci a výcviku napoleonského jezdeckta.

Bitevní plán francouzského císaře

Napoleonův plán byl velmi dobře promyšlený. Přenechal spojenecké armádě výhodné obranné pozice Prateckých výšin a Starých vinohradů. Kalkuloval s tím, že spojenci budou chtít zaútočit na francouzské pozice v údolí Zlatého potoka, a tudíž budou muset postavení na návrší stejně opustit a sestoupit k potoku, kde předpokládali hlavní francouzské síly. Levé francouzské křídlo se pak stočí jižně a z této pozice napadne pravý bok spojenecké armády, kterou zatlačí směrem k 3. armádnímu sboru maršála Davouta. Ten mezitím přijde od Rajhradu a postaví se u Sokolnic jako hráz proti spojeneckým kolonám sestupujícím z Prateckého návrší.

Napoleon správně odhadl záměry soupeře a rozehrál bitvu téměř jako šachovou partii. Přesto jeho plán nevyšel na sto procent. Davoutův sbor dorazil na místo určení po dlouhém pochodu od Vídně vyčerpán a značně oslaben. Nebylo proto možné počítat s tím, že zamýšlený úder na levé křídlo spojenců dokáže unést. Přesto s vypětím sil svůj úkol splnil a nedovolil ruským a rakouským jednotkám prorazit, a tak zabránil tomu, aby vpadli Francouzům do týla. Zásadním pro další vývoj bitvy bylo rovněž rozhodnutí spojenců vést úder více z jihu, než Napoleon počítal, což vyžadovalo přeuspořádat postavení spojeneckých kolon. Tato „operace“ trvala déle, než bylo záhodno - pěší kolony si vzájemně překážely, navíc jim cestu zkřížila jezdecká kolona Jana I. z Lichtenštejna. Zpoždění způsobilo, že maršál Soult musel o Pratecký kopec bojovat (původně počítal, že tou dobou tam nikdo ze spojenců už nebude a on jej obsadí bez boje) a zároveň měl Davout dost času posílit obranu na Zlatém potoce a zastavit postup spojenců mezi Telnicí a Sokolnicemi, kam chtěli podle plánu směřovat hlavní úder.

Podle rohlíku se Rohlenska nejmenuje

Na severní straně Jiříkovic stával u olomoucké silnice zájezdní hostinec s názvem Rohlenska. Jméno mohl dostat podle jednoho z prvních nájemců „*Rohlenska*“, nebo také podle své polohy

„v rohu“ pole. Nejpravděpodobnější ale je, že název pochází od výběžku jiříkovického katastru, na kterém hostinec stojí. Místní mu totiž říkali „Rohel“. Rohlenka je v provozu dodnes. Na místě bývalého zájezdního hostince nyní najdete motorest. Při dostavbě nových objektů v polovině 90. let 20. století zde byl odhalen hromadný hrob, což napovídá, že v roce 1805 zde byl i polní lazaret.

V nedalekých Ponětovicích (jihozápadně od Jiříkovic) bylo zřízeno provizorní obvažiště. Mezi místními se traduje historka, že cesta do vojenského lazaretu ve Šlapanicích byla doruda zbarvena krví raněných vojáků. Pokud Ponětovice navštívíte v letním období, můžete se zastavit v malebném údolí mezi Jiříkovickými a Ponětovicemi u Ponětovského rybníka.

Rohlenka (A)

GPS: 49°11'3.658"N, 16°45'26.704"E

Strom přátelství

GPS: 49°9'58.281"N, 16°45'17.043"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Strom přátelství na kraji Jiříkovic
2. Motorest Rohlenka

13) Boje o Pratecké návrší a Mohyla míru

Ačkoliv se zdá, že jihomoravská vesnice Prace na první pohled ničím nevybočuje od obcí v okolí, opak je pravdou. Už její neobvyklé jméno vám napoví, že obyčejná určitě není. Název vesnice prý vznikl odvozením od slova „prát“. V tehdejších místech totiž stávala při vodním korytě salaš a prádelna, kde se stříhala a prala ovčí vlna. A právě původní slovo „prát“ se postupně vyvinulo až k současnému jménu Prace. I pro Napoleona vesnice mnohé znamenala. Dobyť Prateckého návrší se stalo symbolem jeho slavného vítězství. Tento kopec se však pyšní i další zajímavostí. Na počest obětí bitvy se na něm tyčí unikátní památník - Mohyla míru.

Urputné dobývání Prateckého návrší

Už jsme se zmínili o tom, že Napoleon bitvu vyhrál díky svému vojenskému umu a notné dávce štěstí. A právě hřeben Prateckého kopce, v úvodu bitvy obsazený spojeneckými vojsky, v něm hrál hlavní roli. Francouzský císař přenechal spojencům zdánlivě výhodnou pozici Prateckých výšin s cílem vylákat je do údolí Zlatého potoka v domnění, že francouzská armáda ustupuje. A tak se také stalo. Po sedmé hodině ranní už tisíce ruských vojáků sestupovaly do údolí. Více než hodinu po prvních vojácích vyráží i poslední

čtvrtá kolona. Zpoždění, jak už bylo zmíněno, bylo způsobeno změnou plánu útoku spojenců na poslední chvíli. Poté Napoleon začíná provádět svůj plán a dává signál k útoku. Chce obsadit návrší a vpadnout tak spojencům do týla. Proti Prateckému kopci rychle postupují útočné formace Saint-Hilaira a Vandamma ze Soultova sboru. Umrzlé hroudy hlíny se drolí pod jejich kroky. Vojáci téměř utíkají, jde se tempem asi 120 kroků za minutu. Francouzi zůstávají dlouhou dobu skryti v mlze. Když se z ní vynořili, nacházeli se jen asi 700 – 800 metrů od vrcholu. Teprve tehdy si jich všimly spojenecké jednotky Kolowratova předvoje. Jeden pobočník zamířil

se zprávou o nečekaném útoku ke generálu Kutuzovovi. Překvapený vojevůdce nezpanikařil. Za každou cenu chtěl zabránit tomu, aby se kopec dostal do francouzských rukou. Poručil Kolowratovým Rakušanům pospíšet si nejkratší cestou k vrcholu. Ruskou část kolony pak poslal přes Staré vinohrady dobýt zpět vesnici Prace, kterou mezitím obsadili Francouzi.

Přes prvotní překvapení se tak podařilo narychlo zorganizovat obranu. Francouzi narazili na tuhý odpor^[14] a jejich útok na návrší zdaleka neprobíhal tak hladce, jak se Napoleon domníval. Rozpoutal se zhruba dvouhodinový zoufalý boj, který přinesl velké ztráty na obou stranách. Se zarputilostí se bránili zejména Rusové, což ve svých pamětech potvrzuje i francouzský generál Thiébault: *„Celé prapory se daly pobít, aniž jediný opustil své místo v řadě, a jejich mrtvá těla tu ležela na zemi v řadách, tak jak předtím stála v praporu. Na jatka toho dne nelze myslet bez hrůzy. Až do poslední hodiny nebyli skoro vůbec žádní zajatci, neboť nám bylo řečeno, že Rusové, i když jsou tak těžce zraněni, sahají znovu po zbraních a napadají postupující přemohitele ohněm ze dvou stran.“*

Francouzi dobyli Pratecký kopec kolem poledne. A přece byl úspěch tohoto útoku jen částečný. Vítězství neměla dopředu zaruče-

né ani jedna strana. Napoleonův „*lví skok*“ se ve skutečnosti rozplynul v sérii urputných bojů. Obě strany statečně bojovaly a výsledek byl dlouho na vážkách^[14]. Nakonec zvítězil vojenský um Francouzů, kteří toho dne měli i potřebnou dávku štěstí.

Mohyla míru a zázračný kámen splněných přání

Památníky slouží nejen na počest padlým v bitvách, ale i jako memento pro příští generace. Všechny vojáky, kteří u Slavkova zemřeli, do-

dnes připomíná památník na Prateckém vrchu. A ne ledajaký. Má netradiční tvar podobný pyramidě a hrot zakončený staroslovanským křížem, který se tyčí do výšky 26 metrů nad krajinou. Symboliku této pietní budovy dokonale vystihují slova proroka Izaiáše *„Moji padlí opět povstanou“* vytesaná nad vstupem do kaple. Stavbu inicioval kněz Alois Slovák, navrhl ji architekt Josef Fanta a postavena byla v letech 1910 – 1912. Pokud si památník důkladně prohlédnete, uvidíte čtyři sochy štítonošů. Tři z nich symbolizují bojovníky tří armád a čtvrtá představuje území bojiště – Moravu. Vchod do mo-

hyly lemují postavy plačících matek a manželek, které doplňují eliptické žulové desky s nápisy.

Vaši pozornost určitě zaujme také interiér Mohyly míru, ve kterém se skrývá kaple s oltářem z mramoru. Pod podlahou kaple je pak umístěno takzvané ossarium neboli kostnice, v níž jsou uloženy ostatky vojáků nalezené v prostoru bývalého bojiště. Vnitřek pomníku je navíc ozvláštněn i několika nezvyklými prvky. Jedním z nich je neobyčejná akustika. Pokud budete stát v rohu kaple, uslyšíte šeptání člověka, který se nachází v protějším rohu. Nevěříte? O jeden důvod navíc, proč navštívit Mohyly míru. Jiná zpráva hovoří o tom, že na podlaže mohyly je umístěn zázračný kámen. Pokud na něj stoupnete a pomyslíte na své přání, určitě se vám splní. Mrzuté na tom ale je, že nikdo dosud zázračný kámen neoznačil.

Multimediální expozice a zážitek pro celou rodinu

Další věcí, kterou můžete v sousedství Mohyly míru probádat, je muzeum s expozicí k památce bitvě. Narazíte tam na figuríny vojáků v dobových uniformách, na ukázky zbraní nebo dochovaných předmětů z bitvy, ale i na celou spoustu různých obrazů, spisů, videozáznamů či knih. Skutečně sugestivní zážitek vám pak nabídne audiovizuální multimediální program v centru expozice, v níž vojáci doslova ožívají

před očima. Muzeum je rovněž oblíbeným cílem školních výletů - žáci se tam rozhodně nudit nebudou. A určitě se nezapomeňte vyfotit u repliky rakouského tříliberního děla, které najdete před terasou muzea.

Každým rokem začátkem prosince se na Prateckém návrší a v okolí konají vzpomínkové a pietní akce. V areálu Mohyly míru můžete spatřit také pomník věnovaný rakouskému generálu Jirčíkovi, jedinému generálu českého původu, který se bitvy zúčastnil. Spolu se svými vojáky z rakouské pěší brigády urputně bránil Pratecké návrší. Tento rodák z Kutné Hory však na následky těžkého zranění v bitvě zemřel.

Mohyla míru zaslouženě patří mezi TOP výletní cíle jižní Moravy. Každé z výletních míst, které se touto značkou pyšní, musí splnit řadu kritérií. Ta se zaměřují především na kvalitu nabídky poskytovaných služeb. Všechny turistické atraktivity, které se do této vybrané skupiny řadí, najdete na internetové stránce www.vyletnicile.cz. Můžete si být jisti, že při výběru jakékoliv z nich určitě nešlápnete vedle.

i

Mohyla míru (A)

K Mohyle míru 200, 664 58 Prace

tel. (+ 420) 544 244 724

mohylamiru.muzeumbrnenska.cz

GPS: 49°7'40.999"N, 16°45'46.357"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. - 2. Památník Mohyly míru
3. Sochy plačících žen u vchodu do památníku

14) Křenovická válečná porada

Obec Křenovice se v období bitvy u Slavkova stala útočištěm obou armád. Nejprve v ní pobývali Francouzi, které pak vystřídala vojska spojenecké armády. A byl to právě zdejší dům, bývalý Spáčilův statek (dům č. 65), kde se odehrála známá bojová porada rusko-rakouského štábu v noci před památnou bitvou. Dalšího dne se centrem krvavého bojiště staly nedaleké Staré vinohrady. Stejně jako Křenovice i návrší Staré vinohrady změnilo během bitvy několikrát svého držitele. Před bitvou jej ovládali Francouzi, kteří se pak záměrně stáhli, a vrch poté zabrali spojenci. Těžko přístupné místo ale nakonec Francouzi znovu dobyli a souboj císařských gard ke konci střetnutí odtud sledoval samotný Napoleon.

První prosincový den přijelo do Křenovic mnoho generálů. Ten samý den lidé dostali rozkaz, aby s okamžitou platností opustili své domovy. Všichni uposlechli, až na jistého Jakuba Fuksu, který se schoval ve sklepe, kde zůstal až do konce bitvy. Když se přestalo střílet, vylezl ven a nestačil se divit. Viděl, jak Rusové utíkají ke Slavkovu a k Vážanům. Nestihli si ani vyzvednout tornistry (vojenské torny či vaky), které si v Křenovicích před bitvou odložili. Křenovičtí na ně ale nezapomněli. Ruské „kožené kabely“ se staly oblíbeným doplňkem jejich oblečení ještě dlouho po slavkovské bitvě.

Weyrotherův plán Kutuzova zrovna nenadchl

Bojový plán spojenecké armády vypracoval rakouský generál Franz von Weyrother. Ruské velení si ho vyžádalo jako styčného generála^[23], jelikož velice dobře znal slavkovskou krajinu. Weyrother seznámil oba panovníky s vypracovanými dispozicemi již 28. listopadu při jejich pobytu ve Vyškově. Teď ještě musel přetlumočit plán těm, kteří spojenecké vojáky povedou. Od osmi hodin večer se místnost začala zaplňovat důstojníky. Weyrother na stole rozvinul velice podrobnou mapu bojiště. Poté začal s triumfálním výrazem ve tváři vysvětlovat svůj plán, ve kterém počítal i s příchodem posíl pod velením arcivévody Karla, mladšího bratra rakouského císaře. Po jeho přečtení se ohlédl po ostatních důstojnících a generálech jako učitel po žácích, když dokončí svůj výklad. Však si také jeden z generálů do svých poznámek napsal, že si tehdy zavzpomínal na svá školní léta: „Předčítal tak nahlas a s takovým sebeuspokojením, které naznačovalo naprosté přesvědčení o jeho vlastních hodnotách a naší neschopnosti. Choval se úplně jako profesor přednášející lekcí svým studentům. Kutuzov, který seděl a podřimoval, už když jsme přišli, před naším odchodem hlasitě pochruoval.“ Zaujmut své „žáky“ tedy

Weyrother zrovna nedovedl. Poté, co se Kutuzov probral z dřímoty, pravil: „*Nejeví se mi nic lepšího než rozhodnou bitvu s nepřítelem co nejdříve oddálit. Nemáme totiž žádné nové zprávy o armádě arcivévody Karla a rozložení armády na výšinách je pro nás výhodné.*“ I přesto ale byly dispozice nakonec přijaty. Jejich překlady z němčiny do ruštiny však zabraly mnoho času, a tak většina generálů dostala instrukce prostřednictvím kurýrů až v šest hodin ráno. Velitelé divizí na tom byli ještě hůř – přečetli si je až v devět a někteří důstojníci dokonce žádné dispozice nedostali a museli spoléhat pouze na svůj vojenský um.

Slabá místa bojového plánu

V samotné bitvě se brzy ukázaly slabiny spojeneckého plánu. Weyrother nepočítal s tím, že Francouzi založí svou obranu na Zlatém potoce a že místo zdánlivého ústupu přejdou do útoku. Také nebral ohled na fakt, že ruská armáda nebyla příliš pružná a schopná rychle se přizpůsobovat měnící se situaci na bitevním poli. Vrchní velitel ruské armády Kutuzov o zvolené strategii od začátku pochyboval, jeho připomínky však zůstaly nevslyšeny. Znovu se tedy ukázalo, že skutečnými rozhodovacími pravomocemi nedisponoval a že hlavní slovo nakonec měli jiní, jako například Weyrother nebo ruský car Alexandr

se skupinou svých našeptávačů, mezi kterými vynikal kníže Dolgorukov. Na Kutuzovovu počest byl v roce 2005 na křenovickém náměstí vystavěn pomník s jeho sochou. Kromě toho se u bývalého Spáčilova statku (dům č. 65), který je dnes soukromým objektem a stále majetkem Spáčilovy rodiny, nachází i pamětní deska připomínající válečnou poradu. V Křenovicích najdete také kostel sv. Vavřince, kde byli po bitvě shromážděni zajatí ruští vojáci. Na návsi v zatáčce u cukrárny a u obecní hospody si určitě všimnete nevšedního zábradlí kolem silnice, jehož motiv tvoří typizované postavičky napoleonských vojáků.

Zlatá hora včera a dnes

Nad Křenovicemi se tyčí kopec zvaný Zlatá hora. Pokud vyjdete na její vrchol, uvidíte kamenný smírčí kříž, podle tradice pocházející už z dob Velké Moravy. V těchto místech se rovněž nachází hromadný hrob, kde navždy odpočívají stovky padlých vojáků v bitvě tří císařů. Tomuto pamětnímu místu Křenovičtí říkají „Na krchůvku“. S nevšedním výrazem „krchůvek“, který se používá pro označení starých hřbitovů, se však můžete setkat i na jiných místech v České republice.

Obyvatelé Křenovic pořádají každoročně v pátek v předvečer bitvy večerní setkání vojáků u táborových ohňů. Nechybí nadšenci v dobo-

vých uniformách, vojenští kuchaři, koně, povozy. A také markytánky a markytáni. Tato žena či muž byla ve vojsku civilní osoba, která zajišťovala vojákům při cvičení a ve válce stravu. S vojáky šla často až na bitevní pole.

Během akce se můžete těšit i na ukázky vojenských šarvátek. Program uzavírá průvod uniformovaných vojáků s pochodnými směrem ke Zlaté hoře. Pokud s sebou budete mít lampion nebo svíčku, můžete se k nim přidat. Na místech hromadných hrobů je poté čestnou salvou uctěna památka padlých, kteří na místě odpočívají. Budete-li mít chuť, můžete se pak ještě občerstvit selátkem, které zatím upekli vojenští kuchaři.

Pozorování bitevní vřavy

Nevynechávejte ani Staré vinohrady, které si za své stanoviště během bitvy zvolil generál Kutuzov. V osm hodin ráno odtud v přítomnosti císaře Františka a cara Alexandra sledoval pohyb francouzských jednotek a sestup svých vojáků. Staré vinohrady dnes můžete „dobývat“ stejně jako kdysi francouzští vojáci. Připravte se ale, že zcela snadné to mít nebudete. Protože je dnes vrch uprostřed polí, není úplně jednoduše dostupný. Jedná se však určitě o historicky nejcennější památkovou lokalitu bojiště. Objevovat můžete i další připomínky slav-

ného střetnutí. Jihovýchodně od vrcholu na křižovatce cest z Prace do Křenovic a z Blažovic do Zbýšova stojí Boží muka. Představují ideální místo pro pořízení krásné fotografie. Ještě jižněji narazíte u silnice na památník tří císařů. Ten tvoří kamenné sloupy završené symbolickým slavkovským sluncem, které připomínají tři panovníky. Památník se tyčí v místě, kudy během 2. prosince 1805 prošli všichni tři císaři.

i

Spáčilův statek - dům č. 65 (A)

GPS: 49°8'34.084"N, 16°49'42.010"E

Zlatá hora (B)

GPS: 49°8'45.9"N, 16°48'51.9"E

Staré vinohrady

GPS: 49°8'41.9"N, 16°47'26.2"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Smírčí kámen na Zlaté hoře
2. Zábradlí s napoleonskou tematikou
3. Pomník generála Kutuzova

15) Slavkovský zámek

Patří k velkolepým barokním zámkům, je jedním z TOP výletních cílů jižní Moravy a představuje dominantu města Slavkova u Brna. Známy je především díky legendární bitvě z 2. prosince 1805, které také dal její jméno – bitva u Slavkova. Budova tehdy dokonce okouzila všechny tři císaře, kteří v ní přenocovali. Co však možná netušíte je, že slavkovský zámek je spjat i s dalšími historickými postavami, především však s významným moravským rodem Kouniců.

Historie stavby se datuje už od 13. století, kdy na místě stála komenda Řádu německých rytířů. Tento řád, který vznikl už v roce 1190 na území bývalého Jeruzalémského království, byl jedním z největších a nejmocnějších křesťanských rytířských řádů středověku. Na počátku 15. století se však řád zadlužil a jeho význam značně poklesl. Roku 1509 koupili slavkovské panství včetně

ně okolních vsí Kounicové. Zřejmě za Oldřicha z Kounic vybudovali stavitelé na starších základech renesanční zámek. Nebyl to také nikdo jiný než rod Kouniců, kdo dal podnět k další, barokní přestavbě zámku.

Zámek jako svědek pobytu tří císařů

Před bitvou hostil slavkovský zámek vzácnou návštěvu. Ubytovali se v něm dva ze tří císařů - rakouský František I. a ruský car Alexandr I., kteří přijeli od Bohdalic cestou přes Bučovice. Ani po bitvě zámek nezůstal prázdný. Sám Napoleon do něj nechal přenést svůj hlavní stan. Vedly ho k tomu důvody prestižní i praktické. Když za ním totiž dorazil rakouský kníže Jan I. z Lichtenštejna časně ráno 3. prosince na Starou poštu s nabídkou kapitulace, zmínil se

také o tom, že na zámku před bitvou pobývali oba císaři. „O důvod víc,“ pomyslel si Napoleon a ubytoval se v honosné budově i s celým svým doprovodem. Konečně mohl vydechnout.

Oříšek pro francouzského císaře: Jak nazvat slavnou bitvu?

Napoleon odložil kord a sáhl po peru, aby se chvíli věnoval diplomacii. Jedna z prvních úvah byla ta, jak pojmenovat právě vybojovanou bitvu^[14]. Napoleon přemýšlel, jak by měl nazvat bitvu, která probíhala na ploše asi 120 km² nedaleko Prace, Tvarožné, Telnice, Šlapanic a mnoha dalších vesnic. „Na tolika místech najednou? To přece nejde. Musí to být vznešený název!“ pomyslel si zřejmě Napoleon. Po chvíli dumání nejspíš zvolal: „Ano, mám to!“ Třebaže se bojiště

rozkládalo spíše před Brnem (když to vezmete z jihovýchodní strany), císař bitvu pojmenoval podle místa svého pobytu, kde se nacházel i jeho štáb, jako „bataille d'Austerlitz“, tedy bitvu u Slavkova. Ve večerních hodinách zazněla ze zámeckého balkonu první slova proklamace, kterou Napoleon pronášel ke svým vojákům. Svůj několikaminutový výstup císař zakončil těmito slovy:

*„Vojáci!
Až dokončím vše,
čeho je třeba pro zajištění štěstí
a blaha naší vlasti,
zavedu vás zpět do Francie.
Tam budete předmětem
mé nejlaskavější péče.
Můj národ vás uvítá s radostí.
Postačí, když řeknete:
bojoval jsem u Slavkova,
aby každý řekl:
To je hrdina!“*

To byl celý Napoleon. Vzletná a propagandistická hesla měl v malíku. Za to na konkrétní statistické údaje si zrovna nepotrpěl. Většinou totiž hlásal, že v bitvách padlo víc jeho nepřátel, než jak tomu bylo ve skutečnosti. Francouzský císař zkrátka uměl zařít, aby jeho vítězství sepsaná na papíře vypadala velkolepě.

Kde byla podepsána smlouva o příměří?

Slavkovský zámek nebyl pouze svědkem odpočinku významných státníků, ale i důležitých historických událostí. Ačkoliv podmínky válečného příměří dohodl Napoleon s rakouským císařem Františkem u Spáleného mlýna, podepsání smlouvy o příměří se uskutečnilo až o dva dny později - 6. prosince na zámku ve Slavkově. Došlo k tomu v dnešním Historickém sále, který má zvláštní akustiku. Tehdejší stavitelé totiž chtěli, aby jednotlivé hloučky diskutujících neslyšel někdo cizí, který by mohl poslouchat za dveřmi

sálu. Samotný podpis smlouvy se uskutečnil už bez hlav států. Za rakouskou stranu ho obstaral kníže Jan I. z Lichtenštejna a za Francouze vstoupil do dějin bitvy maršál Louis-Alexandre Berthier. Když pohledem přelétl přítomné, v jejich tvářích se zračilo napětí i očekávání. Se šťastným výrazem pak Berthier triumfálně zvedl pero a podepsal smlouvu o příměří, která měla zásadní důsledky. Stanovila demarkační linii, která územně oddělila francouzskou a rakouskou armádu na Moravě a v dalších zemích monarchie. Zároveň přikazovala poraženému Rusku vyklidit rakouské území a zejména pak Moravu a Uhry do patnácti dnů.

Napoleonovo lůžko na zámku není, jiné skvosty ano

Zámek s překrásnou zahradou můžete obdivovat i dnes. Při prohlídce okouzující budovy se snadno přenesete do napoleonských dob. Dokonce se říká, že v zámecké expozici můžete na vlastní oči vidět postel, ve které Napoleon údajně spal. V tomto případě se ale jedná jen o pověst, která se na pravdě nezakládá. Dochované lůžko je totiž poskládané z několika různých součástí, které pocházejí z 18. a 19. století. Některé z těchto dřevěných částí pochází i z jiných zařízení – například z kazatelny. Ačkoliv na zámku spal francouzský císař v pohodlí odpovídajícím jeho postavení, obecně si na luxus příliš nepotrpěl. Například v noci před bitvou Napoleon na Žuráni na pár hodin ulehl v provizorně zřízené chatrči, kterou mu postavili jeho ženisté. To pro něj bylo typické – hodně pracoval, ale málo spal, denně zamhouřil oči jen na pár hodin. Před bitvou prý jen málokdy spával jinde než na svém vojenském lůžku.

Svou návštěvu zámku můžete doplnit o zhlédnutí některé z historických či uměleckých výstav a vernisáží, které zámek pravidelně pořádá. Nejen žáci škol může obohatit prohlídková trasa zámeckého podzemí nebo napoleonská expozice v prvním patře a suterénu, kde je návštěvník proveden obdobím napoleonských

válek s důrazem na tažení a válečné události roku 1805. V prvním patře si můžete prohlédnout figuríny vojáků i samotného Napoleona a také řadu originálních historických předmětů – především zbraně, uniformy a vojenskou výstroj. V suterénu se návštěvník pomocí tří scénických představení seznámí s atmosférou před bitvou u Slavkova (ležení vojáků), samotné bitvy (útok francouzských jezdců na ruské pěšáky) i neradostnými chvílemi po bitvě (polní obvaziště). Část prostoru je věnována i novodobým vzpomínkovým rekonstrukcím bitev. Můžete si tady také osahat repliky napoleonských zbraní. Přímo pro školy jsou pořádány i další zajímavé akce spojené s historií zámku.

Do dob napoleonských válek se tady můžete vrátit rovněž díky akci s názvem Napoleonské dny, jež se koná v polovině srpna, vždy v sobotu, která je nejbližší dni Napoleonových narozenin (15.8.). Slavkov pravidelně ožívá také množstvím koncertů. Zájemci si mohou vybrat z populární, folkové i vážné hudby. Patrně mezi nejvýznamnější akce tohoto druhu patří červnový festival klasické hudby Concentus Moraviae, do kterého je zapojeno třináct moravských měst.

Zámek Slavkov u Brna (A)
Palackého náměstí 1,
684 01 Slavkov u Brna
tel. (+420) 544 221 685
www.zamek-slavkov.cz
GPS: 49°9'17.426"N, 16°52'27.18"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Průčelí slavkovského zámku
2. Zámecký park se sochami Giovanni Giulianiho
3. Jihovýchodní nároží zámku
4. Pohled z portiku na nádvoří
5. Severozápadní část slavkovského zámku z parku

16) Slavkov u Brna, nebo Austerlitz?

Historie města Slavkov u Brna sahá opravdu daleko. To dokazuje i městský znak z roku 1416, jeden z nejstarších v České republice. Teprve po bitvě tří císařů se však stal Slavkov světoznámým. I když ne tak docela. K lítosti všech hrdých Slavkovanů je tento název užíván jen v českém prostředí. Do povědomí cizinců se město zapalo pod německy znějícím jménem Austerlitz, což ale souvisí s němčinou jen okrajově. Slovo Austerlitz má svůj český původ. Je totiž zkomošenou a v průběhu století proměněnou podobou osady Novosedlice, která kdysi stála na místě dnešního Slavkova. Při pokusech starých písařů přepsat název do němčiny se objevovaly tvary Nouzedelitz, Nausedlitz, Neusserlic, Nausterlitz, až nakonec zůstalo jen slovo Austerlitz. Zrod názvu pak neobjasnili nikdo jiný, než významný český historik, politik a spisovatel František Palacký.

Napoleon a slavkovští pávi

Město Slavkov u Brna nám toho může o Napoleonovi mnoho vyprávět. V lidových vyprávěních se o francouzském císaři dochovaly i zajímavé pověsti. Už jsme zmínili, že po vítězné bitvě se Napoleon ubytoval ve slavkovském zámku, v rodovém sídle Kouniců, kde si dopřál odpočinku. Jednou si prý vyšel na procházku

do okolí zámku a při ní spatřil slavkovskou raritu - hejno pávů, které chovali v panském dvoře. Tehdy byl jejich pasákem prostý chlapec, který je denně pásal na polích mezi zámkem a oborou. Když Napoleon uviděl pávy, dal chlapci znamení, aby je přihnul blíž. Ten udělal, co si přál. Ptáci s překrásně zbarvenými péry se pyšně proměňují po cestičce. Jejich ladné krůčky dokonale

odpovídají jejich vznešenosti. Úplná pastva pro oči. I sám císař se krásně podívaně na velebné ptáky nemůže nabažít. V této chvíli se pasáček vyznamenal. Vyškubl pávovi dvě péra a podal je Napoleonovi: „Děkuji,“ řekl potěšený Napoleon a odměnil chlapce penízem. Říká se, že paví pera přinášejí neštěstí. Co všechno mohl chlapec tímto činem způsobit?

Sláva rodu Kouniců překračovala hranice Českých zemí

Rod Kouniců ovlivňoval kromě zámku i architektonickou tvář dalších částí Slavkova. V renesančním slohu dali Kounicové na slavkovském náměstí vybudovat radnici a další měšťanské domy. Tento starobylý hraběcí a později knížecí moravský rod je zajímavý také tím, že někteří z jeho členů se stali osobnostmi evropského významu. Například Dominik Ondřej Kounic, který byl předním diplomatem a říšským vicekancléřem Svaté říše římské národa německého. Rod byl také spřízněný s rakouským knížetem Metternichem. Klemens Metternich začínal v mládí jako vyslanec na saském dvoře. Díky své diplomatické kariéře cestoval po celé Evropě. Vrcholem jeho vzestupu byl post rakouského ministra zahraničních věcí a pak i státního kancléře, vlastně prvního ministra císařské vlády. Díky jeho diplomatickému umu povstalo Rakousko znovu jako velmoc. Většina státníků ho ale neměla příliš v lásce. Například Napoleon o něm prohlásil: „Každý občas lže, ale lhát neustále, to je přespříliš.“ Kromě politiky byly Metternichovou vášní i ženy. Díky sňatku s bohatou Eleonorou Kounicovou, vnučkou předního diplomata 18. století a slavného kancléře Marie Terezie Václava Antonína Kounice, se jako příštěhovalc z Porýní dostal mezi špičky vídeň-

ské dvorní společnosti. Kounicům tak vděčil za počátek své závratné politické kariéry. Metternichovou zásluhou bylo po další porážce Rakouska v roce 1809 zpečetěno nové spojenectví s Francií sňatkem arcivévodkyně Marie Louisy s Napoleonem. O pár let později to byl zase on, kdo vytvořil koalici proti Napoleonovi a inicioval na podzim roku 1814 svolání Vídeňského kongresu, který zajistil Evropě na několik desetiletí mír.

Místem posledního odpočinku rodiny Kouniců je kostelík sv. Jana Křtitele na předměstí Slavkova s názvem Špitálka. Pod jižní částí kostela najdete jejich rodinnou hrobku, ve které jsou uloženy i ostatky knížete Václava Antonína z Kounic.

Kaple sv. Urbana, ochránce vinařů

Po prohlídce historického centra Slavkova se můžete vydat na místa, kde si před bitvou tří císařů zřídily stanoviště francouzské stráže. Díky výhledu z tohoto kopce, nacházejícího se severně nad městem, mohli vojáci pozorovat přípravy nepřítele jako na dlaní. Na kopci stojí kaplička svatého Urbana. Jeho svahy pokrývaly ještě v 19. století vinohrady. Proto není divu, že je kaple ve tvaru kříže zasvěcena právě patronovi všech vinařů a zahrádníků - svatému Urbanovi. Z těchto míst

bylo také výstřelem z děla oznámeno, že spojenci postupují od Olomouce k Brnu. Kaplička ale sloužila vojákům i jinak. Když bylo potřeba, stala se dokonce skladištěm nebo dočasným domovem pro koně, což se na jejím stavu značně podepsalo. Protože byla během pobytu vojáků silně poškozena, musela se zbořit. Netrvalo ale dlouho a v letech 1858 - 1861 na stejném místě vyrostla její dvojnice. Od kaple je pěkný výhled široko do kraje.

V blízkosti zámeckého parku milovníci sportu jistě ocení golfové hřiště s překrásným výhledem na zámek. Letní měsíce také svádí k návštěvě místního koupaliště. Najdete tady například padesátimetrový bazén pro plavce anebo dětský bazének. Sportovce dále určitě potěší kurty na plážový volejbal nebo basketbalové a nohejbalové hřiště. Motorističtí nadšenci se zase mohou zúčastnit automobilových závodů do vrchu nebo Oldtimer festivalu (koná se poslední víkend před letními prázdninami), na který se sjíždějí auto a motoveteráni z celého Česka i střední Evropy.

i

Kaple sv. Urbana (A)

GPS: 49°10'12.181"N, 16°53'17.453"E

Hrobka Kouniců (B)

GPS: 49°9'8.797"N, 16°52'19.634"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Palackého nám. a kostel Vzkříšení Páně
2. Kaple sv. Urbana nad městem Slavkovem
3. Vstup do hrobky rodu Kouniců

17) První i poslední výstřely bitvy v Telnici

Právě do nejnižnějších míst bojiště, kde se nachází obec Telnice, udeřili v osudný den spojenci s největší silou. Nepočítali však s tím, že Francouzi odhalí jejich úmysl obejít pravé křídlo francouzské armády a na útok se dobře připraví. I přesto obec v průběhu bitvy tři císařů několikrát vyměnila svého držitele.

Francouzsko-ruská přestřelka

První výstřely se v Telnici ozvaly už v noci z 1. prosince při přestřelce mezi rakouskými husary a francouzskými vojáky^[2]. Po několikahodinové odmlce se tady střelba znovu rozpoutala kolem druhé až třetí hodiny ranní. Rakouský sbor polního podmaršála Kienmayera se snažil dostat přes jednotky maršála Legranda a dobýt obec. Francouzi své nepřátele vyhnali a pak se jim dařilo opakovaně odrážet snahy

Kienmayerových hraničářů o znovudobytí obce. Části tohoto sboru se pak překijen podařilo prolomit francouzské řady, ale bez podpory svých spolubojovníků se nakonec museli Rakušané s těžkými ztrátami stáhnout. Díky noční telnické přestřelce si Napoleon uvědomil, že linie spojeneckého vojska sahá dále na jih, než se domníval. Na základě této informace provedl poslední změny svého plánu. Vyslal kurýra za maršálem Davoutem se sdělením, ať zamíří se svým sborem nikoli k Tuřanům, ale k Sokolnicím. V poslední verzi dispozic francouzský císař počítal s obranou linie Kobylnice – Telnice. Bylo mu jasné, že francouzská vojska budou na jihu bojiště proti spojencům v jasné menšině. Doufal však, že se nepřítel podaří zaměstnat dostatečně dlouho, aby mohl provést svůj „*lví skok*“, tedy obsadit Pratecké návrší a vpadnout spojencům do týla.

Kolem sedmé hodiny ranní se do bojů zapojila i ruská kolona generálporučíka Dochturova. Na tři spojenecké kolony už čekalo 1600 francouzských vojáků a čtyři děla^[14]. Francouzi byli nuceni z obce ustoupit, ale vzápětí se opět zformovali u Zlatého potoka. Na pomoc jim přišla jedna brigáda, kterou vyčlenil maršál Davout ze svého sboru. Příchodem těchto posil kolem půl desáté vzrostla síla Francouzů v prostoru Kobylnice – Telnice na 12 000 mužů, včetně 2 500 dragounů, přesto pořád čelili více než trojnásobné přesile spojenců^[15].

Posílení Francouzi znovu přešli do protiútku na obsazenou obec. Jediným bodákovým útokem vyhnali ruské jednotky pryč z Telnice. Rusové se však s tímto stavem rozhodně nehodlali smířit. Zatímco generálporučík Dochturov formoval svou pěchotu k novému útoku, sta-

ronoví držitelé Telnice se narychlo připravovali k obraně a opevňovali se v místních domech. Mezi Sokolnicemi a Telnicí se v té době rozpoutala také nechtěná přestřelka mezi dvěma jednotkami francouzské armády. Střílet do vlastních řad začali vojáci kvůli dezorientaci v mlze a dýmu z výstřelů z pušek a děl. Tohoto zmatku využil Dochturov a Telnici znovu dobyl. Po desáté hodině nastal v tomto prostoru relativní klid. Později se Francouzi stáhli k Otmarovu a Rusům zůstaly v rukou Telnice i Sokolnice⁽¹⁵⁾. Napoleonovi vojáci ale dokázali splnit požadovaný rozkaz na dlouhé hodiny zaměstnat a zadržet početnější spojeneckou armádu.

Hrůza a utrpení místních

Přímými bojovými střety samozřejmě trpěli nejvíc místní obyvatelé. V osudný den se přímo ve středu bitevního pole ocitla telnická fara. „Dělové koule létaly okny dovnitř a všude byla hrozná spoušť. Spolu s ostatními jsem se krčil v rohu jídelny. Nikdo našťěstí nebyl zraněn,“ popisuje ve svých zápiscích tehdejší telnický farář. Po bitvě v obci zůstaly ležet desítky mrtvých těl. Jakmile nastal klid zbraní, ubytovalo se v Telnici velké množství Francouzů, kteří zajišťovali pochovávaní padlých vojáků. To na jejich rozkaz prováděli poddaní vrchností. Podle zápisu ve farní kronice navždy spočinulo v masových hrobech v obci na 140 těl. Telníčtí také museli Francouzům nedobrovolně odevzdat všechny

chleba, maso i další potraviny. „Z farního dvora sebrali 2 koně, 4 krávy, jednu jalovici, 16 prasat, 44 věder vína, 200 měřic ovsu a spoustu dalších věcí,“ stojí ve farní kronice. Farářů prý nezůstalo nic víc než kabát, košile a kožešinové holínky.

Vzpomínka na hrdinství vojáků

Telnice se nachází asi 14 km jihovýchodně od Brna. Útrapy války dnes v obci a její blízkosti připomínají boží muka. Ta, která se nacházejí v Růžové ulici, údajně označují hromadný hrob. Další se tyčí asi 100 metrů od silnice směrem na Újezd u bývalé polní cesty v lokalitě Odměrka. Právě v těchto místech zazněly první výstřely slavkovské bitvy. Dvakrát se u těchto božích muk zastavil i sám Napoleon. Poprvé 3. prosince, když si se svými maršály prohlížel místo svého triumfu. Podruhé 15. září 1809, když francouzská vojska znovu zavítala na Moravu. Jiná vzpomínka na hrdinství vojáků v obci vznikla z maďarské iniciativy. Vyřezávaný dřevěný pomník „kopjafa“ je totiž památkou na padlé, kteří byli do rakouské armády rekrutováni z území tehdejšího uherského království. Dominantou obce je barokní kostel svatého Jana Křtitele. Jeho základy byly položeny už ve 12. století, poté byl několikrát přestavován. Na barokních úpravách

v 18. století se podílel významný moravský architekt František Antonín Grimm, jenž projektoval například i přestavbu sousedního sokolnického zámku nebo zámek Napajedla ve Zlínském kraji. F. A. Grimm i jeho otec stavitel Mořic Grimm jsou pohřbeni v kapucínské hrobce v Brně.

Telnice láká i k aktivnímu odpočinku, vesnicí totiž vede vinařská brněnská stezka i další cyklostezky. V okolí obce se nacházejí chráněné přírodní lokality s výskytem některých vzácných druhů rostlin.

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. - 2. Fara v Telnici
3. Boží muka „Na lopatě“
4. Kostel sv. Jana Křtitele
5. Památník „Kopjafa“

i

Pomník „Kopjafa“ (A)
GPS: 49°6'5.0"N, 16°43'10.2"E

Kostel svatého Jana Křtitele (B)
GPS: 49°6'7.524"N, 16°43'5.952"E

Boží muka v Růžové ulici (C)
GPS: 49°5'57.0"N, 16°42'47.8"E

Boží muka „Na lopatě“ (D)
GPS: 49°6'7.2"N, 16°43'30.5"E

18) Slavná kapele a legenda o rybnících

Po poledni opanovali Francouzi Pratecké návrší a na středním úseku bojiště bylo dobojováno. Napoleonova vojska na výšinách následně začala postupovat k jihozápadu. Sám Napoleon se kolem jedné hodiny setkal se štábem maršála Soultu u kaple svatého Antonína Paduánského na kopci nad Újezdem u Brna. Z tohoto místa pak sledoval odpolední ústup spojeneckých vojsk. O jeho radosti z triumfálního závěru bitvy u Slavkova svědčí i to, že prý objal maršála Soultu, což často nedělal.

V zajetí zamrzlých rybníků

Krajina pod svahem přechází na jihu a jihozápadě v rozlehlou rovinu, kterou v dobách bitvy pokrývaly dva velké rybníky – Měniný a Žatčanský. První jmenovaný býval s 514 hektary jednou z největších vodních ploch na Moravě. Od kaple viděl Napoleon daleko na jih a měl pod sebou jako na dlani tři ruské kolony v údolí, které byly ze dvou stran tísněné francouzskými pluky^[14].

Pratecké návrší vyběhá nad Újezdem ve Starou horu. Odpoledne zaplnily celý hřeben výšin tisíce francouzských vojáků. Ke konci bitvy se pouští do stejného sestupu, který ráno podstoupili spojenci. Ti se nyní ocitli v kleštích. Ze severu z výšin se na ně valily masy vojáků – Saint Hilairova a Vandammova divize, dragounská divize Boyého a šest praporů Oudinotových granátníků. Z druhé strany proti nim stál Davout s Friantovou divizí u Telnice a Sokolnic. Ve spojeneckých řadách vypukla panika. Únikový prostor byl značně omezený. Francouzi na ně mohutnou silou doráželi zprava i zleva. Pro ty, kteří měli dost síly a štěstí k ústupu, se otevřela cesta směrem dál na jih.

Trasu však vojákům zkřížila nepříjemná překážka – oba rybníky. Když jde vojákovi o život, nemá příliš čas přemýšlet nad zvoleným řešením. Zvláště, když nemá na výběr. Masa spojeneckých vojáků unikala po úzké hrázi. Zdálo se, že tato situace už nemůže být hroživější. Ale může. Ústup totiž provází francouzská dělostřelecká palba a po zásahu muničního vozu je cesta po hrázi zablokovaná. Prchajícím jednotkám tedy nezbyvá nic jiného než utíkat po zmrzlé hladině

Žatčanského rybníka. Tato ústupová cesta je ale velmi riskantní, protože v posledních teplejších dnech před bitvou se vrstva ledu značně ztenčila. Led nápor opravdu nevydržel. Podle francouzské „pobívevní“ propagandy vypadaly následné ztráty na životech v důsledku utonutí opravdu hrozivě. To ale byly značně přehnané formulace. Podle různých dochovaných zdrojů se v něm po vypuštění sice našlo několik děl a desítky mrtvých koní, ale jen dvě těla ruských vojáků. Říká se také, že se led pod ustupujícími vojáky prolomil v důsledku palby francouzských děl od kaple svatého Antonína. I to je trošku přehnané tvrzení, protože se jedná o vzdálenost, která byla mimo dostřel tehdejší francouzské artilerie. V každém případě byl závěr bitvy pro spojence, zejména tedy pro Rusy, kterých byla na tomto úseku bojiště většina, doslova fatální. Kolem rybníků se do bezpečí dokázaly dostat jen ubohé zbytky rusko-rakouské armády. Kdo nebyl zabit, padl do francouzského zajetí^[14]. Chvilí po čtvrté hodině padla tma a jako opona ukončila toto dějství napoleonských válek. „Už jsem viděl mnohé prohrané bitvy, ale o takové porážce jsem neměl ani zdání!“ napsal do svých poznámek ruský generál Langeron. Újezd u Brna leží asi 15 km jihovýchodně od Brna a patří mezi nejstarší obce regionu. Kámen z místního lomu na Staré hoře byl použit i na stavbu Mohyly míru. Nad obcí se vyjímá zmiňovaná kaple sv. Antonína Paduánského, která má s Francouzi hodně společného. Podle

pověsti tady napoleonští vojáci měli sklad sena. Po slavkovské bitvě kaplička chátrala až byla v roce 1814 zcela zničena a 49 let poté znovu postavena. Na obnově kaple měl podíl i francouzský historik a později prezident 3. francouzské republiky Louis Adolphe Thiers, který Újezd u Brna osobně navštívil. K místu, odkud Napoleon sledoval závěr slavného střetnutí, se můžete vypravit i dnes. Stejnému výhledu, jako měl Napoleon, však bohužel brání porost. Kaple se totiž nachází uprostřed zahrádkářské kolonie. Pokud se ale vydáte kousek západně od odpočívadla, pohled na válečný terén se vám otevře.

Od rybaření k pěstování cukrové řepy

Žatčany jsou nejjižnějším místem slavkovského bojiště. Už jsme se zmiňovali o tom, že je na jihozápadě kdysi obklopovaly dva velké rybníky. Od momentu, kdy se začalo mezi obyvateli šířit, že na dně rybníků spočinula část spojenecké armády, nešly tamní ryby vůbec na odbyt. Panství vznikaly velké ztráty, a tak byly oba rybníky později vypuštěny. Jejich likvidaci prý uspíšila i Napoleonova kontinentální blokáda, při které se Evropa uzavřela zámořskému zboží, hlavně cukru. Bylo potřeba nahradit jeho nedostatek, a právě to byl jeden z impulzů pro rozvoj cukrovarnictví v jihomoravském regionu.

Vysušená dna se stala vhodným místem pro pěstování cukrové řepy a pšenice^[2]. Někdejší poloha rybníku je v terénu patrná i v současnosti. Pokud se vám zrovna nechce na procházku, vyjedte si na kole. Po bývalé hrázi vede cyklostezka „Po stopách císaře Napoleona“, která spojuje nejdůležitější body slavkovského bojiště. Je dlouhá přibližně 37 kilometrů a začíná i končí ve Šlapanicích. U Žatčan na hrázi určitě nevynechte ani bývalý mlýn. V jeho štítu najdete pět zadržných dělových koulí z bitvy. V obci se nachází jeden z nejstarších kostelů na Moravě, jeho původ se datuje do 12. století.

Kaple sv. Antonína Paduánského (A)
GPS: 49°6'34.8"N, 16°45'23.3"E

Hráz bývalého Žatčanského rybníka (B)
GPS: 49°5'14.2"N, 16°43'16.3"E

Mlýn u Žatčan (C)
GPS: 49°5'12.7"N, 16°43'20.3"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Pratecké návrší
2. Kaple sv. Antonína Paduánského
3. Kostel Nejsvětější Trojice v Žatčanech

19) Sokolnická bažantnice

Sokolnice leží na pravém břehu Zlatého potoka asi 11 km jihovýchodně od Brna. První písemná zmínka o obci je již z roku 1408. S historií obce jsou těsně spjaty hraběcí rody Ditrichštejnů a Mitrovských, které po několika generacích vlastnily sokolnický zámek, jenž tvoří dominantu obce. Jedná se o původní renesanční tvrz, kterou Ditrichštejnové získali do svého vlastnictví v roce 1705 za 154 000 zlatých. Sokolnické panství tvořilo šest vesnic - Horákov, Kobylnice, Ponětovice, Sokolnice, Telnice a část Jiříkovic. V polovině 18. století byla původní tvrz přebudována na patrový trojkřídlý zámek (původně se plánovala výstavba úplně nového sídla, ale kvůli nedostatku peněz došlo pouze k přestavbě). Rekonstrukci projektoval barokní architekt Antonín Grimm ve francouzském stylu. Sokolnický zámek s hodinovou věžičkou zakončenou latinským křížem se i tak stal na moravské poměry neobvyklou stavbou. Jeho posledními urozenými majiteli byli od roku 1843 Mitrovští z Nemyšle, kteří vtiskli zámku, jenž za bitvy vyhořel, dnešní novogotický vzhled. Dnes je v zámku domov pro seniory.

Obraz války na zdi bažantnice

Přístupný je krásný zámecký park spolu se zámeckou oborou (bažantnicí), kterou protéká Zlatý potok a ve které se nacházejí vzácné dře-

viny. Po domluvě je přístupná i zámecká kaple zasvěcená Povýšení sv. Kříže. Za povšimnutí stojí zejména nástrovní malba v kapli, která se nachází pod erby v rohových medailoncích, a sochařská výzdoba z dílny Ignáce Langelachera. Kaple byla vysvěcena v roce 1750. Bitvu u Slavkova vám tady dnes připomene i francouzský litinový granát zazděný ve zdi bývalé zámecké myslivny.

Nedaleká bažantnice (obezděný park v údolí Zlatého potoka, který protéká jejím středem), resp. zeď této obory, je předmětem horečné diskuze mnoha historiků. Zpochybňována je pravost vyznačení palebního postavení pěti francouzských děl na ní. Ani na stáří samotné obvodové zdi obory nepadají shodné názory - podle některých pramenů pochází až ze druhé poloviny 19. století a v době bitvy u Slavkova

ještě na současném místě nestála. Nejsou známé důvěryhodné historické prameny, které by potvrzovaly, že Francouzi do prostoru vůbec nějaká děla rozestavili. Navíc by děla musela pálit do svahu, což by efektivitu zásahů značně snižovalo a ještě by se jednalo o nanejvýš nevýhodné postavení - kdyby nepřítel zaujal pozici na vyvýšenině naproti bažantnici, měl by francouzské vojáky jako na dlani. Na druhé straně jak by pěšáci bez děl mohli čelit náporu asi 30 tisíc nepřátelských vojáků sestupujících z Prateckého návrší? Místa, kde se děla měla nacházet, jsou dnes ve zdi vyznačena pěti kříži.

Šaty dělají „vojáka“

Jisté však je, že v Sokolnicích probíhaly tuhé boje. Možná se ptáte, jak se při různých střetech a bojích zblízka od sebe příslušníci jednotlivých armád odlišovali. Jak moc byly rozdílné uniformy francouzských, ruských a rakouských vojáků, si povíme v následujících řádcích. Francouzi byli převážně v modré, Rusové v zelené a Rakušané v bílé. Odívání se lišilo nejen mezi jednotlivými armádami, ale i na základě pozice vojáka v armádě. Jiné stejnokroje měli pěšáci, kyrysníci nebo dělostřelci. Změny, které prodělávaly všechny tři armády bojující ve slavkovské bitvě, se projeví také

v proměně uniformem. Zaváděly se nové typy stejnokrojů a pokrývek hlavy. Zajímavostí je, že u francouzské armády, na rozdíl od armády rakouské a později i ruské, zcela nezmizel klasický cop – u císařské gardy byl dokonce předepsán.

Jedním z mužů, který v Sokolnicích velel na francouzské straně, byl i Philippe-Antoine d'Ornano, bratranec samotného Napoleona a jeho oddaný generál. S francouzským císařem ho pojí nejen příbuzenství, ale i jedna pikantnost. Jedenáct let po bitvě u Slavkova se hrabě d'Ornano oženil s ovdovělou hraběnkou Marií Walewskou. Šlo o bývalou Napoleonovu milenku, která francouzskému císaři v roce 1810 dokonce porodila syna Alexandra. Marie doufala, že si ji Napoleon vezme za ženu. Pro něj ale sňatek ze státně politických důvodů nepřipadal v úvahu, a tak přiměl hraběte Walewského, a to zejména vysokým finančním darem, k uznání otcovství dítěte.

Pokud pojedete z Mohyly míru, zastavte se na chvíli na silnici z Prace do Sokolnic a rozhlédněte se po okolí. Před sebou budete mít jihozápadní část bojiště, kde boje probíhaly po celý den. Část francouzského Soultova armádního sboru měla za úkol udržet nepřátele v prostoru mezi Kobylnicemi a Telnicí a počkat na příchod posil – 3. sboru maršála Davouta.

V centru obce poblíž návsi leží romantický rybník s ostrůvkem; na vodních plochách v širším okolí obce se pak zájemcům nabízí i možnost sportovního a rekreačního rybolovu. Severozápadně od obce se nachází chráněná oblast Údolní niva řeky Dunávky. Jedná se o jedinečný biotop s názvem Žabárník, který je domovem mnoha ohrožených druhů ptáků, obojživelníků, plazů a dalších živočichů.

Oblast je součástí mikroregionu Cezava, který sdružuje 5 obcí (Kobylnice, Sokolnice, Telnice, Žatčany a Újezd u Brna). Na jejich území se kromě přírodních zajímavostí nacházejí i mnohé další historické a církevní památky.

i

Zámek (A)

GPS: 49°7'8.5"N, 16°43'35.5"E

Bažantnice (B)

GPS: 49°7'29.4"N, 16°43'55.4"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Zeď bažantnice s označenými palebnými posty
2. - 3. Sokolnický zámek
4. Ve zdi zazděný francouzský granát

20) Vojáci v Moravském krasu

Nemilosrdným zabavováním potravin byla před bitvou i po ní postižena rovněž panství severně od Brna a v oblasti Moravského krasu. Například Boskovice, Borotín, Jevíčko, Letovice, Tišnov, Rájec nebo Černá Hora také zaznamenaly pobyt tří armád, i když ne úplně stejně intenzivně jako obce v bezprostřední blízkosti bitvy. Tisíce bochníků chleba, luštěniny, mouku, dobytek, seno, pivo, víno, tuk a další pro vojnu potřebné věci musela panství dodávat nejen Francouzům, ale i spojenecké armádě.

V místních kronikách se o těchto těžkých časech dochovaly záznamy. „Války francouzské dosti naše městečko zasáhly. Roku 1805 panoval velký nedostatek a následkem toho i velká drahota. K dovršení drahoty přivalila se do našich krajů vojska francouzská,“ píše tišnovský kronikář Petr Svoboda.

„Špitálka“ v Černé Hoře

Po krvavém střetnutí zřizovali vojáci všude, kde to jen bylo možné, nemocnice pro ošetřování raněných. V Černé Hoře se lékařské zákroky prováděly v domě zvaném „Špitálka,“ který již za dávných časů sloužil pro ošetřování místních chudých. „Ubytování zde byli asi rakouští ranění a nemocní, snad i Rusové, neboť lazarety či nemocnice francouzského vojska byly soustředěny hlavně v Brně a v nejbližším okolí. Z raněných a nemocných mnoho tu zemřelo. Pochováni byli v blízkosti již tehdy tam stojící boží muky,“ popisuje autor paměti městyse Josef Pilnáček. Věrnou repliku původních božích muk, která musela ustoupit stavbě silnice, dnes najdete nedaleko kruhového objezdu, kde se kříží cesty z Černé Hory do Bořitova a z Brna na Svitavy. Dnes má Špitálka jiný účel než dřív - v budově najdete restauraci.

Obdivuhodný pivovar s dlouhou historií a neorenesanční zámek

V době bitvy tří císařů museli místní vojákům odevzdávat například i bečky vína a nejspíš i pivo, se kterým je Černá Hora spojena především. V obci se totiž nachází nejstarší fungující pivovar na Moravě. První přímý důkaz o jeho existenci pochází již z roku 1530.

Pokud vás zajímá historie a výroba piva, určitě navštivte šedesátiminutovou prohlídku, která je samozřejmě zakončena ochutnávkou. Mezi další turistické zajímavosti obce patří budova školy od známého českého architekta Bohuslava Fuchse nebo neorenesanční zámek, který je ale bohužel veřejnosti nepřístupný.

V červenci roku 1866, za prusko-rakouských válek, se na zámku jednalo o uspořádání poměrů v Evropě. Francii zastupoval Vincent hrabě Benedetti, vyslanec Napoleona III. (synovec Napoleona I.), jenž se sešel s velitelem pruské armády von Moltkem a pruským ministrem Otto von Bismarckem, který se později stal prvním premiérem Pruska a zároveň prvním v řadě říšských kancléřů. Kromě toho se Bismarck vyznamenal budováním sjednoceného Německa a nekompromisním přístupem k řešení politických problémů, což mu vyneslo přezdívku „Železný kancléř“. Jednání o příměří v prusko-rakouských válkách byla dovršena koncem července 1866 na mikulovském zámku.

Rájecká zámecká obrazárna je pastvou pro oči

Napoleonskými taženými bylo nemile zasaženo i rájecké panství. Po bitvě museli místní odvádět množství potravin pro hladové krky vojáků do brněnských vojenských zásobáren. Spojitost s napoleonskými válkami a Francií má zejména místní rokokově-klasicistní zámek. Při jeho prohlídce uvidíte stovky obrazů, zejména od barokních a romantických malířů. Vlastenecky pojatá romantická díla vznikala jako ohlas podobných tendencí v Anglii či Francii, ale také jako aktuální reakce na ohrožení habsburské říše během napoleonských válek.

Jedinečnou chloubou zámku je knihovna se šedesáti tisíci svazky, která je zároveň největší zámeckou knihovnou v České republice. Nachází se zde i původní vydání Velké francouzské encyklopedie od autorů d'Alamberta a Diderota. Jistě vás zaujme také zámecký park ve francouzském stylu s perfektně stříženými trávníky a mistrně upravenými keři. Mimo architektonické skvosty je s obcí Rájec-Jestřebí neodmyslitelně spojený i šlechtický rod Salm-Reifferscheidt-Raitz. Zakladatelem moravské větve jinak velmi rozvětveného rodu Salmů byl starohrabě Antonín Karel Salm-Reifferscheidt, který v roce 1763 koupil rájecké panství. Kromě rájeckého a blanenského panství vlastnil ještě staré rodové dominium v Ardenách, o které však jeho potomci později přišli. Co do činnosti s tím má Napoleon Bonaparte? Právě on jim totiž majetek zabavil. Antonín Karel Salm-Reifferscheidt pracoval po celý svůj život ve dvorských službách. Díky vysokému vzdělání byl vychovatelem Josefa II. a dokonce nejvyšším komořím Marie Terezie.

V obklopení jeskyní a krápníků

Město Rájec-Jestřebí je označováno jako Severní brána Moravského krasu, což je jedna z nejvýznamnějších krasových ob-

lastí ve střední Evropě. Tamní krásná příroda láká k procházkám i návštěvě místních neuvěřitelných přírodních útvarů. Mezi ně patří Sloupsko-šošůvské jeskyně tvořené mohutnými chodbami a podzemními propastmi, jeskyně Balcarka s bohatou a barevnou krápníkovou výzdobou, Kateřinská jeskyně známá unikátními hůlkovými stalagmity anebo Punkevní jeskyně. V poslední jmenované jeskyni se mohou zájemci plavit po podzemní říčce Punkvě. Mimo to mohou svou návštěvu zpestřit o prohlídku dna světoznámé propasti Macocha, která dosahuje hloubky až 138,4 metru.

i

Zámek Rájec nad Svitavou (A)
Blanenská 1, 679 02 Rájec-Jestřebí
tel. (+420)516 432 013
www.zamekrajec.cz/
GPS: 49°24'33.778"N 16°38'38.350"E

Další cíle:
Pivovar Černá Hora (B)
GPS: 49°24'52.32"N 16°34'55.64"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Zámek Rájec nad Svitavou
2. Zámek Černá Hora
3. - 4. Pivovar Černá Hora
5. Obrazárna rájeckého zámku

21) Vyškov - někdejší Moravské Versailles

Starobylé biskupské město Vyškov leží na horním toku řeky Hané necelých 40 km severovýchodně od Brna. Historie tohoto místa sahá, díky výhodné poloze na křižovatce obchodních cest od Brna do Olomouce a Kroměříže, až do 12. století. Strategická poloha však v dobách válečných zvyšovala riziko napadení. Město vyplenili husité a v čase třicetileté války bylo dvakrát obsazeno Švédy. Největší hospodářský rozkvět městu přineslo 17. století. Tehdejší biskup Karel II. z Lichtenštejna - Kastelkornu nechal k zámku přistavět rozsáhlé křídlo s bohatou obrazárnou a v roce 1680 založil pivovar, jenž zlatavý mok vyrábí dodnes.

Vyškovský zámek s nápaditými zahradami

Zámek spolu s kostelem Nanebevzetí Panny Marie a renesanční radnicí tvoří i dnes typickou siluetu města. Biskup nechal rozšířit také krásnou zámeckou zahradu. V té době byl Vyškov nazýván „Moravské Versailles“. Proslulé zahrady, které se dnes nachází v Kroměříži a jsou na seznamu světového dědictví UNESCO, měly údajně svůj předobraz právě tady. Slavné období ukončil požár, který město zachvátil v roce 1753. Zámek byl rekonstruován, ale své původní slávy již nedosáhl.

Vyškovský zámek dnes slouží jako muzeum s osmi stálými expozicemi. Můžete se zde pokochat zejména rozsáhlou kolekcí vyškovské lidové keramiky. Její výroba má ve městě tradici od 18. století. Dozvíte se tady taky různé zajímavosti o jednom z nejuznávanějších arabistů a orientalistů přelomu 19. a 20. století Aloisi Musilovi, který je rodákem z Rychtářova (dnes místní část Vyškova). Objevil například pouštní zámek Kusejr Amra na území dnešního Jordánska. Tento katolický kněz a vědec znalý několika arabských nářečí zasáhl jako rakouský špión a vojenský agent do válečných událostí na Blízkém východě za 1. světové války. Byl bratrance jiného známého spisovatele, rakouského prozaika Roberta Musila. Svě bohaté zážitky z mnoha cest na Blízký a Střední východ Alois Musil popularizoval prostřednictvím dobrodružných knih odehrávajících se v arabském světě. Pokud je četba vaší vášní, můžete si je zapůjčit ve vyškovské knihovně.

Vítězství a prohra jako na běžícím pásu

Francouzská armáda pronikla do Vyškova 21. listopadu 1805 a na zámek toho dne dokonce přijel i sám Napoleon Bonaparte, aby se tady setkal se svými generály Treilharden

a Milhaudem. Cestou pečlivě prozkoumával terén. Den před tím město opustila vojska ruského generála Kutuzova směrem k Olomouci, aby se připojila k jednotkám císaře Františka a cara Alexandra a vytvořila tak spojeneckou rusko-rakouskou armádu.

Nedlouho na to se však vojska ve městě znovu vystřídala. 25. listopadu se do Vyškova pokoušelo vniknout 5000 ruských kozáků, Francouzi však své postavení ještě dokázali ubránit a zůstali zde až do 28. listopadu, kdy už ale město po boji, který do historie vstoupil pod názvem „Vyškovská šarvátka“, opět obsadili spojenci. Říká se, že kopyta koní rozdupala okolní pole tak, že zasetá úroda nemohla zjara vzklíčit.

Na zámku se poté konala porada spojeneckého štábu za účasti ruského cara Alexandra I. a rakouského císaře Františka I. Oba panovníci zde také přenocovali.

Historické události roku 1805, mimo jiné i vyškovské setkání obou panovníků, jsou zachyceny ve světoznámé čtyřdílné románové epopeji ruského spisovatele Lva Nikolajeviče Tolstého *Vojna a mír*. V archivu státní knihovny v Moskvě je zase uložen obraz Car Alexandr ve Vyškově po vyhnání Francouzů 28. 11. 1805.

Události doby napoleonských válek se odrážejí také v mnoha lidových písních. Jedna z nich se dokonce vztahuje k Vyškovu a připomíná, kudy vojska procházela:

*„Nedaleko Prostějova, Vyškova
odpadla mně z mého koňa podkova.
Ej, okuj mně ho, kováříčku, okuj,
nehodí sa pod husára můj kůň.“ [7]*

I ve Vyškově probíhají každoročně na přelomu listopadu a prosince vzpomínkové akce na bitvu tří císařů, kde nechybí vojáci v dobových uniformách.

Židovská synagoga a 17. poledník

Na jihovýchodní straně vyškovského Masarykova náměstí byla koncem 19. století postavena synagoga v novorománském slohu. Synagoga je zcela unikátní svým umístěním přímo na tomto hlavním náměstí. Asi 1,5 km východně od synagogy se nachází i židovský hřbitov.

Zajímavostí je, že Vyškovem prochází 17. poledník východní délkou. Právě na Masarykově náměstí najdete do dlažby vloženou desku, která označuje místo, kde poledník náměstí protíná. Náměstí je samo o sobě ojediněle svým trojúhelníkovým tvarem, který nejlépe vynikne při pohledu z radniční věže. Město je i dnes neodmyslitelně spojeno s armádou. Již od roku 1936 zde sídlí vojenská posádka, která se postupně stala nejvýznamnějším centrem přípravy vojenských profesionálů armády ČR jako součást brněnské Univerzity obrany. Vypravit se můžete rovněž do leteckého muzea (nachází se v areálu místního letiště), kde jsou k vidění bombardovací i průzkumná letadla a další vojenská technika.

Zvířata ze současnosti i prehistorie

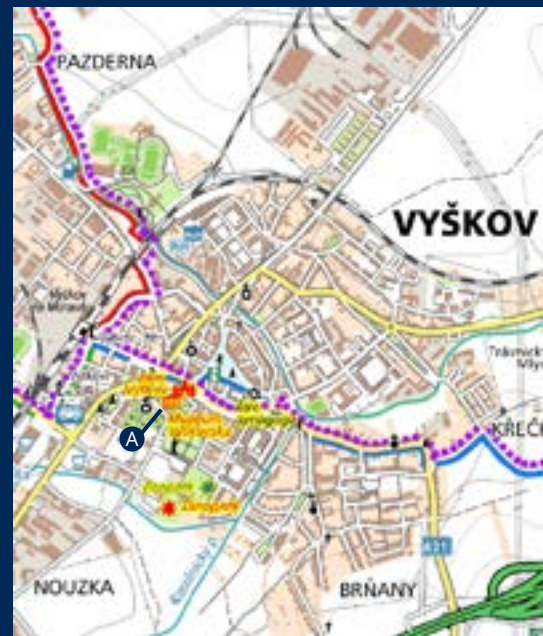
V sousedství centra, asi 10 minut pěšky od autobusového a vlakového nádraží, se nachází ZOO park. Na 4 hektarech mohou malí i velcí návštěvníci obdivovat různé druhy domácích zvířat z celého světa. Do dob dávno minulých se mohou vrátit návštěvou Dinoparku s prehistorickými zvířaty v životní velikosti a 3D kinem. Zájemci o astronomii mohou pozorovat oblohu z vyškovské hvězdárny, která se nachází v blízkosti dinoparku.

Ve vyškovském regionu se nachází spousta jedinečných historických objektů - zbytky opevněných hradisek a hradů, kapličky a objekty lidové architektury, jako jsou např. doškové chalupy v Ježkovicích a Ruprechtově. V nedaleké obci Luleč sloužil bývalý kameolom jako koupaliště. Z dalších přírodních zajímavostí stojí za návštěvu i přírodní park Říčky a malebné Rakovecké údolí. Severovýchodně od Vyškova se rozprostírá rozmanitá krajina regionu Melicko. Kromě zdejších hlubokých lesů a zbytků středověkého hradu naleznete v Pustiměři pozůstatky románské rotundy z 12. století zasvěcené patronu lékařů sv. Pantaleonovi. Zatopený lom v Drysicích je rájem pro sportovní potápění.

i Muzeum Vyškovska (A)
nám. Československé armády 475/2,
682 01 Vyškov
tel. (+420) 517 348 040
www.muzeum-vyskovska.cz
GPS: 49°16'35.720"N, 16°59'49.470"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. - 2. Zámecké zahrady
3. Kostel Nanebevzetí Panny Marie

22) Vzácná návštěva na zámku v Bohdalicích

Bohdalice nedaleko Vyškova jsou další moravskou vískou, která se do historie zapsala tučným písmem. Před památnou slavkovskou bitvou v ní totiž přenocovaly hned dvě vzácné návštěvy – ruský car Alexandr a rakouský císař František. Stalo se tak 29. listopadu, když se přesouvali z Vyškova. Pro svůj nocleh využili pohostinství tamějšího zámku, který tehdy patřil šlechtickému rodu Mannerů. Bratr majitele panství – Wolfgang Manner byl dokonce pověřený zásobováním spojeneckých vojsk při jejich pobytu na Moravě i ve Slezsku.

Příjezd státníků se nesl v duchu dobré nálady

Alexandr a František ale nepřijeli sami. Nezbytný doprovod jim samozřejmě dělala jejich vojska, která se postupně rozložila napříč sousedními

obcemi a způsobovala místním nejedno trápení. Rakouský císař si cestou do Bohdalic ještě krátce odpočinul na faře v sousedním Kučerově. Příjezd ruského cara popisují některé historické prameny takto:

„Alexandr přijel v doprovodu gardových kozáků přesně načas. Vzápětí zkontroloval vzorně nastoupenou armádu, která vypadala jako z mramoru. Po tom, co ho vojáci pozdravili, vztýčili své zbraně a vystřelili do nebe. Alexandr byl potěšen a dobrá nálada ho neopustila ani při pomýšlení na bitvu. S hrdým výrazem v obličejí vojsku oznámil, že svého malého protivníka jistě přemůže.“

Návštěvu ruského cara nám dodnes připomíná pamětní deska umístěná vlevo od vchodu do budovy zámku.

Od jezuitského řádu až k rodu Mannerů

Nyní se ale ještě ohlédneme zpátky do minulosti bohdalického zámku. Na jejím počátku byli jezuité, kteří Bohdalice v 17. století koupili. Tenkrát stál v místech zámku pouze statek a stará tvrz. O téměř století později dostalo stavení novou podobu. Jezuité tvrz přestavěli na renesanční sídlo. V roce 1783 si zámek i s panstvím koupil šlechtic a rytíř Raimund Manner, který sloužil jako císařský úředník ve Vídni. Kromě úřednictví se věnoval pěstování ovocných stromů a vinic, v čemž pokračoval i v Bohdalicích. Přímou za zámek založil sad a vinici.

Rod Mannerů vlastnil zámek až do konce 2. světové války, kdy byl jejich majetek zkonfiskován. Poté byla v budově zřízena škola, kterou zde

můžete najít i dnes. Bohdaličtí žáci se ve své škole určitě cítí jako „na zámku“. Bývalý zámek byl sál je využíván nejen pro školní účely, ale rovněž jako obřadní síň. Veřejnosti zámek běžně přístupný není.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie zahalený v rouše minulých časů

Bohdalice nabízí turistům k vidění i další památky. Lidé mohou obdivovat například Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, který byl postaven v letech 1807-1814 na základech dřívějšího dřevěného kostela. Stavět se začalo z podnětu Johanna Mannerera, syna kupce Bohdalic Raimunda Mannerera.

Milovníci umění jistě na první pohled poznají, že je kostel klasicistní stavbou s prvky pozdního baroka. Pod jeho kněžištěm se navíc ukrývá hrobka Mannerů. Jména pohřbených členů rodu můžete najít na dvou náhrobních deskách na zadní zdi kostela. Za povšimnutí rozhodně stojí i exteriér budovy, kde se vyjímá barokní socha svatého Jana Nepomuckého z počátku 18. století a kamenný kříž z roku 1845.

Pokud se rozhodnete pro výlet do Bohdalic, určitě byste měli v polích za vesnicí vyhledat i starý kamenný kříž, kterému lidé říkají „*cyriometodějský*“. Tento smírčí kříž zde stojí už ně-

kolik staletí. Je údajně upomínkou na příchod věrozvěstů Cyrila a Metoděje, kteří na jižní Moravě šířili křesťanství a staroslovanské písmo. Legenda praví, že když místem procházeli, stávala zde pohanská lípa s obětištěm. Na jejich příkaz však byla lípa pokácena a na jejím místě nechali postavit kříž na znamení přijetí křesťanské víry.

Ke smírčímu kříži se můžete dostat cestou od zámku směrem ke kostelu. Jakmile minete kostel, pokračujte dál až na konec vesnice směrem ke Kučerovu, k místu zvanému jako Piskál. Když je pole zaseté vyššími plodinami, měli byste počítat s tím, že kříž nemusíte objevit hned. Je totiž ukrytý přímo v poli čelem k Větrníkům. Zajímavostí je, že stavba smírčích křížů nebo kamenů je původně propojena se zločiny. Smírčí kříže totiž stavěli zločinci jako trest za své provinění. Fyzickou prací prý chtěli alespoň zčásti ulehčit svému svědomí. Inu, ne nadarmo se říká, že práce šlechtí.

Carské slavnosti

V Bohdalicích vás do historie zavede také Muzeum Tomáše E. Müllera. To můžete navštívit každou neděli od 13 do 17 hodin nebo jindy po domluvě. V této malebné víscce se jednou za dva roky v listopadu konávají ve spolupráci s kluby vojenské historie i takzvané Carské slavnosti. Jejich náplní je rekonstrukce historické

události, která se stala v Bohdalicích před více jak 200 lety. Slavnosti tedy připomínají unikátní pobyt obou panovníků v obci, ale i válečné události v regionu. Během akce si mohou zájemci důkladně prohlédnout vojenský tábor. K vidění jsou rovněž bojové ukázky či přehlídka historických kostýmů.

Muzeum T.E.Müllera (A)
Bohdalice 118, 683 41
tel.(+420)721 409 081
www.muzeumbohdalice.cz
GPS: 49°12'51.488"N, 17°1'51.197"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Pamětní deska informující o pobytu ruského cara na zámku v Bohdalicích
2. Náhrobek rodu Mannerů na zdi kostela
3. - 4. Zámek Bohdalice
5. Kostel Nanebevzetí Panny Marie
6. Boží muka v okolí Bohdalic

23) Setkání u Spáleného mlýna

Starý mlýn na Spáleném potoce mezi Žarošicemi a Násedlovicemi, známý pod jménem Spáleňák, se stal mlčenlivým svědkem další významné události. Napoleon a František I. pod zdejší lípou dohodli válečné příměří. Památný strom tak naslouchal rozhovoru, při kterém francouzský císař po svém triumfu na bojišti předložil svému soupeři nepřijemné vyúčtování.

Přenesme se proto do deštivého 4. prosince roku 1805. Jako první přijel na smluvené místo Napoleon. „Rozdělte dva ohně a postavte stan,“ poručil svým vojákům. Po delší době dorazil František, který v neblahé předtuše krutého účtu za prohranou bitvu na setkání příliš nepospíchal. Rakouskému císaři dělal kromě vojáků nezbytný doprovod i kníže Jan I. z Lichtenštejna. Napoleon vykročil vstříc až ke dveřím Františkova kočáru. „To jsou paláce, které mne

nutí Vaše Veličenstvo obývat už po dva měsíce,“ řekl prý Napoleon a ukázal rukou na stan u cesty. „V tomto obydlí daří se vám znamenitě, pane, takže není důvodu, abyste se na mě hněval,“ odpověděl podle očitých svědků František^[15]. Při této větě se prý na Františkově tváři objevilo něco, co vypadalo jako úsměv. Letmé pousmání hubeného Habsburka oděného do dlouhého redingotu s dvourohým kloboukem na hlavě však záhy vystřídal spíše ustaraný výraz.

Proč se císaři sešli pod listnáčem?

Původně se měl vzájemný rozhovor obou císařů odehrávat uvnitř mlýna, ale nesnesitelný zápach a nedostatek místa je přinutil změnit plány. Nakonec se jednání muselo uskutečnit venku pod korunou nedaleké lípy. Rozhovor

vedli ve čtyřech. Na jedné straně stál František s knížetem z Lichtenštejna a na druhé straně Napoleon, kterému dělal po část rozhovoru společnost maršál Berthier. Císařové se zadumaně prochází pod lípou a občas se přistávají ohrát u jednoho z ohňů. Důstojníci obou států si od nich udržují zdvořilý odstup a shromáždí se u druhého ohně. „Škoda, že skoro nic neslyšíme,“ říkají si. Protože vojáci zaslechli jen útržky z rozhovoru a jeho přímí účastníci nezanechali žádný zápis, máme jen částečné informace o jeho obsahu^[15]. Císařové prý měli dobrou náladu po celou dobu setkání a na jeho závěr Napoleon řekl: „Tedy Vaše Veličenstvo mi slibuje, že už proti mně nikdy nezačne válku?“ „To přísahám a budu držet slovo,“ odvětil František.

Památné lípě místní začali říkat „císařská lípa“. V její blízkosti byl později vystavěn Janův dvůr,

od kterého vedl ke stromu dlážděný chodníček. Téměř za sto let po schůzce císařů byla do průčelí Janova dvora vsazena informační deska s česko-německým nápisem^[5].

*„Dva dni po bitvě u Slavkova,
dne 4. prosince 1805,
sešli se císařové František I. a Napoleon
pod protější lípou,
aby smluvili příměří
a ukončili tehdejší krvavou válku.“*

Čas ale běžel, roky plynuly a z lípy zbyla jen část ztrouchnivělého kmene, kterému nikdo nevěnoval velkou pozornost. V roce 1919 byla na místě historického setkání vysazena „mladší sestra“ císařské lípy, ze které je dnes vzrostlý strom. Místo legendární schůzky rovněž připomíná nápis na bílé informační ceduli ve tvaru erbovního štítu a také obelisk, kolem kterého místní vysázeli další čtyři lípy. Mohlo by vás zajímat, že část kmene původního stromu, pod kterým se císaři sešli, nezmizela. Můžete ji vidět na slavkovském zámku i ve Vrbasově muzeu na zámku ve Ždánicích, kde napoleonské tématice věnují celou jednu část muzea s více než padesáti exponáty.

Místa kolem Spáleného mlýna jsou záživná pro historiky i sportovce

V okolí Spáleného mlýna se nebudete nudit ani dnes. Zaručeně vám učaruje přírodní park Ždánický les, který je skvělým místem pro výlety. Pokud si chcete vychutnat širší okolí ze sedla kola, máte k dispozici řadu cyklostezek, které vás provedou místními vinicemi a vinnými sklepy, rozkvetlými loukami a zelenými stráněmi. Můžete si vybrat například Moravskou vinnou stezku, Bzeneckou a Mutěnickou stezku či Kyjovskou vinařskou stezku. Ta představuje výzvu především pro ostřílené cyklisty, protože prochází zvlněným terénem Kyjovské pahorkatiny. V devadesáti kilometrech trasy je čekají prudká stoupání, sjezdy v podhůří Chřibů i členité úseky. Odměnou jim ale bude krásná podívaná na lesy, remízky, vinice, sady či pole. Jeden z nejhezčích výhledů je z kamenné rozhledny na Brdu, což je nejvyšší bod Chřibů.

Na jihovýchodním úpatí Chřibů leží město Kyjov, jehož dominantou je renesanční radnice. Přibližně ze stejné doby pochází zámek se sgrafitovou výzdobou od Jana Köhlera, ve kterém je dnes umístěno vlastivědné muzeum. Město je také považováno za středisko slováckého folkloru. Každé čtyři roky se

zde koná folklorní akce s nejdelší tradicí v republice pod názvem Slovácký rok v Kyjově. Tato nejvýznamnější národopisná slavnost regionu se pořádá od roku 1971 a do srdce Slovácka přivádí tisíce lidí. Mimochodem také kyjovský kroj je raritou. Je totiž považován za jeden z nejbohatěji zdobených krojů v Evropě.

Vrbasovo muzeum Ždánice (A)

Zámek 1, 696 32 Ždánice

tel.: 725 920 846

<http://www.muzdanice.cz>

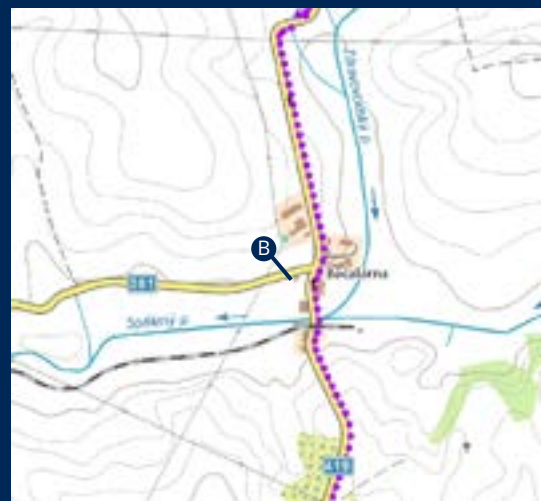
GPS: 49°3'54.832"N, 17°1'30.800"E

Janův dvůr (B)

GPS: 49°1'30,3"N, 16°57'45,4"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Janův dvůr
2. Pamětní deska na zdi Janova dvora
3. Císařská lípa
4. Antoine-Jean Gros - Setkání císařů po bitvě
5. Cyklostezka v podhůří Chřibů

24) Mikulovský zámek

Je jen málo míst, která lze označit přívlastkem magické. Mikulov se svými malebnými uličkami a zákoutími mezi ně určitě patří. Nachází se v srdci Mikulovské vinařské podoblasti, výjimečném regionu bohatém nejenom na vinnou révu. Oblast je bránou do Chráněné krajinné oblasti Pálava bohaté na faunu a mnohé druhy rostlin, které se jinde na území České republiky nevykytují. Toto území je také součástí Biosférické rezervace Dolní Morava, která je díky svým mimořádným přírodním hodnotám zařazena do světové sítě biosférických rezervací UNESCO. Přestože nebyl Mikulov boji napoleonských armád přímo zasažen, právem patří do skupiny turistických cílů. V roce 1805 jím prošel jeden z ustupujících rakouských sborů, o čtyři roky později jej Napoleon zase obsadil po vítězné bitvě u Wagramu.

Historie města sahá do 12. století, kdy zde byla trhová osada, která se rychle rozvíjela. Od poloviny 13. století patřil Mikulov spolu s hradem po tři sta let hraběcímu rodu Lichtenštejnů. Další pozdější urození majitelé, rod Ditrichštejnů, se zasloužili o jeho přestavbu v raně barokním duchu. Díky působení olomouckého biskupa kardinála Františka z Ditrichštejna v 17. století, jednoho z nejvýznamnějších moravských politiků té doby, byl Mikulov dokonce budován jako neoficiální hlavní město země.

Příměří po slavkovské bitvě dlouho nevydrželo

Napoleon se na zdejším zámku krátce zastavil 12. prosince 1805 na cestě z Brna do Vídně (událost připomíná salonek v prvním patře zámku). V té době již probíhala mírová jednání. Kvůli ty-

fové epidemii, která vypukla, se však diplomaté obou stran přestěhovali z Moravy do Bratislavy. Dlouhá cesta za finální podobou mírové smlouvy byla završena až 26. prosince v Primaciálním paláci v Prešpurku (dnešní Bratislava) a do historie vstoupila pod názvem „prešpurský mír“. Daň za porážku byla pro Rakousko drtvivá – přišlo o některá rakouská a italská území, muselo souhlasit s rozpuštěním Svaté říše římské národa německého a vzdát se její císařské koruny. Navíc muselo vítězi uhradit válečné reparace ve výši 140 milionů franků.

Rakousko se nevzdávalo myšlenky na odplatu. Vhodná příležitost nastala v roce 1809, kdy byla francouzská armáda z velké části zaměstnána válčením ve Španělsku. Začátkem dubna vpadli Rakušané do Bavor, čímž rozpoutali válku proti Francii, jelikož Bavorsko patřilo mezi její spo-

jence. Francouzi byli zaskočeni a Napoleon následně utrpěl svoji vůbec první porážku v bitvě u Aspern. Následující bitvu u Wagramu však už vyhrál. Rakouská armáda vedená mladším bratrem císaře Františka I., arcivévodou Karlem, byla sice poražena, ale byla nadále bojeschopná. Arcivévoda, stíhán Francouzi, se stáhl na moravskou půdu, kde znepřátelené strany svedly bitvu u Znojma. Až do Mikulova tehdy došel francouzský sbor maršála Davouta, který byl odtud následně povolán na znojemské bojiště. Dnes slouží mikulovský zámek jako muzeum. Ojedinělý je i svým umístěním - ční

do výšky uprostřed města na tzv. Zámeckém kopci. Kromě sezónních výstav zde najdete i galerii Ditrichštejnů, zámeckou knihovnu a pozoruhodnou vinařskou expozici. Zajímavá je především díky obřímú sudu, který je s objemem 101 400 litrů a váhou přes 26 tun osmý největší v Evropě. Sud je tak velký, že se do něj kdysi vešla celá zámecká kapela, kromě bubeníka. Velmi působivá je i do posledního detailu promyšlená zámecká zahrada, která se v 90. letech minulého století dočkala zdařilé rekonstrukce.

Historický střed Mikulova skrývá neobyčejné památky

Dnešní centrum města spolu s hlavním náměstím vzniklo koncem 16. století přesunem původního náměstí z důvodu umožnění lepšího vstupu do zámku. Nachází se zde mnoho krásných renesančních budov, také kašna (je na ní vyobrazen i rodový znak Ditrichštejnů) a monumentální barokní sloup – sousoší Nejsvětější Trojice. V dolní části náměstí se nachází impozantní Ditrichštejnská pohřební kaple a hrobka, v nedaleké Komenského ulici zase nejstarší zaalpská kolej řádu piaristů s bohatě zdobeným kostelem sv. Jana Křtitele. Díky tomuto řádu vznikly ve městě první školy a rozvíjela se vzdělanost. Příchod piaristů zahájil jednu z nejdůležitějších etap rozvoje města.

Mimořádný význam má Mikulov pro židovskou obec, která zde byla založena v 15. století a po tři sta let byla sídlem zemských rabínů (v letech 1553-1573 zde působil i Rabbi Löw). Z památek nevynechejte návštěvu Husovy ulice, zejména Horní synagogy, která slouží jako muzeum židovských dějin a kultury. Místem posledního odpočinku zemských rabínů je židovský hřbitov pod Kozím vrchem. S rozlohou dva hektary a čtyřmi tisíci náhrobky je druhý největší v republice.

Romantická podívaná ze Svatého kopečku a bujaré oslavy

Odměnou za výšlap, a tedy i notnou dávku fyzické námahy, je nádherný výhled na Mikulov a okolí ze Svatého kopečku (Tanzberg) s kapličkou sv. Šebestiána. „Kopeček“ patří mezi nejstarší poutní místa na Moravě, výstup na vrchol lemují křížová cesta z období baroka. Po pravé straně máte výhled na Kozí vrch s Kozím hrádkem, dnes rozhlednou. Původně zde byla v 15. století vybudována obranná dělostřelecká věž s ochozem, prolomená střílnami.

Mikulov je díky svému kouzlu oblíbenou turistickou destinací. Kromě akcí spojených s vínem (Mikulovské vinné trhy v květnu, Festival otevřených sklepů v červenci a další) se zde koná řada zajímavých kulturních akcí - např. koncerty v zámeckém parku nebo Mikulovské hudební slavnosti (v říjnu). „Koncertem“ pro chuťové buňky je zase bohatá nabídka gastronomických specialit v rámci červencového Festivalu národů Podyjí. Pro milovníky přírodních krás se zase nabízí prohlídka jeskyně Na Tuoldu, která je tvořena mimořádně členitým systémem chodeb, síní a domů o sedmi patrech.

Již několik let se v Mikulově v květnu pořádají vojensko-historické akce připomínající dobu napoleonských tažení. Dokonce přesahují i hranice České republiky. V minulosti byla totiž nedaleká rakouská obec Drasenhofen spolu s Mikulovem součástí tzv. Císařské cesty. Jméno dostala po svém zakladateli císaři Karlu VI., který počátkem 18. století výstavbu této obchodní cesty z Vídně až do Petrohradu nařídil. Cesta byla lemována

zájezdními hostinci, stájem, ubytovnami a dílnami kovářů. Ve sklepní uličce Kaiserstrasse se na svých cestách zastavilo mnoho historických osobností. Kromě Napoleona a cara Alexandra např. i Marie Terezie či W.A. Mozart. Dnes se v Drasenhofenu v srpnu konají slavnosti zvané Kaiserstrassenfest, při nichž se otevrou sklepy a návštěvníci mají možnost ochutnat víno a gastronomické speciality obou příhraničních regionů.

Regionální muzeum Mikulov (A)

Zámek 1, 692 15 Mikulov

tel. (+420) 519 309 014

www.rmm.cz

GPS: 48°48'22.986"N, 16°38'9.701"E

Další cíle:

Ditrichštejnská hrobka (B)

GPS: 48°48'24.157"N, 16°38'21.804"E

Židovský hřbitov (C)

GPS: 48°48'39.420"N, 16°38'16.441"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Historické náměstí v Mikulově
2. Boční pohled na mikulovský zámek
3. Detail výzdoby mikulovského zámku
4. Mikulovský zámek
5. Tanzberg - Svatý kopeček

25) Lednická facka

Napůl cesty mezi Lednicí a Přítlukami se tyčí do výšky třiaadvaceti metrů sloup z pískovcových kvádrů s vrcholkem ve tvaru pyramidy a s pozlacenou hvězdou na špičce. Tomuto obelisku místní obyvatelé neřeknou jinak než „Facka“. Existuje několik teorií, jak přišel ke svému neobvyklému jménu. Podle některých pramenů byl vystaven na místě, kde dala manželka tehdejšího majitele panství, knížete Aloise Josefa I., svému muži políček. Historiky se však různí v tom, za co si viník pohlavek zasloužil. Některé uvádějí, že muž prohrál v kartách celou vesnici. Jiné dokonce tvrdí, že kněžna uhodila svého manžela za nevěru.

Vznik obelisku na počest rakousko-francouzského míru

Podle nápisu na obelisku bylo podnětem k jeho stavbě uzavření míru v italském městě Campo Formio mezi Rakouskem a Francií osm let před slavnou bitvou u Slavkova. Bílý lednický obelisk nechal v roce 1798 postavit bratr známého účastníka slavkovské bitvy Jana I. z Lichtenštejna - Alois Josef I. Také on, stejně jako jeho slavnější sourozenec, nastoupil do rakouské armády, a to přestože jako šlechtic mohl být od vojenské služby osvobozen. Dlouho však ve službě nevydržel, neboť měl chatrné zdraví. Po odchodu z vojny se začal věnovat své nej-

větší zálibě - lesnictví a zahradnictví. Okolo rodových sídel vysadil mnoho stromů rostoucích v zámoří, a to z estetických i ekonomických důvodů. Byl to také on, kdo zkrášlil lednický park ornamentními stavbami.

Zvelebování Lednice Lichtenštejny

Jméno rodu Lichtenštejnů je velmi intenzivně spjato s historií jižní Moravy. Lednici rod získal v průběhu 14. století a držel ji déle než 600 let. Lednické panství se tak stalo nejstarším majetkem, který zůstal na Moravě nepřetržitě v rukou jednoho rodu až do 20. století. Tisíce turistů každoročně přijíždějí obdivovat překrásný romantický zámek v Lednici, který sloužil jako letní sídlo. Vznikl na místě původní gotické tvrze a řemeslníci ho postupně během osmi století několikrát přestavovali. Jeho podoba byla ovlivněna čtyřmi uměleckými slohy - gotikou, renesancí, klasicismem a novogotikou. Tím zámek získal dnešní pohádkový vzhled.

Lichtenštejnové patřili mezi nejstarší šlechtické rodiny ve střední Evropě. Linie celého rodu započala Jindřichem I., který ve 13. století získal panství okolo Mikulova. Lichtenštejnové byli nejbohatším rodem na Moravě, rozsáhlé

pozemky jim přinášely obrovské zisky, které jim umožňovaly budovat honosná sídla a zvelebovat svá panství. Jako své sídlo si zvolili nedaleké Valtice, o kterých si ale povíme až později. Mezi významné členy rodu v souvislosti s napoleonskými válkami patří již zmiňovaný polní podmaršálek a později generál jezdecký Jan I. z Lichtenštejna, který se spolu se svým bratrancem generálmajorem Mořicem z Lichtenštejna zúčastnil slavkovské bitvy. První jmenovaný patřil mezi nejváženější rakouské generály a diplomaty, ctil a respektoval jej i sám Napoleon. V roce 1805 a 1809 byl císařem Františkem pověřen jednáním o příměří s francouzským vítězem.

S přírodou Lichtenštejnové vytvořili dokonale pár. Romantickou krajinu zlatavých polí, zelených lesů a květin doplňují vybudované rybníky a mnoho nádherných staveb. Nikoho asi nepřekvapí, že se kraji říkalo „Lednice a její zahrady“ nebo „Zahrada Evropy“. V roce 1996 ocenili jedinečnost Lednicko-valtického areálu i odborníci a zapsali jej do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Lednicko-valtický areál je považován za největší uměle vytvořené území v Evropě. Největší podíl na rozkvětu Lednice měli Lichtenštejnové, kteří zámek a zahrady několik století obhospodařovali a zkrášlovali.

Okolí zámku nadchne i náročné turisty

Lednický zámek obklopuje nádherná zahrada, která je charakteristická francouzským stylem, tedy geometrickou přesností a symetrií úprav. Ten pak přechází v rozsáhlý anglický park. Kromě stovek květin, záhonů, živých plotů, kašen či soch ji zdobí také několik menších zámečků a staveb. Pokud se rozhodnete pro návštěvu, určitě byste neměli vynechat prohlídku zámeckého palmového skleníku, který je nejstarší stavbou tohoto druhu v Evropě. Téměř stometrový skleník se subtropickými a tropickými rostlinami převážně z Jižní Ameriky vznikl na popud Jana I. z Lichtenštejna už v 19. století. Mimo to vás jistě zaujme i umělá jeskyně grotta, která se nachází přímo pod zámkem. Jako poklad v ní objevíte umělé či skutečné krápníky - dovezené z Moravského krasu - nebo figuríny z lednických pověstí. Uprostřed zámeckého parku je k vidění i rybník, který stál nemalé peníze. Jeho výstavba tehdy činila kolem milionu zlatých, což bylo pro představu asi desettisíckrát více než věno bohaté nevěsty. Také samotné budování bylo zajímavým procesem. Trvalo sedm let a podílelo se na něm na sedm set lidí, údajně zde pracovali i francouzští zajatci z napoleonských válek. Zámecký rybník tvoří jen střípek ze soustavy rybníků, které v Lednici a jejím okolí najdete. V lednickém parku se tyčí dokonce i věž,

ze které duchovní v muslimských zemích běžně svolávají lidi k modlitbě. Lidové báchorčky praví, že se při stavbě tohoto minaretu používalo spirálovité lešení a zedníci se na něj báli vylézt. Jejich strach prý zahnal až jistý císařský kaprál, který se rozhodl, že nahoru vyjede i s koněm a zvládl to, aniž by se stavba pohnula.

Válka roku 1809 a obsazení Lednice

Kromě obdivuhodné práce architektů a umělců podobu Lednice poznamenala i válka. 10. dubna 1809 překročila rakouská armáda řeku Inn, čímž začala válka páté protifrancouzské koalice. Boje se následně přesunuly na Moravu. A právě ve spojitosti s posledními operacemi 5. koaliční války obec obsadil batalion 13. lehkého pluku Davoutova armádního sboru. Ten se totiž po uzavření příměří vrátil na území Mikulova, Valtic a Lednice, kde jednotky tábořily až do podpisu schönbrunnské mírové smlouvy v říjnu téhož roku.

i

Zámek Lednice (A)

Zámek 1, 691 44 Lednice

tel. (+420) 519 340 128

www.zamek-lednice.com

GPS: 48°48'5.462"N, 16°48'20.001"E

Další cíle:

Obelisk

GPS: 48°49'33.11"N 16°48'6.33"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Lednický obelisk zvaný „Facka“
2. Zámek Lednice
3. Minaret tvořící dominantu zámeckého parku

26) Francouzi ve Valticích

Valtice se právem pyšní titulem „hlavní město vlna“. V jejich katastru se nachází takové množství vinic, že by zabralo asi osm set fotbalových stadionů. Historie města je však plná i méně šťastných událostí, jež byly v době napoleonských válek spojeny s průchody vojsk, které byly navíc doprovázeny peněžitými a potravinovými rekvizicemi.

V prosinci 1798 táhly přes Valtice směrem do Itálie ruské jednotky vedené vojevůdcem Suvorovem. Rusko tehdy bylo ještě spolu s Rakouskem a Velkou Británií členem druhé protinapoleonské koalice. Velice schopného generála Suvorova poslal Rakousku na pomoc ruský car Pavel. Po překročení Alp rusko-rakouská armáda proti Francouzům několikrát triumfovala. Poté ale začalo docházet mezi spojenci ke sporům. Přestože měl Suvorov v rozho-

dování přislíbeny nejvyšší pravomoci, z Vídně přicházely striktní instrukce o dalším postupu. Rusové nakonec pro nespokojenost s rakouskou podporou z druhé protifrancouzské koalice v říjnu 1799 vystoupili.

Napoleonova armáda zabírá třetinu Rakouska

Po porážce rakouské armády u Ulmu v roce 1805 vtrhl Napoleon přes Znojmo a Pohořelice poprvé na Moravu. Po tom co Napoleon ve slavkovské bitvě zvítězil, pochodovaly Valticemi zástupy rakouských a ruských zajatců. Za nimi přišla v těsném závěsu tyfová epidemie. Do 8. ledna 1806 bylo ve městě přes 11 000 mužů a 5 000 koní. Počet lidí obývajících Valtice tak během chvíle narostl asi na pětinasobek.

Válečné události Valtice znovu postihly několik let po bitvě tří císařů. V souvislosti s bitvou u Znojma z července roku 1809 obec obsadila část vojáků ze sboru francouzského maršála Davouta. Místní obyvatelé tehdy nemohli ani zdaleka tušit, že se francouzská okupace protáhne na celé čtyři měsíce, tedy až do uzavření vídeňského míru. Ke konci bitvy u Znojma totiž Rakousko znovu přišlo s nabídkou příměří, k čemuž Napoleon svolil pod jednou podmínkou: „Do uzavření definitivního míru obsadí má vojska třetinu Rakouska.“ Jak řekl, tak se i stalo. Napoleonova armáda zabrala znojemský a brněnský kraj včetně Mikulova a také Valtice a severní část Dolního Rakouska. Čtyřměsíční okupace Napoleonovým vojskem se místním stala pohromou. Kvůli vysokým peněžitým a naturálním dávkám se mnoho lidí propadlo na pokraj bída.

V obklopení štavnatých bobulí

Historie města spojená s vínem je však mnohem radostnější. Vinná réva se ve Valticích pěstuje více než dva tisíce let. Mimořádný talent pro péči o štavnaté hrozny měli i Lichtenštejnové, kteří si ve Valticích postupně vybudovali oslňující rodové sídlo. Na konci 14. století získal Valtice hofmistr rakouského vévody Jan I. z Lichtenštejna (jedná se o jmenovce účastníka slavkovské bitvy, který byl celým jménem Jan I. Josef z Lichtenštejna) a od té doby bylo valtické panství až do 20. století majetkem rodu a od roku 1560 i rodovým sídlem. Lichtenštejnové se o město starali důkladně a pečovali o jeho zvelebení. Jejich místnímu výstavnému zámku se stejně jako kdysi Vyškovu přezdívá „*Moravské Versailles*“. Z pohledu od hlavního schodiště před zámkem má totiž dominanta Valtic podobný tvar jako známá francouzská památka.

O spojitosti mezi Lichtenštejnem a vínem vypovídá fakt, že už v roce 1858 pořádal Jan II. z Lichtenštejna v zámecké jízdárně první výstavu vín. Lahodný mok tekł doslova proudem, košťovalo se zhruba ze dvou tisíců lahví. Návštěvníci byli nadšeni. Z jednoho rohu místnosti se ozýval zpěv, z druhého zvonivý smích. Snad jediná chybička této úspěšné akce spočívala v tom, že si lidé nemohli odnést ochutnané víno domů. To bylo možné až o půl století poz-

ději, kdy se pořádaly první Valtické vinné trhy. Od té doby zde tato tradice žije. Pokud Valtice na jaře navštívíte, můžete zde dosyta degustovat i vy. Nezapomenutelný zážitek nabízí například degustační expozice vín oceněných titulem Salon vín České republiky, umístěná ve sklepních prostorách valtického zámku. Toto prestižní ocenění získá každoročně sto nejlepších vín. Stejně jako valtický zámek patří Salon vín ČR mezi TOP výletní cíle jižní Moravy. Přístupné je i Valtické podzemí, unikátní labyrint, který tvoří obnovené části vzájemně propojených historických vinných sklepů v celkové délce 710 m.

Bohatství Lednicko-valtického areálu

Ve Valticích je toho k vidění opravdu mnoho. Neobvyčejné přírodní a kulturní bohatství Lednicko-valtického areálu s řadou klasicistních a romantických staveb, rybníků nebo vodních cest je toho důkazem. Kromě valtického zámku vám učaruje návštěva kláštera Milosrdných bratří, který byl založen v roce 1664. Tato budova je jedinečná tím, že sloužila jako jedna z nejstarších nemocnic na území našeho státu. V 18. století v klášteře fungovalo známé chirurgické učiliště. Po bitvě tří císařů byl klášter spolu s přízemím valtického zámku a františkánského kostela upraven na provizorní lazaret, ve kterém lékaři ošetřovali raněné vojáky. Členové řádu Milosrdných bratří kdysi ve Valticích měli i za-

hradu s léčivými bylinami. A právě na tuto tradici navazuje dnešní bylinková zahrada, která se nachází v těsné blízkosti zámku, na ploše bývalého zámeckého zahradnictví. Pěstuje se zde více než tři sta druhů rostlin.

Ani okolí Valtic vás nezklame. Přírodní skvosty a čarokrásná zákoutí harmonicky střídají kouzelné budovy a různé památky. Bezpochyby dominantní stavbou v prostoru mezi Valticemi a Lednicí je vyhlídka Kolonáda, též zvaná Reistna, která je považována za imitaci Glorietty vídeňského Schönbrunnu. Památník ve tvaru oblouku se dvěma bočními křídly a dvaceti čtyřmi korintskými sloupy nechal postavit kníže Jan I. jako vzpomínku na svého otce - knížete Františka Josefa I. a na tři v mládí zemřelé bratry. V bočních křídlech naleznete schodiště na terasu, která vám poskytne ojedinělý pohled na všechny světové strany. Uvidíte Malé Karpaty, Valtice a Lednici, Mikulov, Pálavu či rybník Nesyt a Dolní Rakousko.

Kromě vinařských akcí můžete jarní návštěvu Valtic spojit s prohlídkou rekonstrukce části bitvy v rámci Napoleonských dnů. Těto akce, která probíhá na zámku a v parku ve Valticích, se účastní více než stovka nadšenců v napoleonských uniformách. Jejím hlavním cílem je seznámit diváky se životem vojáka na přelomu 18. a 19. století.

Zámek Valtice (A)

Zámek 1, 691 42 Valtice

tel. (+420) 519 352 423

www.zamek-valtice.cz

GPS: 48°44'22.002"N, 16°45'20.189"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Klášter Milosrdných bratří s konventním kostelem sv. Augustina
2. - 5. Zámek Valtice

27) Ústupové boje u Drnholce

Název městyse, který se nachází zhruba 10 kilometrů od Mikulova na levém břehu řeky Dyje, je stejně zajímavý jako jeho historie. Původně německé jméno Dürnholz, znamenající doslova „suché dřevo“, obec znamenitě charakterizuje. Podle dlouhodobých meteorologických měření je totiž Drnholec označován za nejsušší místo na Moravě. Z pohledu historie a památek ale městečko vyprahlé rozhodně není. O tom vás přesvědčí místní zámek, radnice nebo kostel Nejsvětější Trojice. Historickou spojitost má Drnholec i s Napoleonem. Jeho vojska se zde pohybovala roku 1809 před bitvou u Znojma i po ní.

Francouzská a rakouská armáda opět míří na Moravu

Už víte, že po bitvě u Slavkova klid zbraní mezi Rakušany a Francouzi dlouho nevydržel. Znovu do křížku se dostali necelé čtyři roky poté. Rakušané vedeni arcivévodou Karlem Ludvíkem Rakouským nejprve vítězí na domácí půdě u Aspern-Esslingen, následně se ale musí před Napoleonem sklonit u Wagramu. Arcivévoda Karel vynikal osobní statečností a do historie se navždy zapsal jako první, kdo v boji Napoleona přemohl. I přes wagramský neúspěch (5. - 6. července 1809) nebyla Karlova armáda zcela poražena, nechyběly jí zásoby ani válečný ma-

teriál a byla tedy schopná v bojích pokračovat. Jako před lety se Rakušané stáhli na Moravu, ale až k Brnu se tentokrát nedostali. Ostatně to ani neměli v úmyslu. Vojska chtěl Karel zformovat až v Čechách, kam zamýšlel dojít přes Znojmo, Moravské Budějovice a Jihlavu.

Všechny rakouské sbory vyjma jediného postupují takzvanou znojemskou silnicí k Hollabrunnu a Znojmu. Pouze kníže Rosenberg, rodák z Grazu, má jinou úlohu. Provádí zastírací manévr, který má svést Francouze ze stopy a umožnit klidný ústup zbytku rakouské armády. 4. sbor, kterému Rosenberg velel, se jako jediný vydal jinudy – směrem na rakouskou obec Laa a následně na moravský Mušov. Francouzská armáda zpočátku opravdu podlehla této taktice a nevstihla směr ústupu nepřítel⁽¹¹⁾. Za Rakušany Napoleon vysílá sbory maršálů Marmonta a Massény. Marmonta směrem k Laa a Massénu po znojemské silnici. Jednalo se však jen o „*tykadla*“, která měla zjistit podrobnosti o tom, kudy nepřítel ustupuje. Na základě získaných informací od nich by Napoleon tím směrem vyslal své hlavní síly.

Mohlo by vás zajímat, že Marmont byl maršálem jmenován po bitvě u Wagramu. Šlo o vzdělaného muže a statečného vojáka, který však prý ne-

byl úplně schopným vojenským stratégem. To maršál Masséna neměl vzdělání žádné. Přesto z řadového poddůstojníka to dotáhl na maršála přibližně za 10 let. Vojenskými schopnostmi vynikal, jeho negativní vlastností ale údajně byla nadměrná touha po penězích.

Radeckého věštba a střety cestou na bojiště

Zadní voj Rosenbergova 4. sboru tvořila divize polního podmaršála Radeckého, který byl připraven odrážet případný francouzský útok. Radecký byl původem český šlechtic. Studoval v Brně na rytířské akademii, tedy internátu, kde se školili mladí šlechtici, budoucí úředníci a diplomaté. Postupně se vypracoval až na jednoho z nejrespektovanějších vojevůdců 19. století. Koluje o něm pověst, že si v 18 letech nechal věštit z ruky od staré cikánky. „*Čeká tě skvělá vojenská kariéra, mladíče. Smrt tě ale zastihne jinde než na bojišti,*“ pravila údajně stařena. A jak řekla, tak se stalo. Radecký zemřel ve věku úctyhodných 91 let. Uklouzl na navoskované podlaze v pokoji své rezidence v Miláně. Zlomil si krček stehenní kosti a následkům zranění podlehl.

Ale teď už zpátky k bitvě, ke které se schyloje u Znojma. Radeckého zadní voj se po celý den snaží zmást hlídky Marmontova 11. sboru a naznačuje jim klamný směr ústupu hlavních sil na Brno. Vojáci z nepřátelských stran se ale nesledovali jen z povzdálí. Došlo i na řinčení zbraní. Radecký se s pěchotou opevnil právě u Drnholce, kde se odehrály tuhé boje.

Náhodně prozrazené plány

K tomu, že se armády nakonec střetly u Znojma, vedly i různé náhody. Například díky jedné nevydařené jezdecké operaci Rakušanů nakonec Francouzi přecejen zjistili, kam míří valná část rakouské armády. Rakouský kníže Rosenberg totiž vyslal na průzkum část svého jezdeckva ve směru na Dyjákovice, které leží západně od Drnholce, asi na půl cesty do Znojma. Za nimi se vydali francouzští zvědi. Ti se ale dostali ještě dál na západ a díky tomu narazili na rakouské sbory ustupující na Znojmo. Maršál Marmont okamžitě posílá do hlavního štábu kurýra a sám míří do Dyjákovic, kde se 9. července ubytuje na místním zámečku. Cesta z Drnholce do Znojma ale pro Marmonta nebyla úplně bezstarostná. Prý měl velké potíže s organizováním svého sboru. Naprostá většina vojáků se totiž ve vinorodém kraji zpila „jak zákon káže“ a rázný pochod se proměnil v ploužení.

Od francouzských vojáků neměl Drnholec klidu ani po bitvě u Znojma. Čtyři francouzské pluky si totiž kousek odtud, směrem na Brod nad Dyjí, na kopci Layerberg zřídily vojenský tábor. A právě všechny obce drnholeckého panství jim musely dodat určené množství obilí a vína. To ale nebylo

všechno. V obecních hostincích Francouzi pili víno zdarma. Náklady na jejich tříměsíční pobyt by v přepočtu na dnešní koruny šly do milionů. Jen vína vypili neuvěřitelných 170 000 litrů. V říjnu roku 1809 dostal kopec Layerberg nový vzhled. Na počest Napoleona na něm totiž nechal velitel tábora vystavit mramorový pomník. Několik let po odchodu Francouzů byl pomník rozebrán a uložen do kůlny drnholeckého zámku. Odtud byl později odvezen do depositáře Moravského zemského muzea v Brně.

Drnholec patří mezi atraktivity jižní Moravy i v současné době. Již zdáli se nad obcí zvedá silueta budovy zámku, který stojí v místech někdejšího středověkého hradu z 13. století. Stejně jako ostatní památky i zámek měl od 14. století v držení rod Lichtenštejnů. Lichtenštejnové byli vlastníky drnholeckého panství ještě zhruba dvě století do doby, než se jeho novým majitelem stal Kryštof z Tiefenbachu. Kromě renesančního zámku můžete v obci navštívit také faru, která patří k nejstaršímu raně gotickému základu městečka, nebo kostel Nejsvětější Trojice z 18. století. Jedinečnou pastvou pro všechny smysly je pohled do okolí na nedaleké viniční tratě nebo ochutnávka vinného moku z místních vinných sklípků. Návštěvníci mohou relaxovat také aktivně v okolí Nových Mlýňů, které tvoří tři vodní nádrže vybudované na řece Dyji při severní hranici Pálavy.

i

Zámek (A)

GPS: 48°51'23.439"N, 16°29'20.491"E

Kostel Nejsvětější Trojice (B)

GPS: 48°51'24.815"N, 16°29'15.798"E

Použité fotografie (V. Kovalčík):

1. Kostel Nejsvětější Trojice
2. Detail sochy před kostelem
3. Drnholecký zámek

28) První den znojemské bitvy a dobšický požár

Dobšice jsou vinařskou obcí, jejíž hranice dnes už téměř splývají s městem Znojmem. S vinařstvím jsou spjaté už stovky let. V uličkách s vinnými sklípky si určitě užijete spoustu zábavy a poznáte pravou jihomoravskou otevřenost a pohostinnost. Ta méně příjemná část historie obce se váže k bitvě z roku 1809, kdy málem celé Dobšice lehly popelem.

Zastírací manévr, kterým měl rakouský kníže Rosenberg odlákat nepřítele z hlavního směru ústupu, se nezdařil. Francouzi tedy už zjistili, že rakouská císařsko-královská armáda míří do Znojma. Po tom, co se 9. července arcivévoda dovídá o nebezpečí, které mu hrozí od Marmontova sboru, se bez meškání rozhoduje k pochodu na Znojmo. Trén neboli vojenský zásobovací oddíl a značná část rakouských ustupujících sborů do Znojma dorazily ve tři hodiny ráno 10. července.^[11] Hlavní síly 4. francouzského sboru maršála Massény jsou vzdáleny více než den usilovného pochodu. Mnohem větší riziko v té chvíli představují tři divize pěchoty, lehké jezdecko a třicet děl 11. Marmontova sboru, který postupuje od Dyjákovic a je od Znojma vzdálen již jen několik hodin. Rakušané ještě nejsou zdaleka kompletní. Některé části sborů se pohybují ve vesničkách u Znojma, zadní voj dokonce ještě na území Dolního Rakouska.

Střídavé úspěchy na obou stranách

Marmont zamýšlí, že po levém břehu Dyje pronikne až k oblekovickému mostu na jihovýchodním okraji Znojma a rozdělí ustupující armádu na dvě části. Tomu chce samozřejmě arcivévoda Karel zabránit, a proto formuje obranu složenou z pěti jízdních brigád a dvanácti jezdeckých pluků. Jejich úkolem je vytvořit široký obranný oblouk, který má Marmontovi zabránit v obsazení prostoru jižně od Znojma do doby, než přejde poslední císařsko-královský sbor. Marmontův desetitisícíhavlý sbor v odpoledních hodinách ihned z chodu přechází do útoku na Dobšice a okolní obce. Tak začíná dvoudenní bitva u Znojma.

První den boje zuří zejména u Dobšic. Nad obcí je rozmístěno dvacet francouzských děl. „Prásk, prásk,“ ozývá se hluk a lomoz, jak dělové koule dopadají na dobšické domky. Není divu, že obec krátce na to vzplane. Armády se v držení Dobšic toho dne několikrát vystřídají. Teprve navečer se Marmont zcela přesvědčil, že oproti němu stojí opravdu celá císařsko-královská armáda. Její počet odhaduje na 40 000 hlav. A to rakouské stavy ještě podcenil. Historické prameny většinou uvádí, že jich bylo okolo 60 000.

Marmontových 10 000 mužů je proti přesile bez šance. Proto posílá posly s žádostí o pomoc jednak směrem, kde tuší přítomnost Massénova sboru, a pak i za Napoleonem, který po bitvě u Wagramu zůstal na sídle ve Wolkersdorfu nedaleko Vídně a čekal na zprávy o ústupu nepřítele. Jednoho úspěchu se ale Marmont toho dne ještě dočkal. Ve večerních hodinách totiž na Dobšice zuřivě zaútočil francouzský 81. řadový pluk a doslova odtud vymetl rakouské granátníky. Přímětice, Kuchařovice a Suchohrdly jsou stále ještě v rakouském držení. Arcivévoda Karel ví, že hromadný ústup na Moravské Budějovice i kvůli pomalému pohybu trénu už ten večer nepřipadá příliš v úvahu, a proto vysílá za Marmontem do jeho stanu v Dobšicích velitele 1. sboru Bellarda s nabídkou příměří. Marmont však už má zprávu od Massény, že co nevidět dorazí, a proto rezolutně odmítá.

Tma přinesla dočasný klid zbraní

Arcivévoda Karel se přesunuje do obce Olbramkostel a následně vydává dispozice k rozestavení vojsk na další den. Manévry jsou za občasných zmatků prováděny ještě v noci 10. července. Nazítí se mohou Rakušané „těžít“ na početnější protivníkovu ekipu.

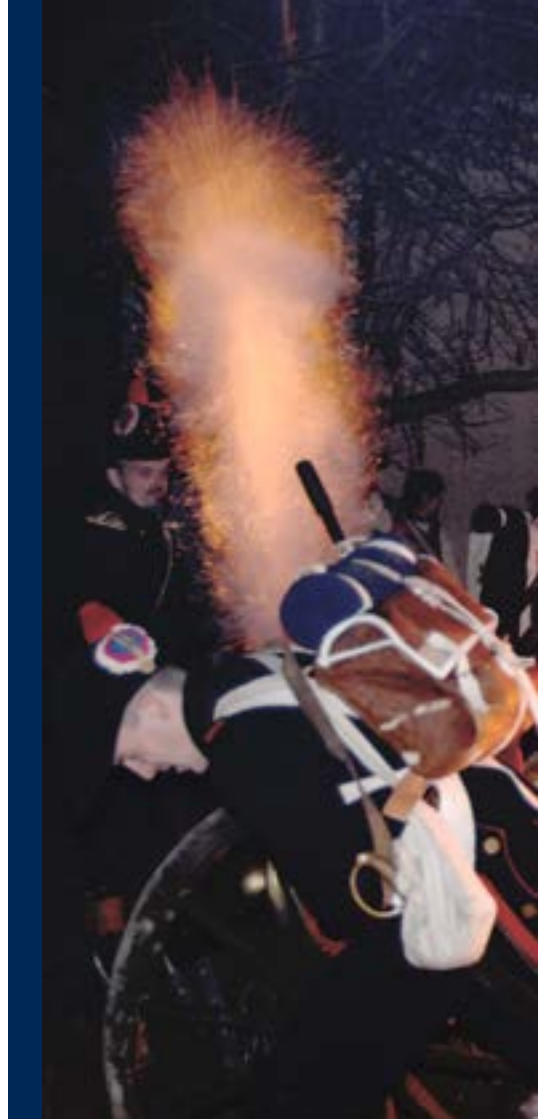
Napoleon dal již 10. července ráno do pohybu všechny volné síly. Kolem desáté hodiny večerní se pak francouzský císař se svou gardou, dvěma divizemi kyrysníků a 2. sborem maršála Oudinota už pohybuje poblíž Laa. Oudinot se se svými granátníky účastnil už i bitvy u Slavkova. Na Znojmo směrem od Mikulova míří i další známý ze slavkovské bitvy - maršál Davout a jeho 3. sbor a přibližují se i další jednotky. Končí první

den bitvy. Nejdůležitějším místem bojů o přístup do prostoru pod Znojmem byly právě Dobšice.

Dobývat se dají i vinné sklípky

Ve vzduchu lze střelný prach tady ucítit i v současnosti. Události bitvy totiž každoročně v červenci v Dobšicích znovu ožívají. Součástí pietního aktu je věrná rekonstrukce historických událostí s děly i vojáky v dobových uniformách. Sami pak máte možnost také „dobývat“, a to dobšické vinné sklípky. Součástí akce je možnost degustace a doprovodný hudební program. Za vínem se ale můžete do těchto míst vypravit i kdykoliv jindy. Dobšice nabízí tři vinařské sklepní uličky s velkým množstvím vinných sklípků, které se mohou pochlubit kvalitním vínem i krásnými interiéry, v nichž je radost posedět a ochutnat různé vzorky. V obecním sklepě se můžete pokochat také pohledem na fotografie z rekonstrukce bitvy.

Všechny padlé z bitvy u Znojma lidem navždy připomíná napoleonský památník, který byl v obci slavnostně odhalen v roce 2002. O čtyři roky později byl veřejnosti představen další menší pomníček na místě nálezů hromadného hrobu padlých vojáků. Osobitě místo mezi dobšickými památkami zabírá také barokní trojboká kaplička, sousoší Piety u silnice do Znojma nebo smírčí kříže.

Památník padlým v bitvě u Znojma (A)

GPS: 48° 51' 1.95"N, 16° 4' 47.92"E

Použitá fotografie (V. Kovalčík, KVH Orlice Znojmo, Lucie Schovancová):

1. Vinné sklípky v Dobšicích
2. Památník padlým v bitvě u Znojma
3. Rekonstrukce bitvy

29) Bitva u Znojma a další Napoleonův triumf

Při vyslovení názvu města si většina obyvatel České republiky vybaví lahodné nakládané okurky, které jsou zeleninovým symbolem města, nebo víno a vinobraní. Také Napoleon se do historie města výrazně zapsal. Ve městě pobýval při svém tažení na Slavkov v roce 1805 a o čtyři roky později se Znojmo stalo svědkem dalšího francouzského vítězství v bitvě, která nese jeho jméno – bitva u Znojma.

Co se týče počtu nasazených vojáků, francouzská armáda u Znojma výrazně převyšovala svého protivníka. Je ale nutno podotknout, že zatímco jednotlivé francouzské sbory se na bojišti seskupovaly postupně a z různých směrů, rakouská armáda se pohybovala v relativně kompaktním celku a byla proto zpočátku údernější. Francouzů bylo 11. července večer asi 100 000, část jednotek však už do bojů vůbec nestihla

zasáhnout^[12]. Na rakouské straně byly do boje zapojeny také prapory dobrovolníků. Tam patřila takzvaná zeměbrana (landwehr), která měla jít do zbraně vždy v době ohrožení země a byla zřízena krátce před válkou z roku 1809. Například znojemský kraj postavil v roce 1809 celkem tři prapory zeměbrany, které se v širším okruhu zúčastnily i bitvy u tohoto někdejšího krajského města.

Druhý den těžkých bojů

Bitva trvala dva dny. 10. července se nejtěžší a nejdůležitější boje odehrávaly hlavně v obce Dobšice. Ten den ale bitva ještě nebyla rozhodnuta. Výstřely z pušek a rány z děl oznamovaly i příchod následujícího dne. Ještě v průběhu noci dorazil k oblekovickému mostu sbor maršála Massény (bývalá obec Oblekovice je

dnes místní částí Znojma). Hned v osm hodin ráno zahajuje Massénův sbor palbou z děl útok na most, který je Francouzi dvakrát dobyt a hned zase ztracen. Před devátou hodinou koordinovaně útočí Marmontova bavorská pěší divize od Dobšic a tlačí Rakušany až k městu. Jednotky maršála Massény nakonec dobývají i oblekovický most. Sám maršál boje sledoval z druhého břehu Dyje. Kvůli své poraněné noze se jich nemohl osobně zúčastnit, což ho dost popudilo. Svůj vztek si prý vyléval na svém okolí, a tak nejeden z mužů v jeho bezprostřední blízkosti možná schytl nějaký ten pohlavek nebo kopanec. Špatnou náladu naopak rozhodně neměli jeho vojáci z 18. řadového pěšího pluku. Ti totiž obsadili klášter v Louce, který je součástí Znojma, a k jejich velké radosti jim do rukou padly i bohatě zásobené klášterní vinné sklepy. Hned se pustili do konzumace lahodné kořisti.

Netrvalo dlouho a sotva stáli na nohou. Údajně se motali natolik, že měl jejich velitel Legrand plné ruce práce s tím, aby je přinutil dál bojovat. Inu, ne nadarmo se říká, že manévry krajem vína měly v historii vždy negativní dopad na bojeschopnost té či oné armády a výrazně zpomalovaly její přesuny. Francouzské posily v čele se samotným císařem se na horizontu v prostoru nad Dobšicemi objevily kolem desáté hodiny. Napoleon se ihned ujímá velení ze svého stanoviště mezi Dobšicemi a Suchohrdly.

V odpoledních hodinách se nebe nad Znojmem zatáhne a na zem se začínají snášet mohutné dešťové kapky. Unavení vojáci jsou na kůži promáčení. Co je však mnohem horší, vlhkost nesevědí ani střelnému prachu. Protože pušky přestávají sloužit svému účelu, bojuje se na bo-

dáky. Dílčí úspěchy se střídají na obou stranách. Francouzi se dostávají až k městu Znojmu, vzápětí je ale obránci odrážejí zpět do Starého Šaldorfa. Císařsko-královské jezdeckto složené z většiny z Čechů, Moravanů a Slezanů je ve své době považováno za jedno z nejlepších a na bojišti dělá čest svému jménu. Francouzi přes ně nemohou prorazit a přehradit ústupovou cestu rakouské armády k Moravským Budějovicím.^[11] Kolem šesté hodiny večer se arcivévoda Karel dovídá o příchodu 3. francouzského sboru maršála Davouta. Je mu jasné, že tím pádem je už protivník mnohem početnější a silnější. Další aktivní odpor by téměř jistě znamenal katastrofu. Proto arcivévoda posílá svého náčelníka štábu Wimpfena do Suchohrdel s nabídkou příměří, kterou francouzský císař přijímá.

Napoleon a Prokop Diviš v Louckém klášteře

Po skončení bojů se Napoleon vypravil do farnosti Louka, kde si prohlédl areál premonstrátského klášteřa. Ten založil znojemský kníže Konrád Ota společně se svou matkou Marií v roce 1190. Dlouhodobá přízeň Přemyslovců, první české knížecí a královské dynastie, přinášela klášteři řadu majetkových výhod. Díky tomu se brzy stal jedním z nejnámennějších center duchovního i hospodářského života jihozápadní Moravy. Převážně barokní podobu získal klášter v 18. století. Původní plán na výstavbu monumentálního areálu byl však naplněn jen z poloviny, protože roku 1784 byl klášter zrušen. V první polovině 18. století zde působil

jako převor a později i jako farář světoznámý vynálezce Prokop Diviš. Ten se kromě duchovního života zabýval také pokusy s elektřinou. Vytvořil první uzemněný bleskosvod na světě. Po návštěvě louckého kláštera se francouzský císař vydal na cestu do Vídně. Přímo do města Znojma už tedy Napoleon nezamířil. O pár let dříve, při svém tažení na Slavkov, však ve městě byl. Tehdy bydlel v domě měšťana Schultze, který je dnes známý pod jménem Ugartův palác. Nachází se na Horním náměstí a najdete v něm i stylovou „napoleonskou“ restauraci. Napoleonův pobyt v domě připomíná pamětní deska umístěná na zdi domu. Francouzský císař se svou suitou se ve Znojmě zdržel jen jeden den, a to z 18. do 19. listopadu 1805, kdy odjel směrem k Brnu. Po bitvě tří císařů se Francouzi do Znojma opět vrátili. Vyčerpané město pak opustili až v lednu 1806.

Pestrá škála památek i živé sochy

Znojmo je i dnes místem, které stojí za návštěvu. V historickém středu nevynechejte prohlídku Daunova paláce v pozdně barokním stylu, který byl při okupaci v roce 1809 sídlem francouzského generála Massény (tato událost je připomínána informační tabulí v průjezdu). Zajímavá je rovněž unikátní památka přemyslovského knížecího

hradu – románská rotunda svatě Kateřiny, ale i Znojemský hrad, kostel svatého Mikuláše, vyhlídková radniční věž, Muzeum motorismu nebo Znojemské podzemí s komplexem podzemních chodeb. Labyrint pod centrem města je budovaný ve čtyřech patrech pod sebou a tvoří ho zhruba 30 km chodeb a patří k největším bludištím ve střední Evropě. Netradiční procházku v podzemí, které patří mezi TOP výletní cíle jižní Moravy, doplňuje i expozice Tajemné

znojemské podzemí, která návštěvníkům přiblíží pohádkové postavy, alchymistickou dílnu, ožvilé skály nebo věžeňské kobky. V letním parnu se můžete osvěžit na městské plovárně nedaleko louckého kláštera. K dopravě mezi nejzajímavějšími památkami ve městě můžete využít turistický vláček. V centru Znojma jsou v létě k vidění dokonce živé sochy historických velikánů – samotného Napoleona či Vivaldiho.

i Jihomoravské muzeum ve Znojmě (A)
Masarykovo nám. 11, 669 02 Znojmo
tel. (+ 420) 515 226 529
www.znojmuz.cz
GPS: 48° 51' 15.01"N 16° 3' 2.58"E

Další cíle:
Loucký klášter (B)
GPS: 48°50'29.000"N, 16°3'28.001"E

Použité fotografie (Znojemská beseda):

1. Napoleonova pamětní deska na zdi Ugartova paláce
2. Znojemské podzemí
3. Rotunda sv. Kateřiny
4. Kostel sv. Mikuláše
5. Pohled na historický střed Znojma

30) Dohoda o příměří v Suchohrdlech

První zmínku o obci Suchohrdly nalezneme v historických pramenech už na počátku 13. století. Původ zvláštního názvu obce je prý slovanský. Historické prameny tvrdí, že se jméno Suchohrdly odvodilo od typických vlastností tamějších obyvatel. Ti byli údajně velmi pracovití, ale zábava jim nebyla všední. Pravděpodobně proto se jim začalo říkat „lidé se suchými hrdly“. Navíc je známo, že se zdejší starousedlíci téměř výlučně zabývali vinařstvím a místní kvalitní vína dokonce vyváželi až do Vídně. Kromě úrodného zemědělství se však obec Suchohrdly proslavila i válečnými událostmi. Nejvíce utrpěla v roce 1809, kdy se bojovalo u Znojma. Od suchohrdelského památného dubu Napoleon osobně řídil bitvu o město. A byl to také statek v Suchohrdlech, jenž byl místem podpisu příměří, které ukončilo francouzsko-bavorsko-rakouskou válku.

Památný Napoleonův dub

Je 11. července 1809, druhý den bojů, které se do historie zapsaly jako bitva u Znojma. Z vyvýšeniny u Suchohrdel, kde se nacházel košatý dub, dává Napoleon rozkaz všem volným jednotkám k přesunu do prostoru Přímětic, což je bývalá obec a dnes místní část Znojma. Následně Napoleon zahajuje obchvat rakouského levého křídla s cílem proniknout k silnici

na Moravské Budějovice a odříznout ústup rakouských vojsk k Jihlavě. V blízkosti stanoviště se zdržovala i proslulá císařská garda, která francouzského císaře doprovázela od Vídně až ke Znojmu. Původní strom na místě nehledejte. Už několik desítek let zde nestojí. V roce 1931 byl na místě vysazen nový dub. I přesto si dnes můžete z původního Napoleonova dubu prohlédnout alespoň jeho část. Torzo kmene je totiž uloženo v Jihomoravském muzeu Znojmo.

Během bitvy u Znojma byla v obci Suchohrdly v místech, kde dnes stojí dům číslo 2, rozložena polní ambulance 11. sboru francouzské armády. Ta prováděla ošetření raněných i složité amputace přímo v terénu. Naproti budově tehdejší ambulance se pravděpodobně pohřbívala mrtvá těla vojáků do hromadného hrobu.

Napoleon přijímá příměří i navzdory svým maršálům

Suchohrdly jsou spjaté i se závěrečnou fází bitvy u Znojma. V budově statku zvaného Červený dvůr se 11. července 1809 nacházel generální štáb francouzské armády, kterému velel proslulý maršál Berthier. Ten prý měl skoro jako jediný odvahu Napoleonovi předávat špatné zprávy a činil tak dokonce dobrovolně.

Tentokrát ale žádné nepříjemné novinky tlumočit nemusel, spíš naopak. V odpoledních hodinách na statek dorazil náčelník rakouského štábu generál Wimpfen, kterého poslal s nabídkou příměří arcivévoda Karel. Napoleon vzápětí svolal poradu velících maršálů a generálů. Ti mají po chvíli jasno. „Navrhujeme příměří odmítnout,“ řekli jako jeden muž. Byli si totiž jisti svým vítězstvím a chtěli nepřítele porazit a neukončit bitvu přijetím nabízeného příměří. „Krvě už bylo prolito dost,“ pronesl však Napoleon a navzdory jejich jednotnému rozhodnutí nabídku přijal. Měl pravdu. Střetnutí stálo život přes 3 000 Francouzů a jejich spojenců a více než 5 000 životů vojáků rakouského císaře Františka. O půl osmé večer nařídil francouzský císař klid zbraní. Dohoda o příměří pak byla na statku písemně uzavřena 12. července 1809 v časných ranních hodinách. Z pověření Napoleona ji podepsal maršál Berthier. Na druhé straně ji svým podpisem stvrdil náčelník štábu císařsko-královské rakouské armády baron Wimpfen. Zmiňovaný statek je dnes v soukromých rukou. Nachází se nedaleko křižovatky ve směru na Kuchařovice. Historické události vám tady připomene informační tabule.

Jakmile se u Červeného dvora všechny záležitosti dořešily, rozjeli se pobočníci z obou štábů

Napoleonseiche bei Znaim
Napoleons Standort 1809 — Schlacht bei Znaim

k bojujícím sborům. Museli kvapem ohlásit nově schválené příměří a zastavit boje. Řada sborů ale příměří ignorovala. Někde dokonce boje dál pokračovaly. Důsledkem toho se pobočník maršála Massény a jeden z pobočníků z rakouského generálního štábu museli pohybovat v prostoru vídeňské křížovky a mávat bílými šátky v rukou. I přesto jim trvá poměrně dlouho, než od sebe nepřátelské strany oddělí. Stálo je to hodně psychických a fyzických sil a navíc museli klíčovat mezi výstřely, které na ně více nebo méně schválně pálili vojáci z obou stran.

Znojenská dohoda o příměří byla uzavřena na jeden měsíc se čtrnáctidenní lhůtou pro eventuální vypovězení. Její podmínky byly pro Rakousko, podobně jako v bitvě u Slavkova, velice kruté. Francouzi si nárokovali obsadit celý znojenský i brněnský kraj. Rakousko se navíc muselo vzdát rozsáhlých částí svého území, což bylo v říjnu 1809 finálně potvrzeno vídeňským (či schönbrunnským) mírem. Důsledky znojenského příměří dokládá i záznam ve znojenské farní kronice.

„Dnes 11. července vstoupilo v platnost příměří, po kterém nepřítel obsadil brněnský a znojenský kraj. Po 110 dnů měl každý dům 2-4-6-10, také i více mužů v bytě a dobrém zaopatrění, ty musel každý občan ze svých vlastních prostředků vydržovat, jako nepřátelé se Francouzi chovali slušně.“ [36]

U Znojma se bojovat nemuselo

Na bitvě u Znojma je paradoxní jedna věc. Z množství historických pramenů totiž vyplývá, že k bojům vůbec nemuselo dojít. Císař František totiž k Napoleonovi vyslal s první nabídkou příměří i tentokrát knížete Lichtenštejna už 7. července. Vyjednaváč ale Napoleona nemohl najít, protože mu francouzští velitelé sborů nechtěli sdělit přesné místo císařova pobytu. Kdyby Lichtenštejn tenkrát Napoleona zastihl, pravděpodobně by se příměří uzavřelo o několik dní dříve a znojenská bitva by se již neodehrála.

Pokud se rozhodnete pro výlet do Suchohrdel, určitě byste měli kromě mladšího bratra památného dubu navštívit i takzvanou Zvoničku z roku 1829. Tato kulturní památka vás jistě zaujme Zvonem svobody, který byl pojmenován po slovanských věrozvěstech jako Cyril a Metoděj. Pro další informace navštivte informační centrum které sídlí v tzv. Havranově domě. Po 2. světové válce byl předán veliteli partyzánů Indrovi Bohuslavovi, jehož přezdívka byla Havran. Když obec opouštěl, objekt jí věnoval. Dnes je zrekonstruovaná budova sídlem knihovny; v objektu se rovněž nachází ubytovací kapacity a vinný sklípek s možností pronájmu.

i

Červený dvůr (A)

GPS: 48°52'12.372"N, 16°5'35.398"E

Napoleonův dub (B)

GPS: 48°51'49.018"N, 16°5'39.209"E

Havranův dům (C)

GPS: 48°52'4.041"N, 16°5'24.411"E

Použité fotografie (V. Kovalčík, KVH Orlice Znojmo):

1. Pohled na Suchohrdly od Napoleonova dubu
2. Napoleonův dub v dobách bitvy a dnes

Doporučené trasy

Teď už víte, jaké turistické cíle jsou na jižní Moravě spojené s dvěma bitvami z počátku 19. století a s francouzským císařem Napoleonem. V následující části průvodce se dozvíte, jak tato místa a památky vhodně spojit do čtyř jednodenních a čtyř vícedenních tras. U vícedenních výletů naleznete doporučení, kde je možné přespát nebo trasu přerušit. Klidně si můžete vybrat jen dílčí část vícedenní trasy a absolvovat ji jako jednodenní výlet. U jednotlivých výletů najdete praktické informace jako je popis trasy v bodech, náročnost, délku v kilometrech, způsob dopravy, vhodné roční období pro absolvování, itinerář a jednotlivé cíle z průvodce, které se k dané trase váží. U některých tras si ještě můžete vybrat z několika variant na základě toho, jestli se vydáte pěšky, na kole nebo autem. Při výběru tras jsme kromě zdatných turistů pamatovali na rodiny s dětmi i starší generaci. Vybere si opravdu každý.

Náročnost tras uvádíme ve třech stupních. Trasy označené v piktogramu zelenou barvou představují pohodlnou a turisticky nenáročnou trasu. Oranžově označená trasa pak znamená delší relativně nenáročnou trasu, nebo trasu, která zahrnuje vyšší počet památek. Červená barva se vyskytuje u tras pro zdatné turisty a opravdové nadšence.

Každá trasa také obsahuje itinerář, který vám napoví, kde výlet začít, kam zatočit nebo po jaké turistické značce se vydat. Itinerář popisuje i napoleonské památky na dané trase a částečně upozorňuje také na další turistické atrakce, na které cestou natrefíte. Cílem itinerářů ale není opakovat informace, které již byly popsány u jednotlivých cílů průvodce. U každé trasy jsou proto také uvedena čísla kapitol průvodce, které se k dané trase váží. V nich najdete všechny potřebné detaily.

Vysvětlení použitých piktogramů:

Trasa určená pro pěší turisty

Lehká trasa,
číslo udává počet kilometrů.

Pro jaké roční období je trasa vhodná?
(trasa není určena pro chybějící období)

zima

Trasa určená pro cykloturisty

Středně těžká trasa,
číslo udává počet kilometrů.

podzim

jaro

léto

Trasa určena pro dopravu
automobilem

Obtížná trasa,
číslo udává počet kilometrů.

Zajímavost na trase,
číslo udává kapitolu průvodce.

Pilíře Slavkovské bitvy

Varianta A - pěšky / cyklo

Trasa:

Šlapanice - Žuráň - Mohyla míru - Hostěrádky-Rešov - Zbýšov - Křenovice - Slavkov u Brna

Itinerář trasy:

Pokud si vyberete trasu, kterou chcete absolvovat pěšky nebo na kole (zvládnutelné i s dětmi po bezpečné stezce), vyjedte ze Šlapanic, kam jezdí z Brna trolejbus. Nejprve si vyjedte na Žuráň. Odtud je nejlepší výhled na celou plochu bojiště a zorientovat se vám pomůže i mapa, která se zde nachází. Jsou na ní zobrazeny bojové pozice všech tří císařských armád.

V případě, že máte na výlet méně času, je možné tento začátek vynechat a cestu začít v Sokolnicích, kam z Brna lehce dojedete vlakem. Na Mohylu míru si dejte malinko více času – zdejší expozice je opravdu zajímavá a délka trasy vám umožňuje se tu zdržet. Odtud vede nově značená žlutá stezka do Hostěrádek-Rešova, pak se podél trati dostanete do Zbýšova. Tady se napojíte na Naučnou stezku bitvy tří císařů a ta vás dovede do Křenovic, kde si napoleonských památek užijete dosyta. Prohlédnout si můžete pomník generála Kutuzova nebo pamětní desku na Spáčilově statku (č.p. 65), kde se konala spojenecká válečná porada před bitvou tří císařů. Odsud už není problém se dopravit vlakem, kam potřebujete.

Poznámka: Pěší nebo cyklistický výlet můžete začít i v Sokolnicích, kam jezdí z Brna vlak. Ze železniční stanice vystoupáte na Mohylu míru a pak už pokračujete po stejné trase.

K trase se váží tyto kapitoly průvodce:

7, 8, 13, 14, 15, 16, 19

Varianta B - autem

Trasa:

Žuráň – Santon – Stará pošta – Slavkov u Brna – Mohyla míru

Itinerář trasy:

Začínáme na kopci Žuráň kousek od Šlapanic. Pokud vyrážíte z Brna, vydejte se po staré silnici na Vyškov. Dva osamocené stromy na Žuráni uvidíte už z dálky – jsou napravo od silnice. Až si prohlédnete krajinu a prostudujete mapu bojiště na zdejším památníku, tak se napojte zpět na silnici a pokračujte až na motorest Rohlenka. Nedávné nálezy ukázaly, že tady byl v době bitvy u Slavkova polní lazaret. Nás zajímá obec Tvarožná s vrchem Santon, což bylo jedno z nejdůležitějších míst celé bitvy. Naproti Santonu najdete také pomník generála Valhuberta, který zde v tuhých bojích 2. prosince 1805 padl.

Pokračujte ve směru na Vyškov a zastavte se na Staré poště, kde se můžete občerstvit v dobové napoleonské restauraci. V budově měl Napoleon se svými pobočníky jednu z nejdůležitějších porad před bitvou u Slavkova. Určitě nevynechejte místní muzeum nebo koňské stáje. Na Staré poště je ještě jedna zajímavost. Zdejší pomník padlým koním je smutnou připomínkou, že v bitvě umírali nejenom lidé, ale i zvířata. Následuje zastávka ve Slavkově. Ze zdejšího zámku pronesl Napoleon slavnou řeč ke své armádě po triumfálním vítězství. Dnes nabízí turistům čtyři prohlídkové trasy. Výlet zakončete na Mohyle míru. Tamní multimediální expozice vás zaručeně vtáhne do nitra slavné bitvy. Byly v ní použity i záběry z legendárního filmu *Vojna a mír* z roku 1967. Scény z obrovské bitvy jsou opravdu hodně emotivní. Celý okruh lze absolvovat i opačným směrem. Záleží jen na vás, jestli se prvně chcete kochat přírodními krásami bojiště, nebo raději zamířit přímo do expozic.

28

K trase se váží tyto kapitoly průvodce:

8, 9, 10, 13, 15

Napoleon a Lichtenštejnové

Varianty A - pěšky, B - cyklo

Trasa:

Pěší varianta) Břeclav – lodí do Lednice k Janohradu – Lednice - Tři grácie – Svatý Hubert – zámeček Rendezvous - Valtice - (zpět do Břeclavi vlakem)

Cyklo varianta): Břeclav – Lednice – po silnici na Podivín k obelisku – zpět do Lednice - Lednice – Valtice - (zpět do Břeclavi vlakem)

Itinerář trasy:

Do Břeclavi se dostanete pohodlně vlakem i s kolem. Na náměstí si všimněte moderního kostela se zvony zavěšenými netradičně venku a projedte kolem břeclavského zámku s bývalým pivovarem do přírodního parku Niva Dyje po cyklostezce, která kopíruje Naučnou stezku Lužní les. Čeká vás příjemný úsek po asfaltové cestě, jen v létě dávejte pozor na komáry. Zvolit můžete i cestu lodí. Nástupní místo je u Veslařského klubu v Břeclavi. Doporučujeme předem si zjistit jízdní řád (na www.lodnidoprava.com), ať nemusíte čekat. Vylodíte se kousek od Janohradu, kam vás zavede i cyklostezka, pokud se rozhodnete celou trasu ujet sami. V zámeckém parku se na kole jezdit nesmí. Zaparkujte, stojanů je tu dost. Nevynechejte nádherný zámek s unikátním schodištěm z jednoho kusu dřeva anebo obřím lustrem se 116 rameny na svíčky. Toto lednicko-valtické panství kdysi patřilo Lichtenšteinům. Hned dva ze členů slavného rodu - Jan I. a Mořic - bojovali v bitvě u Slavkova.

Když skončíte s prohlídkou zámku a zámeckého parku, doporučujeme cyklistům udělat ještě menší odbočku, která vás zavede dál po stopách napoleonských bitev. V Lednici se dejte doprava po hlavní silnici směrem na Podivín. Hned za mostem přes řeku Dyji zahrňte doleva. Pěšina vás dovede až k místnímu obelisku zvanému „facka“, který byl postaven jako připomínka uzavření míru mezi Rakouskem a Francií v italském městě Campo Formio v roce 1797. Následně se vraťte do Lednice a pokračujte do Valtic po Lichtenštejnské cyklostezce (celkem asi 7 kilometrů dlouhou odbočku na obelisk mohou absolvovat i pěší, kteří mají zájem. V popisu trasy se ale počítá s tím, že pokračují rovnou do Valtic). U Rybníčního zámečku si můžete představit, jak vypadala zdejší krajina za dob knížat. Je odsud totiž vidět Apollonův chrám i Tři Grácie. Přesně takto měli architekti krajinu plnou průhledů naplánovanou. Odtud jeďte k usedlosti Nový dvůr. Pokud vám zbude chvilka, odbočte na Apollonův chrám, u něj se můžete i vykoupat. Pak se podél Tří Grácií dejte směrem na salet Svatého Huberta. A zkuste kouzlo! Všudypřítomní komáři uvnitř překvapivě neštípou! Dodnes se tu pořádají slavnostní hony. Stezka nás dál vede na Rendezvous neboli Dianin chrám. V létě jsou tu možné prohlídky i ochutnávky vín. Kousek odtud už jsou Valtice s krásným zámkem. Kromě něj navštivte i klášter Milosrdných bratří. Po bitvě tří císařů tady lékaři v provizorně zřízeném lazaretu ošetřovali raněné vojáky. Z Valtic se můžete vrátit vlakem zpět do Břeclavi.

18

34

K trase se vází tyto kapitoly průvodce:

25, 26

Varianta C - autem

Trasa:

Lednice – Valtice – Mikulov

Itinerář trasy:

Do Lednice se nejlépe autem dostanete, když se vydáte po dálnici D2 z Brna směrem na Bratislavu. Sjedzte na Podivín. Do Lednice je to odkud už jen pár kilometrů. Zastavte se ale ještě před mostem přes řeku Dyji a udělejte si krátkou procházku po pěšině k obelisku zvanému „facka“. Tyčí se v oplocené oboře, pěším i cykloturistům je vstup povolen. Pokračujte do Lednice na zámek a potom dále do Valtic. Silnici lemuje Bezručova alej. I z auta si užijete krásné výhledy na místní vinice. Do Mikulova se dostanete po silnici číslo 40. Podvečerní prohlídka města určitě stojí za to.

20

K trase se váží tyto kapitoly průvodce:

24, 25, 26

Na skok do Vyškova

Varianta A - autem

Trasa:

Vyškov, radnice, TIC - Zámek (muzeum) – Bohdalice

Itinerář trasy:

Trasa začíná na Masarykově náměstí ve Vyškově. V místním TIC vám podají aktuální informace o tom, co je ve městě k vidění, případně ochutnání. Z ptačí perspektivy si město krásně prohlédnete z radniční věže. Odsud je to jen něco přes sto metrů k zámku, kde se před bitvou u Slavkova konala porada spojeneckého štábu. Přítomen byl i ruský car Alexander I. a rakouský císař František. Oba dva zde také přespali. V zámku dnes sídlí muzeum. Určitě si prohlédněte některou z jeho osmi stálých expozic. Unikátní je sbírka vyškovské majoliky. Rozhodně nevynechávejte ani zámeckou zahradu. Vždyť původně měla vypadat podobně jako slavné parky v Kroměříži. Pak ale všechno zhatil požár. Je tu ale vidět kus stejné lodžie. Jakmile se dosyta pokocháte, nasedněte do auta a pokračujte do obce Bohdalice-Pavlovice.

Navštivte místní muzeum Tomáše E. Müllera. Část expozice je věnována válečným událostem z roku 1805. Před bitvou tří císařů tehdy na bohdalickém zámku přenocoval ruský car a rakouský císař. K zámku je to od muzea pěšky jen kousek. Budova dnes slouží jako škola, takže si ji můžete prohlédnout jen zevnu. Pobyt slavných hostů vám připomene pamětní deska na její zdi. V polích za vesnicí také při troše štěstí najdete kamenný smírčí kříž. Od zámku půjdete kolem kostela až na konec vesnice směrem ke Kučerovu k místu zvanému Piskál. Kříž leží v polích nedaleko sloupů elektrického vedení.

K trase se váží tyto kapitoly průvodce:

21, 22

Varianta B - autem / pěšky

Trasa:

Vyškov, radnice, TIC - Zámek (muzeum) – Zoopark a Dinopark (variantně Akvapark nebo Letecké muzeum)

Itinerář trasy:

Ideální výlet pro rodiny s dětmi. Dokud mají ještě trpělivost, vezměte je do muzea na zámek. Určitě je tady nadchne cestovatel Alois Musil a jeho dobrodružné knihy. Ve zdejším gotickém sklepení někdy můžete navštívit šermířská vystoupení. Pak už hurá na zvířátka! Zoopark ve Vyškově je tak trochu jiná zoologická zahrada. Mají tu domácí zvířata z celého světa. Třeba unikátní sbírku slepic včetně těch bojových anebo kudrnaté prase managalic!

Jedí odsud speciál až do pravěku. To, když vás turistický vláček vyveze do Dinoparku. Tady si děti opravdu užijí u obrovských modelů praještěřů nebo v 3D kině. Pokud je budete potřebovat v létě zchladit, dopřejte jim akvapark. Případně se můžete vypravit i do leteckého muzea, které se nachází asi 4 kilometry od centra města u silnice na Pustiměř. Děti i dospělí si tady mohou vyzkoušet, jaké je to sedět ve stíhačce.

K trase se váží tyto kapitoly průvodce:

21

Za Napoleonem na sever od Brna

Varianta A - pěšky

Trasa:

Rájec-Jestřebí - po cyklotrase Černá Hora - po zelené trase Bořitov - Pod Velkým chlumem - rozc. Pod Malým chlumem - Obora - Doubravice nad Svitavou (žet.st).

Itinerář trasy:

Začínáme na vlakovém nádraží v Rájci-Jestřebí, které se nachází na trase Brno – Česká Třebová. Ještě než budete pokračovat do Černé Hory, tak se můžete po žluté turistické značce vydat do rájeckého zámku. Kdysi ho vlastnil šlechtický rod Salm-Reifferscheidt-Raitz. Salmové si s Napoleonem užili své. Francouzský císař jim totiž zabavil jejich panství v Ardenách. Na zámku nevynechejte obrazárnu a největší zámeckou knihovnu v České republice. Pokochejte se i pohledem na místní dokonale udržovaný zámecký park. Od zámku se vraťte zpět k nádraží. Celá odbočka je dlouhá asi tři a půl kilometru. Pokračujte po žluté turistické trase ve směru Nad Jestřebím, která vás dovede na okraj domovní zástavby, kde turistická trasa odbočuje vlevo, ale vy se vydáte po cyklotrase vpravo do Černé Hory.

V dobách bitvy tří císařů museli místní vojákům povinně dodávat potraviny, ale třeba taky víno a pivo. Pivovarem je Černá Hora vyhlášená i dnes. V pivovarské restauraci na náměstí se můžete občerstvit a prohlédnout si historická zařízení pivovaru vystavená na nádvoří. Po odpočinku se vydejte po zelené turistické značce do Bořitova. Cestou narazíte na kruhový objezd. U něj stojí boží muka a motorest Špitálka, ve kterém byl po bitvě tří císařů vojenský špitál. Bořitovem projdete, odbočíte mezi domky a okolo zahrádek po levém břehu Lysického potoka pokračujete polní cestou k lesní části Velkého Chlumu. Na jeho úpatí narazíte na sousoší husitských bojovníků od místního rodáka Stanislava Rolínka. Zelená značka vás dovede až na rozcestí Pod Malým Chlumem. Pokud máte ještě čas a sílu odbočte na rozhlednu na vrcholu Malého Chlumu. Za dobré viditelnosti spatříte i vzdálený Praděd v Jeseníkách. Potom se vraťte zpět na rozcestí značených tras. Po červené trase se dostanete přes obec Obora až do Doubravice nad Svitavou, odkud jezdí vlak do Brna. Za mostem přes řeku Svitavu je možno se občerstvit v blízké restauraci.

K trase se vází tyto kapitoly průvodce:

20

Varianta B - cyklo

Trasa:

Rájec-Jestřebí – Doubravice nad Svitavou (totožně jako varianta A) – Rájec-Jestřebí zámek – Rájec-Jestřebí (žel. st.)

Itinerář trasy:

Trasa z Rájce-Jestřebí až do Doubravice nad Svitavou je stejná jako varianta A pro pěší. Z doubravického nádraží cyklotrasa pokračuje průjezdem obcí. V jejím středu se napojí na hlavní silnici a odbočením vpravo zamíří ve směru Rájec Jestřebí a Blansko. V Rájci odbočte vpravo k zámku, kde je možnost odpočinku i prohlídky. Poté se vraťte zpět na náměstí a pokračujte k železniční stanici, kde cyklotrasa končí. Je na vás, jestli rájecký zámek navštívíte na začátku cyklistického výletu nebo až na jeho konci. Pokud si jej necháte až na závěr, tak ideálně uzavřete turistický okruh, jen si dejte pozor, abyste to stihli ještě v otevírací době. Předem si ji ověřte na internetových stránkách zámku www.zamekrajec.cz

18

K trase se váží tyto kapitoly průvodce:

20

Bitva tří císařů a nejkrásnější jihomoravská města

1. Den: Brno

Trasa:

Brno, hlavní nádraží – přes ulici Bašty a Denisovy sady – katedrála na Petrově – Zelný trh (TIC na Radnické ulici) – Masarykova ulice – náměstí Svobody – Rašínova ulice – Moravské náměstí (Místodržitelský palác) – ulice Česká – Komenského náměstí – ulice Husova – hrad Špilberk (variantně zpět na hlavní nádraží - Rajhrad)

Itinerář trasy:

Na brněnské hlavní nádraží jezdí téměř všechny „šaliny“ (tramvaje), kousek je autobusová stanice, a tak je to ideální bod pro začátek vycházky. Vydejte se ulicí Bašty po schodech, kudy v létě teče voda zrekonstruovaným parkem do Denisových sadů. Z teras jsou nádherné výhledy na Brno. Kolem obelisku, který připomíná konec útrap a napoleonských válek, se vydejte na konec parku. Stojí tu secesní dům, ve kterém se narodil známý herec Hugo Haas. Odtud už je vidět katedrála svatého Petra a Pavla. Vystoupejte na jednu z věží. Právě odtud odzvonili Brňané poledne v jedenáct hodin a zachránili tak město před švédskou armádou v roce 1645. Projděte branou, kterou zdobí jediný oblouk ve stylu plaménkové gotiky u nás, směrem na Zelný trh. Dodnes sem lidé chodí pro zeleninu. V jeho horní části najdete Ditrichštejnský palác, kde před bitvou tří císařů přespal ruský generál Kutuzov. To ostatně poznáte z pamětní desky na zdi paláce. Pokud se zajímáte o historii, navštivte Moravské zemské muzeum, které se v paláci nachází. Další variantou je prohlídka Labyrintu pod Zelným trhem. Ať už se rozhodnete jakkoli, vydejte se poté po Masarykově ulici přes centrální náměstí Svobody a dále ulicí Rašínovou až k Místodržitelskému paláci, kde zase nocoval císař Napoleon. Je čas na kávu v některé z vyhlášených brněnských restaurací. Sedněte si na zahrádku nebo za okno a pozorujte ruch ulice. Přes Komenského náměstí se dostanete na širokou třídu – ulici Husovu. Odtud se dá vyšplhat k hlavní bráně hradu Špilberk. Procházíte největším parkem v Brně. Na hradě navštivte jednu z výstav nebo tajemné kasematy.

Pokud máte ještě elán, tak se vydejte do 15 kilometrů vzdáleného Rajhradu s klášterem s unikátní knihovnou. Sídli tu i Památník písemnictví na Moravě s interaktivní expozicí: moravské spisovatele obdivujete v tunelu s knihami a kopie prvotisků můžete vytahovat ze šuplíků. Slavného vynálezce Prokopa Divíše připomene váleč naplněný vodou, ve kterém se pomocí roztočeného hranolu na dně vytváří vodní vír. Autem jste tu z Brna za čtvrt hodinky, jedte po R52. Vlaky nebo autobusy sem z Brna vyjíždějí asi pětkrát do hodiny.

K prvnímu dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

2, 3, 4, 5, (6)

*Délka prvního dne trasy v km:
městský okruh Brnem cca 4 km
(+ 15 km přejezd do Rajhradu)

2. den: Znojmo

Trasa:

TIC – Radniční věž – Loucký klášter – kostel sv. Mikuláše – Rotunda sv. Kateřiny – Znojmské podzemí

Itinerář trasy:

Ráno se vydejte do Znojma. Autem vám to zabere asi hodinku, autobusem z brněnského nádraží Zvonařka to bude jen o trošku déle. Po příjezdu do Znojma zamiřte do turistického centra, ve středověkých uličkách se vám bude hodit mapa města. Hned vedle je Radniční věž, nahoru vede 170 schodů a prohlédnout město si můžete ze všech světových stran. Na Horním náměstí si všimněte domu, kde přespal Napoleon, je tu pamětní deska. Praktická informace: v podzemí jsou veřejné toalety s vedutou Znojma. Pak se vydejte k Louckému klášteru. Velká část dvou a půl kilometrové procházky vede podél řeky Dyje. V čase bitvy u Znojma z roku 1809 tady probíhaly těžké boje. Most přes řeku totiž byl důležitý strategický bod. Jeho získání pak část francouzských vojáků oslavila v bohatě zázdobených sklepeních Louckého klášteře. Ochutnávku vín tady dnes můžete absolvovat i vy. V létě se vykoupejte v nedaleké plovárně. Od května do října zde také jezdí turistický vláček, který má osm zastávek po městě a na hodinu a půl dlouhou jízdu s vámi pojede i průvodce. Takže neváhejte a nasedněte (v TIC nebo na internetových stránkách města si předem zjistíte jízdní řád). Uvidíte i kostel sv. Mikuláše. Kdekoliv můžete vystoupit a s platnou jízdenkou okruh dokončit podějí. Právě od Mikuláše máte krásné výhledy, kousek odtud je i rotunda sv. Kateřiny.

Kochejte se údolím řeky Dyje, 220 metrů vysokým železničním viaduktem podle projektu Eiffelovy kanceláře a krásně kvetoucí Kraví horou se vzácnou florou. Na návštěvu rotundy se raději optejte předem. Bývá přístupná jen málokdy kvůli vzácným freskám. Uvnitř se proto při prohlídce nesmí ani mluvit, aby páry vycházející z úst nepoškodily malby. Ty zobrazují legendy o Přemyslovcích. Pokud by byl zákaz mluvit v rotundě pro vás příliš náročný úkol, prohlédněte si slavnou stavbu jen zvenku a vydejte se ještě do Znojmského podzemí.

Ukrývá se pod renesančním domem na Slepíčím trhu č.2. Je to jenom kousek od radnice, kde jste svůj výlet začali. Hleďte pečlivě, protože nejprve musíte vejít na nádvoříčko. Prohlídka vám zabere asi dvě hodiny. Ubytovacích kapacit je ve Znojmě opravdu hodně, takže nebude problém si vybrat. Stejný komfort nabízí i Mikulov. Záleží tedy na vás, zda si budete chtít užít romantiku večerního Znojma nebo Mikulova.

K druhému dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

29

*Délka druhého dne trasy v km:
celodenní městský okruh, délka v km
záleží na zvolených památkách

3. den: Mikulov

Trasa:

Mikulov, TIC – Zámek – Kozí hrádek – jeskyně Na Turoldu – Svatý kopeček s křížovou cestou

Itinerář trasy:

Turistické informační centrum najdete hned na náměstí. Zámek nemůžete minout, tvoří kulisu města snad ze všech pohledů. Není divu, že se v něm pár dní po bitvě u Slavkova zastavil i sám Napoleon. Samostatnou kapitolou jsou zahrady, ale zajímavé jsou i stálé expozice. Užijte si hlavně vyhlídek, jsou dokonale promyšlené vzdělanými architekty z dob Ditrichštejnů. I ze zámku uvidíte věž Kozí hrádek, dnes je to turistická rozhledna. Půjdete k ní romantickou vinařskou uličkou, v létě tu můžete posedět na jedné ze zahrádek před sklípky. Pokud nejste fanoušci vína, spěchejte do jeskyně Na Turoldu. Její prohlídka připomíná vesmírnou expedici a průvodci rádi vykládají vtipné historky z objevování. Pokud se rádi kocháte přírodou, pak vyšplhejte na Svatý kopeček. Nejlepší je to tu s lahví burčáku. Sami budete překvapeni, jak romantické místo to je.

K třetímu dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

24

*Délka třetího dne trasy v km:
celodenní městský okruh, délka v km
záleží na zvolených památkách

Napříč slavkovským bojištěm

1. Den: Jižní částí bojiště

Trasa:

Brno, Líšeň – Podolí – Šlapanice – Kobylnice – Sokolnice (žel. zastávka) – Telnice – Žatčany – Újezd u Brna (žel. zastávka) – Hostěrádky - Rešov – Šaratice – Zbýšov – Křenovice - Hrušky – Vážany nad Litavou – Slavkov u Brna

Itinerář trasy:

Startovním bodem je Mariánské údolí v brněnské Líšni, odsud se po klidné silnici vydáváme do Podolí a Šlapanic. Dál vede cesta přes Kobylnice do Sokolnic. Tady můžete kromě napoleonských památek obdivovat i rybník Balaton. Je to vyhlášené místo, kam jezdí na výlety lidé ze širokého okolí. Občerstvit se můžete v rybí restauraci a bývají tu i rybářské závody. Pokračujte do Telnice a Žatčan. Mezi Žatčany a Újezdem u Brna jedete po hrázi bývalého Žatčanského rybníka. V závěru bitvy tří císařů tudy prchala spojenecká vojska. Na chvíli si odpočíte, rozhlédněte se do krajiny a představte si, jak to vypadalo, když tu místo polí byly rybníky. Třeba vás to v parném letní dni trochu osvěží. Na velké zastávky ale není čas, čeká nás průjezd dalšími vesnicemi podle trasy. Za Zbýšovem sjeďte doprava na polní cestu, zelená turistická trasa vás dovede až do Křenovic. Prohlédněte si pomník generála Kutuzova, ozdobné zábradlí s postavami vojáků na návsi nebo Spáčilův statek (dům č. 65), kde se radili spojenci před bitvou. A pak už přes obec Hrušky a Vážany nad Litavou do Slavkova u Brna. Když budete dostatečně rychlí, můžete ve Slavkově využít i koupaliště a ochutnat místní speciality v jedné z restaurací na náměstí nebo zámku.

40

K prvnímu dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:
7, 14, 15, 16, 17, 18, 19

2. Den: Severní částí bojiště

Trasa:

Slavkov u Brna – Rousínov (žel. zastávka) – Viničné Šumice – Kovalovice – Pozořice – Sívce – Tvarožná – Šlapanice/Brno

Itinerář trasy:

Ve Slavkově byste neměli vynechat místní proslavený zámek, kde 6. prosince 1805 podepsali zástupci Francie a Rakouska smlouvu o příměří po bitvě u Slavkova. Dnes tady najdete i napoleonskou expozici. Ze Slavkova u Brna míříme do Rousínova, pokud bude otevřený kostel, běžte se podívat dovnitř. O jeho historii se toho moc neví, ale najít tu můžete třeba ostatky sv. Valentýna. Přes Viničné Šumice přijedete do Kovalovic, kde se v létě můžete osvěžit na biokoupališti. Je to naprosto přírodní záležitost bez chemikálií za lidové vstupné. Atmosféra je tu báječná a voda je díky čtyřmetrové hloubce a tmavému podloží zaručeně teplá. Zastavte se taky v Tvarožné, kde najdete hodně připomínek bitvy tří císařů. Třeba věrnou repliku francouzského děla před obecním úřadem nebo kopeček Santon s kapličkou, o který se vedly tuhé boje. Z Tvarožné už vás žlutá turistická značka dovede až do Šlapanic. Pojedete kolem vrchu Žuráň, kde měl Napoleon při bitvě tří císařů své velitelské stanoviště. Pokud máte chuť ještě jít po stopách slavkovské bitvy zastavte se na náměstí v muzeu. V době bitvy tady úřadoval francouzský maršál Soult, což vám připomene pamětní deska na zdi budovy. Ze Šlapanic jezdí do Brna trolejbusy, autobusy i vlaky.

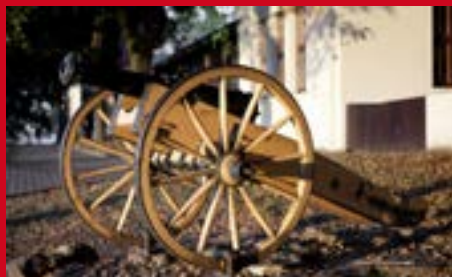

23

K druhému dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

7, 9, 10, 15, 16

Znojenskem a Mikulovskem na kole

1. den: Z Mikulova do Drnholce

Trasa:

Mikulov – Bavory – Perná – Dolní Dunajovice - Brod nad Dyjí – Drnholec – Novosedly (žel. st.)

Itinerář trasy:

S kolem se do Mikulova dostanete pohodlně vlakem. Začátek naší trasy kopíruje Vinařskou naučnou stezku Mikulov, která začíná na parkovišti u banky pod náměstím. Prohlédněte si centrum, nasbírejte mapy a letáčky v TIC a navštivte alespoň jednu výstavu na zámku, kde po bitvě u Slavkova přespal i francouzský císař Napoleon. Poté pokračujte po značené stezce dál přes Kostelní náměstí ulicemi Pavlovskou a Dukelskou. Na rozcestí za městem se dejte doleva na Bavory a Pernou. Před vjezdem do obce Perná zabočte na křižovatce doleva na Dolní Dunajovice. Opouštíte Vinařskou stezku Mikulov a napojujete se na Vinařskou stezku Stará hora. Informační tabule obou stezek vás seznámí s historií vinařství v regionu a ta je opravdu bohatá. Vinice uvidíte všude okolo sebe. S pochodem vinorodým krajem měl před bitvou u Znojma problémy i sbor francouzského maršála Marmonta. Někteří jeho vojáci se prý zpili, jak zákon káže. Tak pozor.

Naše trasa dále vede po naučné stezce přes Brod nad Dyjí až do Novosedel. V kopcích v okolí Brodu si čtyři francouzské pluky zřídily po bitvě u Znojma vojenský tábor. Ještě před Novosedly si ale udělejte na křižovatce odbočku doprava, přejeďte Dyjí a zajedte se podívat do Drnholce. Ještě před bitvou u Znojma tady došlo ke střetu mezi rakouskou divizí polního podmaršála Radeckého a části francouzského sboru maršála Marmonta. Dnes si v obci můžete prohlédnout zámek, raně gotickou faru nebo kostel Nejsvětější Trojice z 18. století. Z Drnholce se vraťte stejnou cestou zpět na rozcestí.

Naučná stezka Stará hora vás kolem Novosedel dovede až k železniční stanici, odkud jezdí každou hodinu vlak do Znojma. Jen si dejte pozor, ať stihnete ten poslední. Přejezd trvá 40 minut. S přespáním vám poradí pracovníci TIC ve Znojmě. Doporučujeme ale raději zamluvit ubytováním už předem. Případně se můžete vrátit i do Mikulova. Vlakem to trvá necelou čtvrt hodinu.

K prvnímu dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

24, 27

2. den: Okruh kolem Znojma – Po stopách bitvy u Znojma

Trasa:

Znojmo – Dobšice – Dyje – Suchohrdly – Kuchařovice – Přímětice

Itinerář trasy:

Ze Znojma si zajedte do Dobšic, je to jenom pár kilometrů. V červenci zde v rámci festivalu „Dobývání dobšických sklepů“ pořádají i vzpomínkové slavnosti na napoleonskou bitvu u Znojma z roku 1809. Historické události vám tady připomene také napoleonský památník v centru obce. Kolem řeky Dyje se dostanete do stejnojmenné vesničky. Až dojede na křižovatku se silnicí II. třídy 408, dejte se doleva na Suchohrdly, kde se nad obcí můžete podívat na místo, kde stál původní Napoleonův dub. Dnes tu najdete mladšího bratra stromu, z jehož okolí Napoleon řídil bitvu u Znojma. Na Červeném dvoře v Suchohrdlech přijal Napoleon i přes nesouhlas svých maršálů rakouskou nabídku míru, která znojemskou bitvu ukončila. Statek, který je dnes v soukromých rukou najdete nedaleko křižovatky ve směru na Kuchařovice. Historické události zde popisuje informační tabule. Právě do Kuchařovic a do Přímětic naše trasa pokračuje. V Příměticích mají unikátní křížový sklep a Památník Prokopa Diviše i se slavným bleskosvodem. Odtud se můžete vrátit do výchozího bodu trasy – Znojma, které také nabízí cíle spjaté s napoleonskou historií. Třeba Daunův Palác na Masarykově nám. nebo Loucký klášter.

19

K druhému dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

28, 29, 30

Po stopách slavkovského míru

1. den: Slavkov u Brna

Trasa:

Zámek Slavkov – kaple sv. Urbana – koupaliště Slavkov (variantně)

Itinerář trasy:

Malebný Slavkov přímo dýchá Napoleonem. Pokud přijedete autem, zaparkujte přímo na náměstí. Není ale problém sem dorazit také vlakem. V dnešním historickém sále na slavkovském zámku podepsali kníže Jan I. z Lichtenštejna a francouzský maršál Berthier dva dny po slavkovské bitvě dohodu o příměří. Při prohlídce zámku si můžete vybrat ze čtyř okruhů, zvažte proto, který se bude líbit vašim dětem. Interaktivní napoleonská expozice by ale měla být trefou do černého. Pokud se trefíte i do některé z akcí na zámku, určitě se tu budou dobře bavit. Nechybí ani Napoleonské dny. Výhodou také je, že průvodci tu na vás čekají celoročně. Každý den kromě pondělka, v sezóně pak pořád. Toulky městem vám v létě může zpříjemnit návštěva místního koupaliště. Nejen podvečerní výhledy si užijete, pokud se vydáte ke kapli sv. Urbana. Právě odsud francouzští vojáci pozorovali postup spojenecké rusko-rakouské armády od Olomouce k Brnu. Kaple byla během pobytu vojáků dost poškozena a musela se zbořit. Následně ale vyrostla na stejném místě její dvojnice. Kaplička je zasvěcená patronu vinařů. Ještě v 19. století totiž pokrývaly svahy kopce pod vámi vinohrady.

Pokud ve Slavkově zůstanete přes noc, nabízí se několik možností ubytování. Nejlépe uděláte, když si jej zarezervujete přes www.jizni-morava.cz

K prvnímu dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

15, 16

2. den: Spálený mlýn

Trasa:

Slavkov u Brna – Bučovice – Ždánice (Vrbasovo muzeum) – Janův dvůr

Itinerář trasy:

Po noci strávené ve Slavkově pokračujte autem přes Bučovice do Ždánic na zámek. Zajímavý je zámecký park, jehož součástí je i stoletý psí hřbitov, ale hlavně Vrbasovo muzeum, které v zámku sídlí. Až do něj vejdete, budete se cítit jako Alenka v říši divů. Je úplně jedno, jestli jste děti nebo dospělí. Najdete ho v renesančním zámku a jsou tu vystavené obdivuhodné předměty. Dětem se nejvíce líbí pohyblivé exponáty: větrný mlýn se starou vesničkou, lokomobil, větrná pumpa a další. Padesátka exponátů se týká Napoleona. A stejně jako ve Slavkově, i tady najdeme část Napoleonovy lípy ze Spáleného mlýna, u které Napoleon s Františkem I. po bitvě tří císařů uzavřeli příměří.

K místu, kde se císařové na příměří dohodli, se dostanete, když ze Ždánic pojedete přes Archlebov a Žarošice směrem na Násedlovice. Mezi Žarošicemi a Násedlovicemi leží osada Janův dvůr. Tady se někdejší vládci Francie a Rakouska potkali, což vám dnes na místě připomíná česko-německý nápis, informační tabule, obelisk a „mladší sestra“ původní císařské lípy.

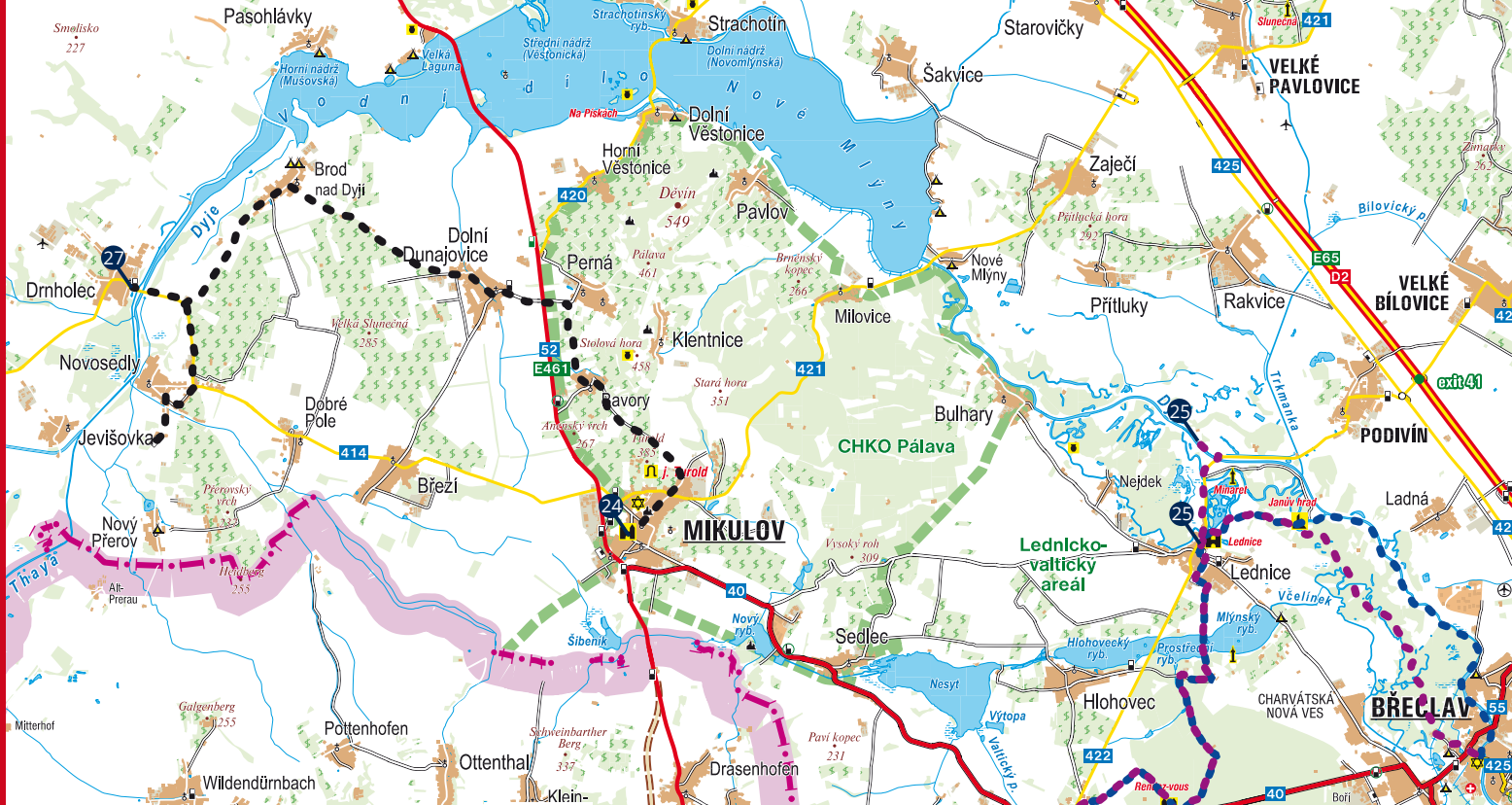
K druhému dni trasy se váží
tyto kapitoly průvodce:

23

Přílehlá Slavkovská bitvy
Napříč slavkovským bojištěm

Napoleon a Lichtenštejnové, cyklo

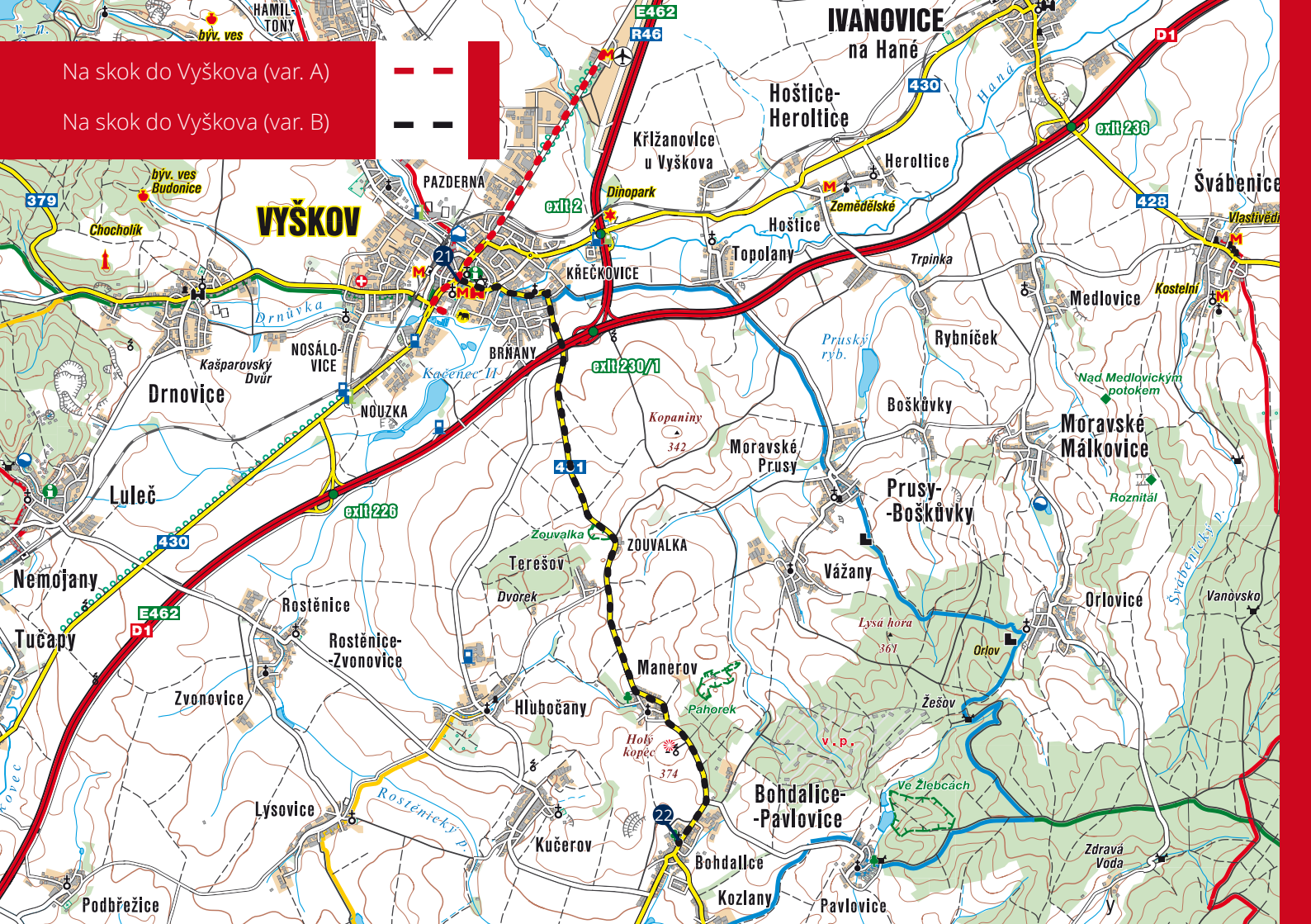
Napoleon a Lichtenštejnové, pěšky

Znojemskem a Mikulovskem
na kole, den 1.

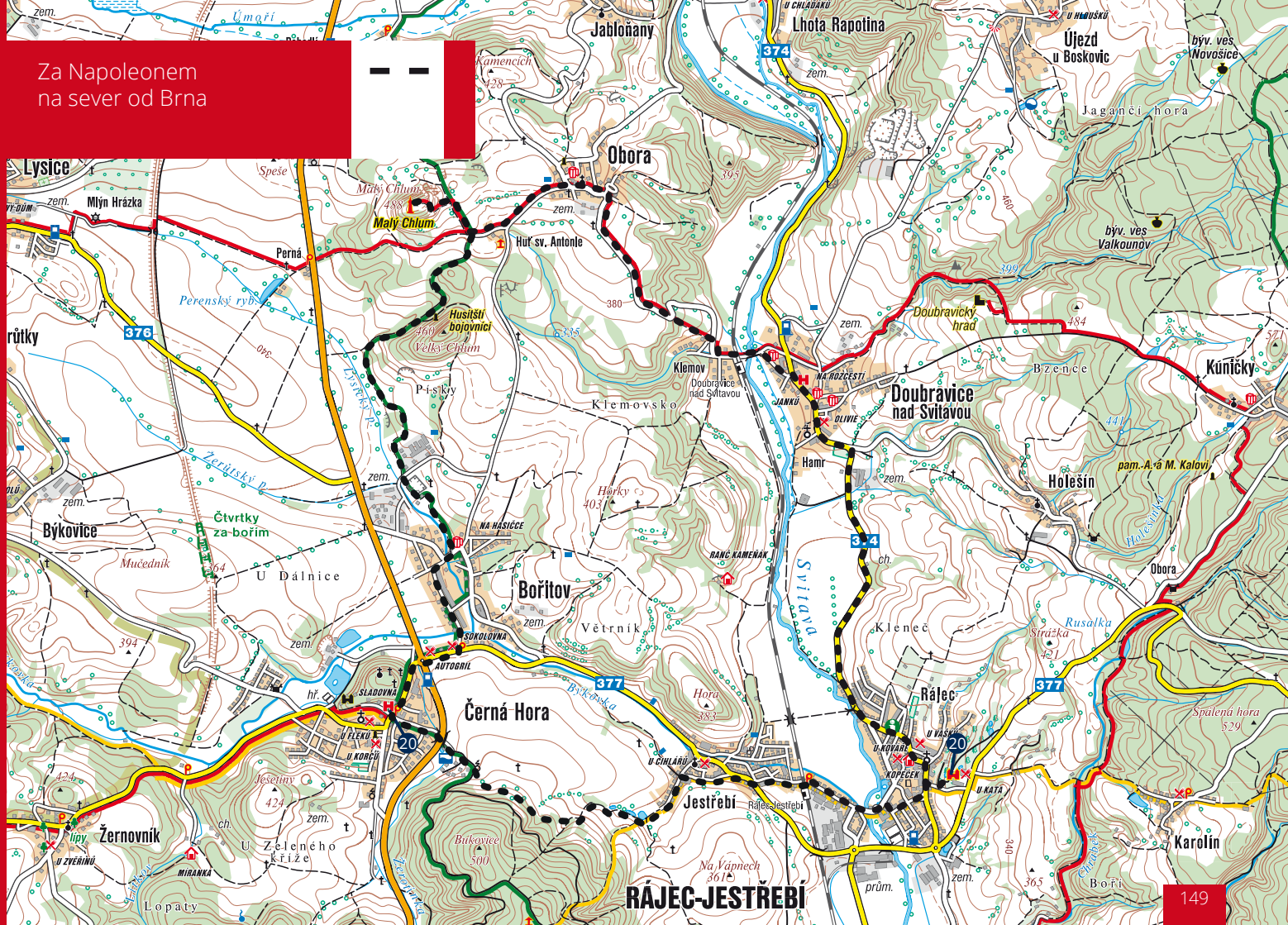

Na skok do Vyškova (var. A)

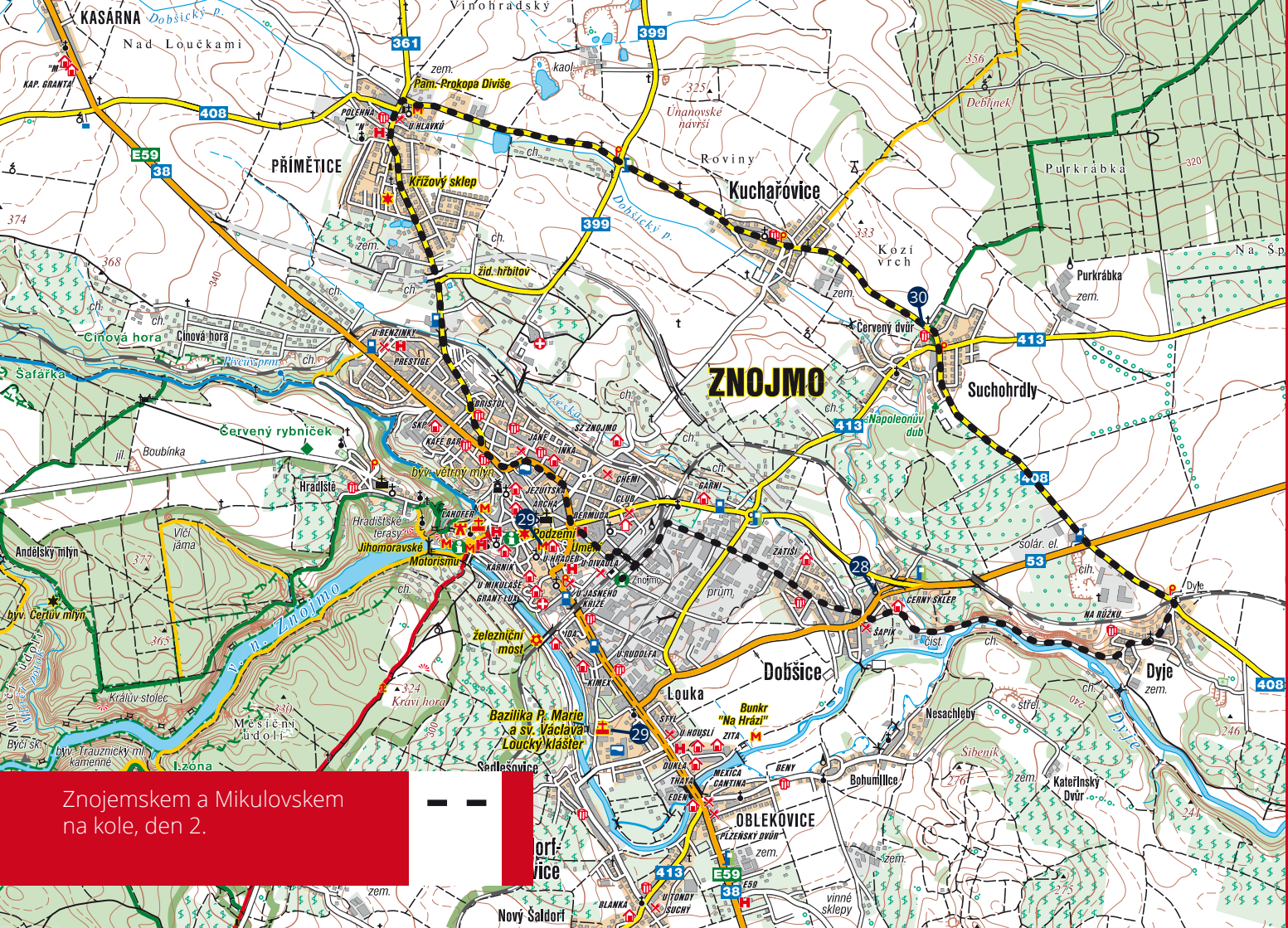
Na skok do Vyškova (var. B)

Za Napoleonem
na sever od Brna

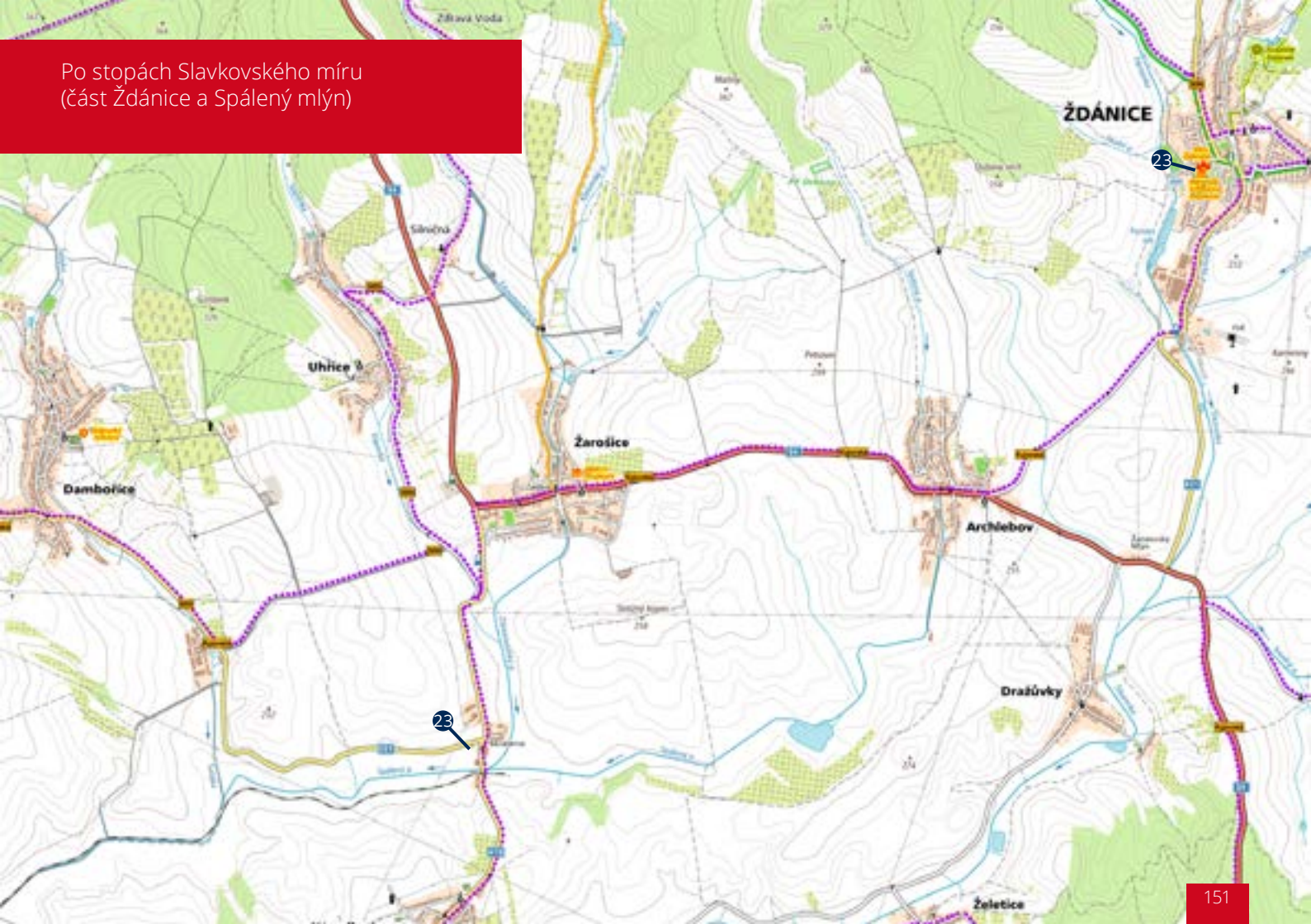

RÁJEC-JESTŘEBÍ

Znojmem a Mikulovskem
na kole, den 2.

Po stopách Slavkovského míru
(část Ždánice a Spálený mlýn)

Zdroje

Literatura

- 1) Dudák, V.: Putování vinařským krajem. Praha: Práh 2011
- 2) Hochel, M. a kol.: Bojiště bitvy tří císařů u Slavkova. Brno: Česká napoleonská společnost, o. s. 2010
- 3) Holeček, F.: Francouzská okupační správa Brna. In: Třetí koaliční válka 1805. Třebíč, Akcent 2004
- 4) Juřík, P.: Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů. Praha: Libri 2009
- 5) Kux, J. –Raška, M.: Historiky kolem slavkovského bojiště. Brno: ONUFRIUS 1995
- 6) Kolčářová, J.: bojové střetnutí ve Vyškově. In: Zemědělský kalendář 2012. Vydavatelství ZK, s. r. o. 2011
- 7) Kolčářová, J.: Co vypovídají lidové písně o napoleonských válkách. In: Napoleonské války a historická paměť. Brno: Matice moravská a Muzeum Brněnska 2005
- 8) Kopecký, F.: O slavkovské bitvě. Brno: ONUFRIUS 2009
- 9) Kopecký, F.: 100 osobností z doby třetí koalice. Brno: ONUFRIUS 2010
- 10) Kovařík, J.: Má krev patří Napoleonovi. Veselí nad Moravou : MOBA 2009
- 11) Mucha, L.: Bitva u Znojma 10. a 11.července 1809. Znojmo: Obecní úřad Dobšice a Klub vojenské historie ve Znojmě 2002
- 12) Ouvrard, R.: Bitva u Znojma a válka roku 1809. Třebíč: Akcent 2009
- 13) Sáček, K. - Uhlíř, D. - Kořalník, L.: Sokolnice a Slavkovská bitva. Brno: Československá napoleonská společnost 2000
- 14) Uhlíř, D.: Bitva tří císařů. Brno: AVE 2005
- 15) Uhlíř, D: Slunce nad Slavkovem. Praha : Mladá fronta 1984
- 16) Vanáček, M: Francouzové a Morava v době Velké revoluce a koaličních válek. Brno 1965

Webové stránky

- 17) Beneš, Z.: Žuráň. Moravská archeologie: http://www.phil.muni.cz/archo/moravska-archoeologie/vyzkumy/rim_stehovani/zuran/index.html
- 18) Centrála cestovního ruchu – Jižní Morava: <http://www.jizni-morava.cz/>
- 19) Červená, J.: Piaristé a kostel svatého Jana Křtitele v Mikulově: http://www.rmm.cz/regiom/2008/085-102_Fialova_pian_krtitel.pdf
- 20) Ešner, J.: Metternichova politika v době napoleonských válek: http://www.valka.cz/clanek_255.html
- 21) Kaiserstraße: <http://www.kaiserstrasse.nanet.at>
- 22) Kopecký, F.: Šlapanice. Projekt Austerlitz: Šlapanice. http://www.austerlitz.org/slapanice_a405
- 23) Kopecký, F: Weyrother, on-line text: <http://www.frantisekkopecky.estranky.cz/clanky/clanky/weyrother.html>

- 24) Lednicko-valtický areál:
<http://www.lednicko-valticky-areal.cz>
- 25) Město Slavkov: <http://www.slavkov.cz>
- 26) Město Vyškov: <http://www.vyskov-mesto.cz>
- 27) Město Valtice: <http://www.valtice.cz>
- 28) Městys Drnholec: <http://www.drnholec.eu>
- 29) Město Mikulov: <http://www.mikulov.cz>
- 30) Mucha, L.: Vínařská stezka po stopách Napoleona. <http://www.vinohort.cz/res/data/002/000320.pdf>
- 31) Muzeum Bohdalice:
<http://www.muzeumbohdalice.cz/>
- 32) Muzeum ve Šlapanicích:
<http://slapanice.muzeumbrnenska.cz/>
- 33) Obec Dobšice:
<http://www.dobsice.cz>
- 34) Obec Suchohrdly:
<http://www.obec-suchohrdly.cz>
- 35) Obec Tvarožná:
<http://www.tvarozna.cz/>
- 36) Okrašlovací spolek ve Znojmě. http://okraspol.sweb.cz/pages/pamet_mista_200_let_bitvy_znojmo_1809.html
- 37) Pernes, J.: Vrch Santon. Projekt Austerlitz, on-line text http://www.austerlitz.org/santon_a10,
- 38) Po památkách Napoleonova působení na Znojemsku: <http://daniz.webblast.cz/Data/files/Turistiky/Mapa+Dobsice.pdf>
- 39) Projekt Austerlitz: www.austerlitz.org
- 40) Regionální muzeum v Mikulově – Zámek v Mikulově: <http://www.rmm.cz>
- 41) Rotrekl, L: Premonstrátský klášter v Louce:
http://www.rotrekl.cz/z_louka.htm
- 42) Samek, J.: 10. duben 1809, on-line text http://www.austerlitz.org/10-duben-1809_a1510
- 43) Samek, J.: Útok na Pratecké výšiny. Projekt Austerlitz, on-line text: http://www.austerlitz.org/utok-na-pratecke-vysiny_a1810
- 44) Samek, Sáček, Tupý. Byla v průběhu bitvy u Slavkova bráněna sokolnická bažantnice? Projekt Austerlitz : <http://www.austerlitz.org/download/bazantnice.pdf>
- 45) Stará pošta – tip na výlet na Santon:
<http://www.staraposta.cz/santon/>
- 46) Turistický informační server Znojmo.biz:
<http://www.znojmo.biz/pamatky-turisticke-cile/>
- 47) TOP výletní cíle jižní Moravy:
<http://www.vyletnicile.cz>
- 48) Vaněk, J.: Brno v době Napoleonských válek, on-line text: <http://www.spilberk.cz/old/Other/napoleon.html>
- 49) Zámek Lednice: <http://zamek-lednice.info/>
- 50) Zámek Rájec nad Svitavou:
<http://www.zamekrajec.cz>
- 51) Zámek Slavkov:
<http://www.zamek-slavkov.cz/>
- 52) Zámek Valtice:
<http://www.zamek-valtice.cz/>
- 53) Ždánický les:
<http://zdanickyales.unas.cz/>

Významné bitvy císaře Napoleona

1 - Bitva u Trafalgaru (ES)

2 - Bitva u Slavkova (CZ)

3 - Bitva u Aspern-Essling (AT)

4 - Bitva u Wagramu (AT)

5 - Bitva u Borodina (RU)

6 - Bitva u Lipska (DE)

7 - Bitva u Waterloo (BE)

Autoři děkují za spolupráci při přípravě a konzultaci textů Františkovi Kopeckému, JUDr. Ladislavu Muchovi, Centrále cestovního ruchu - jižní Morava, Anně Štětinové, Mgr. Janě Kolčářové, Mgr. Martinu Rájovi a zámku Slavkov u Brna, Jiřímu Janásovi a Klubu českých turistů, starostům a zástupcům TIC obcí slavkovského a znojemského bojiště, Marcelle Knotkové a Znojemské besedě, České napoleonské společnosti a všem dalším spolupracovníkům.

Cestovní průvodce „Morava napoleonská“ 156 stran, vydání první, 2012
Vydala Regionální rozvojová agentura jižní Moravy, Královopolská 139, 612 00 Brno
Tel.: +420 541 212 125; fax: +420 541 211 635 , www.rrajm.cz
Všechna práva vyhrazena

Texty: DRING Consulting s.r.o.

Mapové podklady: SHOCART, Jihomoravský kraj

Překlady textů: Anna Skryjová, Mária Bláhová, Kristina Kohoutová, Libuše Dufková

Grafický návrh a DTP: Persona Studio

Foto: Vít Kovalčík, Zbyšek Podhrázký, Barbora Hrdinová, Lucie Schovancová, Znojemská beseda, CCRJM, KVH Orlice Znojmo

